

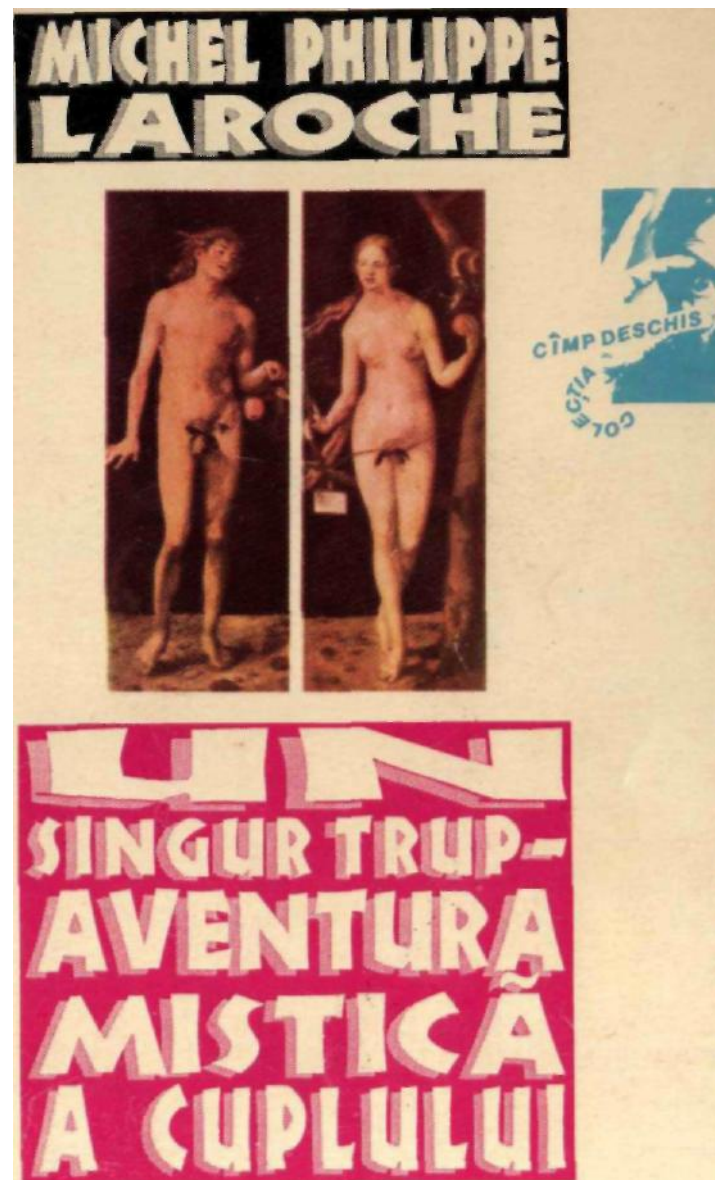

Autorul cărții de față, părintele Michel Laroche, este unul din francezii care a cunoscut Ortodoxia încă din tinerețe - de la 22 de ani - și i s-a atașat cu toată convingerea. Pe deasupra însă, identificarea sa cu credința Ortodoxă a desăvârșit-o prin intermediul Bisericii Ortodoxe Române, de care se simte legat până astăzi, lată de ce unul din roadele osteneților depuse în direcția aprofundării dreptei învățături creștine a dorit să-l dedice fiilor și fiicelor Bisericii noastre. Așa sa născut tălmăcirea lucrării ce este pusă acum la-ndemâna cititorilor români; cu siguranță că, toți cei care îi vor parcurge paginile, vor dobândi un mare folos sufletesc.

Preț 3300 lei

ISBN 973-97061

MICHEL PHILIPPE LAROCHE

UN SINGUR TRUP

AVENTURA MISTICĂ A CUPLULUI

Colecția CÂMP DESCHIS
Colecție îngrijită de ADRIANA BABEȚI

MICHEL PHILIPPE LAROCHE

UN SINGUR TRUP

Aventura mistică a cuplului

Traducere și adaptare de
CONSTANTIN JINGA

Titlu original:
Michel Philippe Laroche,
UNE SEULE CHAIR. L'aventure mystique du couple.
© — 1995. Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii „AMARCORD” — Timișoara.

EDITURA „AMARCORD”
Timișoara, 1995

Coperta colecției: Iosif Stroia

*CHRISTINEI, fără de
care această carte n-ar
fi putut fi scrisă*

Consilier editorial: Ion Nicolae Anghel

DEDICAȚIE

la ediția în limba română

Născut în 1943 și convertit la ortodoxie la vârsta de 22 de ani, Michel LAROCHE este astăzi căsătorit, tată a doi copii și protopop al Bisericii ortodoxe, păstorind credincioșii din parohia Saint Ouen, la Nord de Paris. Soția sa, Christine, este directoarea unui birou de modă din cadrul unui mare magazin parizian.

Înainte de toate, cartea părintelui LAROCHE este practică, aplicată, iar dacă a ales ca titlu *Un singur trup ...* e tocmai pentru că părintele abordează, fără falsă pudoare sau rețineri moralizante, cele mai intime dimensiuni ale vieții în doi, neezitând, în același timp, să dezvăluie și raporturile dintre aceste dimensiuni și adevărata „aventură mistică” la care invită Sfânta Taină a Cununiei. Strădania sa — îmbogățită de sprijinul fundamental pe care și-l află în tradiția Părinților Bisericii — se vedește a fi liberă nu doar de convenții și de interdicții, ci și de orice modă trecătoare. Autorul merge la esență și ne invită să recunoaștem în Sfânta Taină a Cununiei, trăită în toate dimensiunile implicate, o cale spre îndumnezeire de același rang cu cea monastică, descriindu-i, spre a ne-o demonstra, principalele etape.

Misiunea poate fundamental al părintelui Michel LAROCHE e acela că transmite forța credinței, originalitatea și profunzimea ortodoxiei, firescul vieții zilnice, inspirându-se nu doar din cărți, ci și dintr-o viață concretă, actuală, de soț și de creștin pe de o parte și, pe de altă parte, din nenumăratele situații, din nenumăratele probleme, din nenumăratele discuții și întrevederi pe care părintele le-a avut de-a lungul celor deja mai bine de douăzeci de ani de activitate pastorală nu doar cu creștini, ci și cu oa-oameni care încă rătăceau în căutarea comuniunii, în căutarea rugăciunii, în căutarea Bisericii.

Ediția în limba română a acestei cărți este dedicată Înalț Prea Sfinției Sale dr. Nicolae CORNEANU, Mitropolit al Banatului, cu sentimente de recunoștință pentru sprijinul duhovnicesc pe care nu a încetat să-l aducă de moi bine de 20 de ani activității mele pastorale creștin-ortodoxe din Franța.

În mod deosebit, țin să-i mulțumesc Părintelui Eugen JURCA, cel care m-a ajutat în vederea publicării acestei cărți în România; îmi exprim întreaga recunoștință pentru dl. Constantin JINGA, fără efortul de traducător al căruia această carte nu s-ar fi putut edita în limba română și pe colaborarea căruia conțez în vederea traducerii altor lucrări. Nu în ultimul rând, mulțumirile mele se îndreaptă înspre EDITURA AMARCORD și înspre conducătorul acesteia, dl. Ion Nicolae ANGHEL, care a avut strălucita idee de a-și inaugura activitatea editorială din România cu o serie de lucrări printre care se numără și o carte de spiritualitate și de teologie creștin-ortodoxă scrisă de un autor francez, ajutându-mă astfel să văd împlinit unul dintre idealurile vieții mele:

*o colaborare spirituală și culturală între Franța și
România.*

**Preot Michel Philippe LABOCHE Protopop al
Bisericii Ortodoxe Române**

la 6 ianuarie 1995 Botezul Domnului
(Dumnezeiasca arătare)

Saint Ouen, Parohia Saint Michel — Saint
Nectaire d'Engine

INTRODUCERE

Lucrarea de față nu-și propune să elaboreze o teorie a căsătoriei, ci să prezinte viața spirituală practică, foarte concretă, a cuplului, în Biserica ortodoxă.

Vom aborda, aşadar, problemele cotidiene ale vieții în doi prin care se exprimă realitățile vieții duhovnicești, străduindu-ne să aducem o reflexie globală asupra misterului familiei, astfel încât complexitatea și bogăția raporturilor dintre bărbat și femeie să fie tratate fără false rețineri.

În același timp, vom încerca să aducem și câteva propuneri practice pentru rezolvarea unor probleme și dificultăți inevitabile, în orice căsnicie, având în vedere situații cât mai reale și cât mai concrete, întâlnite la tot pasul, în viața de zi cu zi. Astfel, vom aborda fără ambiguități sau false pudori, fără tendințe moralizatoare, ci cu respectul și gravitatea cuvenite, inclusiv un subiect consacrat de către-mass media contemporană sub numele de „viață sexuală”; considerăm viața sexuală a cuplului ca subiect ce nu stă exclusiv sub jurisdicția „specialiștilor”, care adesea ignoră total dimensiunea spirituală a acestui tip de relație.

Biserica ortodoxă are datoria de a-și face cunoscută poziția cu privire la acest subiect, mai cu sea-

mă datorită faptului că aici e vorba de unul dintre cele mai importante limbaje prin care se realizează comunicarea în cadrul Sfintei Taine a căsătoriei, un limbaj pe care Sfinții Părinți, departe de a-l culpabiliza sau de a-l disprețui, dimpotrivă, l-au binecuvântat, condamnând ipocrizia unei false religiozități, conform căreia viața sexuală ar trebui redusă la funcția de reproducere a speciei, cuplul fiind constrâns, în rest, la abținere.

Acest limbaj atât de intim al vieții este, atunci când e trăit în armonie, semnul unei comuniuni profunde între bărbatul și femeia care s-au recunoscut în iubirea unuia pentru altul, iubire primită în dar de la Dumnezeu; iar în perioadele dificile, același limbaj vădește existența unor probleme de profunzime între cei doi, probleme care se cer conștientizate și rezolvate.

În același timp, vom aborda și problema chemării comune spre schimbare, spre evoluție, adresată fiecăruia, de a-i fi sprijin celui de lângă el spre renaștere în Duhul Sfânt, spre autodepășire, spre „lepădare de sine” din iubire pentru celălalt, astfel încât, împreună, să devină o nouă și unică ființă.

Fiecare membru al cuplului are să-l ajute pe cel sau pe cea de care indisolubil și-a legat viața, să se „nască” din realitatea sa personală și spirituală și să-și afle adevărata ființă, să-și afle ipostasul cel autentic.

(1) *Ipostas* — gr. hypostas, persoană. Termen folosit în limbajul teologic pentru a desemna cele trei ipostasuri (persoane) ale Sfintei Treimi*.

* Cele trei persoane ale Sfintei Treimi, adică „subiectele care posedă și asumă în mod individual aceeași natură” (vezi și pr. prof. Ioan Bria, *Dictionar de Teologie Ortodoxă A—Z*, Ed. Inst. Bibl. și de Misiune al B.O.R București, 1994, p. 408). — n. trad.

CAPITOLUL 1

RUGĂCIUNEA CUPLULUI

Conform Tradiției Ortodoxe, cununia e o experiență spirituală în sine, o cale mistică, asemenea celei monahale. Există persoane care au chemare spre calea cununii, altele care au chemare spre calea monahismului, precum și persoane care sunt chemate spre o multitudine de alte căi, toate conducând în cele din urmă spre comuniunea cu Dumnezeu. Asemenea oricărei experiențe spirituale, cununia își are legile ei proprii, înscrise în integralitatea poruncilor divine, legi care îi conferă o specificitate aparte, caracterizată prin accente particulare, care sub nici o formă nu pot fi ignorate. Căsătoria e experiența unei lupte duhovnicești în doi. Ai bunăoară șansa de a nu fi singur atunci când, lovit, cazi: cel de lângă tine e aproape și te ajută să te ridici. Prin cel de lângă tine îți cunoști semenul, în el înveți să distingi icoana lui Hristos și să lucrezi astfel încât iubirea de aproape să fie asemenea iubirii de tine însuși. Avem nevoie, astăzi, să aprofundăm natura acestei Sfinte Taine, îndeosebi pentru a redobândi conștiința faptului că familia, căsnicia, constituie o cale specială și deosebit de importantă în cadrul experienței spirituale creștine. Nu fără

amărăciune, trebuie să constatăm că prea puțini dintre cei căsătoriți la Biserică mai au conștiința reală a harului divin care lucrează împreună cu ei, tocmai prin această Sfântă Taină.

Cununia e asemenea talantului din parabolă: poate fi cultivată și înmulțită sau poate fi îngropată! Viața duhovnicească nu e statică: dacă nu progresezi, mergi înapoi. Tocmai de aceea, chiar primul sfat care ar trebui dat unui cuplu e acela de a se ruga cât mai mult împreună și nu oricum, ci având conștiința darului unității pe care îl aduce cu sine Căsnicia. Rugăciunea e un act de credință esențial. Biserica Ortodoxă nu propovăduiește doar o unitate trupească, ci și una duhovnicească: cei doi devin una, trup și suflet. Dar această unitate nu se cultivă decât prin rugăciune. „Dă-le lor, se roagă Biserica ortodoxă, bună înțelegere sufletească și trupească". Sau, în altă rugăciune din aceeași slujbă: „Unește-i pe dânșii într-un gând, încununează-i într-un trup*". Destul de frecvent, cuplul are tendința de a-și lăuda armonia intelectuală sau armonia trupească, uitând-o pe cea care e esențială, a sufletelor. Înțelegerea intelectuală, psihologică, nu e suficientă pentru a se putea vorbi de o uniune sau măcar de un acord al sufletelor. Să nu uităm că acordul intelectual și psihic este, totuși, supus înțelepciunii veacului, care cel mai adesea stă împotriva celei divine. Acest acord trebuie să fie transformat de înțelepciunea lui Dumnezeu. Altfel, nefiind bazat pe Hristos, ci pe cele ale lumii, mai devreme

* Citatele din rugăciunile Slujbei de Cununie au fost preluate din *Molitfelnic, cuprinzând slujbe, rânduiri și rugăciuni săvârșite de preot la diferite împrejurări din viața creștinilor*, Tipărit cu aprobarea Sf. Sinod și cu binecuvântarea P. F. Justinian, Ed. a 3-a, București, Ed. Inst. Bibi. și de Mis. al B.O.R. 1976 — n. trad.

sau mai târziu va îmbătrâni, se va scleroza și va muri o dată cu modele și cu frământările lumești. Armonia clădită pe Hristos e inalterabilă, nu trece, nu dispăre niciodată, ci dimpotrivă, devine din ce în ce mai profundă. Iar mijlocul prin care se ajunge la această comuniune e chiar rugăciunea. Cu rugăciunea, bărbatul și femeia pot iradia toate celelalte fapte ale căsniciei, le pot sacraliza, transfigurându-le prin însăși sfințenia acestei Taine. Doar rugându-se împreună, bărbatul și femeia vor putea descoperi și se vor putea așeza în chiar inima harismatică a Tainei Cununii.

„Unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor" — acest cuvânt al lui Hristos se aplică atât tainei Bisericii, cât și celei care îi este *icoană*: Cununia. După Tradiția Bisericii, acești doi sau trei adunați în numele lui Hristos și în mijlocul cărora se pogoară Domnul sunt, mai întâi, bărbatul și femeia, uniți de însuși Dumnezeu. Prin această asceză de zi cu zi care e rugăciunea, bărbatul și femeia realizează că unitatea lor nu e situată pe plan uman și nu se bazează pe o simplă înțelegere lumească, ci e așezată în însăși unitatea Aceluia Care, în chip nevăzut prezent în mijlocul lor, e UNUL prin chiar firea Sa. Astfel, rugăciunea în doi devine un act esențial de comuniune, pentru că adâncește unitatea cuplului în misterul unității divine. Și nu e ușor să te rogi astfel! Nu pentru că harul divin ar fi absent, ci datorită uzurii survenite ca rezultat al grijilor zilnice. Viața cotidiană cu grijile ei, cu neînțelegerile specifice, propune cel mai adesea soluții de aplanare care nu țin de înțelepciunea lui Dumnezeu, ci de înțelepciunea lumii. Cu toate acestea, rugăciunea în doi, ca și cum cei doi n-ar fi decât o singură ființă, e unica posibilitate

pentru cuplu de a fructifica harul dăruit de Dumnezeu prin Taină. Cuvintele rostite în cadrul Sf. Liturghii de către preoții ce își dau sărutul păcii, sunt perfect aplicabile bărbatului și femeii care trăiesc această relație: „Hristos în mijlocul nostru” — spune cel mai în vârstă, iar cel mai tânăr îi răspunde: „Este și va fi”. sunt cuvinte pe care bărbatul și femeia trebuie să și le spună și să-și dea, apoi, sărutarea păcii, prin rugăciune, ștergând greșelile comise de unul sau de altul. în fapt, iertarea greșelilor e deosebit de importantă: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri” — spune cea mai importantă rugăciune, lăsată nouă de Hristos însuși. Cum poți avea pretenția că te rogi, deci că iubești, dacă refuzi să ierți? Un moment privilegiat rămâne întotdeauna seara, chiar înainte de culcare, pentru a te împăca sau pentru a cultiva pacea, pentru a o face mai profundă. Prin rugăciune, bărbatul și femeia își pot regăsi unitatea de atâtea ori tulburată de păcat, de certuri, de egoism . . . Prea puțin se poate învăța cu adevărat iubirea de aproape din discuții, în absența rugăciunii. Din rugăciune se deschide izvorul unui dialog iluminat de har. Nenorocirea survine de abia atunci când unul dintre cei doi se izbește de o rezistență greu de trecut la gândul de a se ruga împreună cu celălalt. Dar e o ispită căreia nu trebuie să-i cedăm sub nici o formă. în fond, lucrarea vrăjmașului, a celui care mereu tinde să ne despartă*, stă în faptul că înfierbântă sufletele și le ridică la luptă unul

* În limba ebraică, *satană* înseamnă chiar „vrăjmaș, cel ca-re-ți stă împotriva și te împiedică sau te trage înapoi din drumul tău, cel care-ți e potrivnic; iar în limba greacă, *diabolos* înseamnă „cel care desparte în două, rupe, sfâșie, aruncă într-o parte și într-alta”. — n, trad.

împotriva celuilalt: „N-ai făcut asta. Ai făcut asta. Uite ce mi-ai făcut. Vezi ce se întâmplă din cauza ta” etc. Dar prin rugăciune poate fi restabilită și o unitate deja stricată, uitată chiar. Orice ruptură în cuplu e deosebit de periculoasă, pentru că îndepărtează comuniunea harismatică a familiei, care e însuși Iisus Hristos. Atât bărbatul cât și femeia trebuie să-și amintească neîncetat că, o dată căsătoriti, nu mai sunt doi, ci sunt o singură ființă!. Astfel, acela care în sânul cuplului se rupe de celălalt, refuzându-i iertarea, ajunge să-și atrofieze propria ființă duhovnicească pentru că, spun Sfinții Părinți ai Bisericii, cel care nu e unit prin Sfânta Taină a cununiei, nu are în sine decât jumătate din plenitudinea ființei; de aceea, e cum nu se poate mai fals, din punct de vedere duhovnicesc, atunci când ești căsătorit, să te rogi doar singur, omițind sau chiar refuzând rugăciunea împreună. Desigur că nimeni nu neagă importanța rugăciunii în singurătate, dar împlinirea acesteia, în cadrul Căsătoriei, nu e alta decât rugăciunea împreună, comună, a familiei. Căci la fel de greșit procedează și cel care se simte îndemnat să-l împiedice pe celălalt de a se ruga și singur, dacă simte nevoia. în fond, izvorul rugăciunii comune a cuplului constă în rugăciunea euharistică și în rugăciunea pe care fiecare membru al familiei o săvârșește aparte. Dacă vreunul dintre cei doi refuză să se roage singur sau îl împiedică pe celălalt să o facă, păgubește acest izvor al rugăciunii comune. întotdeauna e neliniștitor, atât pentru situația prezentă cât și pentru cea viitoare a cuplului, ca membrii lui să refuze rugăciunea împreună. Aceasta înseamnă că soții aleg — sau că unul dintre ei alege — de fapt sfâșierea ființei spirituale a cuplului, ființă care se hrănește în mod esențial din

rugăciune și din orice faptă trăită întru rugăciune. Refuzul rugăciunii împreună sau în singurătate e semnul evident al morții spirituale. Lipsit de rugăciune, cuplul e sortit dezagregării.

La fel se vădesc a sta lucrurile și în cazul refuzului participării euharistice. Dacă unul dintre membrii cuplului refuză Sfânta împărtășanie, atunci el se lipsește de chiar principiul unității familiei sale, care e Hristos Iisus cel Viu, prezent în Sfintele Taine. Căci Domnul nostru Iisus Hristos nu e doar unitatea cuplului, ci și legătura, comuniunea și țelul acestuia. Cum poți intra în legătură de comuniune cu aproapele, în afara Aceluia Care e comuniunea reală dintre toate ființele și însăși unitatea tuturor? Fără Cel Care este Unul prin fire cu Tatăl Său și cu Duhul Sfânt, totul e dezordine, sciziune, separare, dizlocare și iluzie. Un dialog cu adevărat fructuos nu poate fi stabilit, în cadrul cuplului, numai prin simple considerații umane. E necesară comuniunea în Duhul Sfânt care, inseparabil de Fiul, acționează conjugat, dar în același timp distinct de Acesta, desăvârșind unica dorință, împreună cu Tatăl. E un limbaj care poate că îi va mira pe unii sau chiar îi va șoca pe alții. Dar trebuie știut că unitatea harismatică a cuplului nu e posibilă decât într-o realitate supraesențială, care îl transcende. În afara acestei unități ontologice, care există prin sine și nu se comunică unui cuplu decât prin Taina Cununiei, bărbatul și femeia pot fi împreună, dar niciodată cu adevărat uniți. Comuniunea perfectă a cuplului rezidă în Hristos, iar în această comuniune fiecare îl descoperă pe aproapele și îl primește în adâncul inimii sale, iubindu-l așa cum se iubește pe sine însuși. În chipul celuilalt, îl distinge pe Hristos, atingând astfel una dintre cele mai

înalte stări ale vieții spirituale în doi. Rugăciunea împreună e una dintre cele mai mari porunci pe care Biserica le oferă în sprijinul celor căsătoriți, iar despre cei care se nevoiesc într-o asemenea căsnicie, Părinții Bisericii spun că familia lor nu e cu nimic mai prejos vieții monahale; asemenea oameni nu au prea multe motive să-i invidieze pe călugări.

Practic vorbind, vremea cea mai potrivită pentru rugăciunea împreună ar fi seara, înainte de culcare, în fața icoanelor, și dimineața, imediat după deșteptare. Dimineața e deosebit de importantă căci acum, în aceste momente ale începutului, cel care se roagă primește razele necreate ale luminii învierii. Pentru omul duhovnicesc, fiecare dimineață aduce cu sine zorii învierii. Prin acest act de credință, cuplul își poate încredința și dedica întreaga zi lui Hristos, care o umple astfel de lumină și claritate. Chiar și în timpul unei plimbări, sufletul se poate simți îndemnat să-L laude pe Dumnezeu, pentru frumusețea creaturilor Sale. Catedrala naturii e un loc propice atât pentru rugăciunea cuplului, cit și pentru rugăciunea individuală. Cei care dispun de o grădină, dacă vremea o permite, se pot ruga atât seara cât și dimineața împreună, în mijlocul ei. Totuși, locul privilegiat al rugăciunii, atât împreună cât și individuală, rămâne colțul rezervat sfintelor icoane, ca spațiu aflat în afara lumii, în afara timpului, prin care omul intră în împărăția cerurilor, încă în această lume fiind. Căci viața duhovnicească e una, în mai multe „timpuri duhovnicești”.

Rugăciunea comună a cuplului, asupra căreia Tradiția insistă mai mult tocmai pentru că e cel mai adesea uitată, se conjugă cu rugăciunea individuală,

2 — un singur trup . . .

prin care apărem singuri înaintea lui Dumnezeu, cerându-i să ne arate întunecimile interioare pentru a ne putea căi și lumina. Nu cred că un cuplu singur, lipsit de izvorul unității sale, poate rezista unit; rugăciunea e aceea care unește bărbatul și femeia, într-o comuniune harismatică. Bărbatul și femeia se hrănesc, împreună, cu Trupul și cu Sângele lui Hristos, în fiecare Duminică, în cadrul Sf. Liturghii, și astfel primesc puterea cerească, primindu-L pe însuși Hristos, care le întărește unitatea prin Taină și le înprospătează puterile primite la Botez. Euharistia comună, primită în fiecare Duminică, e esențială pentru viața duhovnicească a cuplului ca și, de altfel, pentru viața fiecărui creștin, fie căsătorit, călugăr sau celibatar. Primindu-L pe Hristos „spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”, cei doi primesc puterea de a se ierta unii pe alții întru iertarea pe care o dobândesc de la însuși Dumnezeu. Astfel, ei își clădesc casa pe piatra duhovnicească a lui Hristos, căci „toți, aceeași băătură duhovnicească au băut, pentru că beau din piatra duhovnicească ce îi urma. Iar piatra era Hristos” 2. A te împărtăși înseamnă a spori talanții tuturor Tainelor primite, prin însuși Stăpânul, pe deplin prezent în cel care îl primește astfel. Euharistia hrănește în mod real ființa spirituală a cuplului.

Fundamental este apoi ca, după împărtășirea cu Sfintele Taine, bărbatul și femeia să se interiorizeze în liniștea dobândită, rugându-se lui Dumnezeu cu încredințarea deplină că, de acum, El se află în ei înșiși. Acest act de credință euharistică deschide ființa spre plenitudinea prezenței divine și îi permite să fie condusă nu după modul de viață lumesc, ci după cel al lui Hristos: căci „nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine”

NOTE

- (1) *Eikon*: în limba greacă, imagine sfânt.
- (2) A doua rugăciune din ritualul Cununiei, în Biserica Ortodoxă.
- (3) *Charisma*: în limba greacă, dar dumnezeiesc.
- (4) Mat. 18, 20'.
- (5) Clement Alexandrinul, *P.G.*, 1169.
- (6) Mat. 6, 11.
- (7) Sf. Ioan Hrisostom, *P.G.*, 289.
- (8) *Ibid.*, *P. G.*, 62, 387.
- (9) Sf. Ioan Hrisostom, *A 20-a omilie către Efeseni*, 9.
- (10) *Id.*
- (11) Cuvinte rostite de către preot, în rugăciunea dinaintea împărtășirii credincioșilor.
- (12) I Cor. 10, 4.
- (13) Gal. 2, 20.

* Trimiterile la Sfânta Scriptură vor fi preluate după *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a P.F. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Ed. Inst. și de Mis. al B.O.R., București, 1988. — n. trad.

CAPITOLUL 2

MICA BISERICĂ

Părinții Bisericii învață că, prin căsătorie, familia devine o mică biserică și că, trăind în mod conștient această realitate spirituală, care nu e o realitate lipsită de consecințe covârșitor de importante, soțul și soția pot birui lumea. Familia se hrănește din trupul și din sângele lui Hristos. Dacă nu e susținută, întărită și fructificată cu pâinea cea spre ființă, deci cu puterea Celui Care a spus „Eu sunt pâinea vieții”¹, familia se dezagregă îndepărtându-se din ce în ce mai mult de comuniunea christică. Unitatea familiei este harismatică și sacramentală, drept pentru care, asemenea talanților din parabolă², se cere înmulțită. Familia își află hrana în comuniunea cu Hristos; or, cum poți fi mai sigur că te afli în Hristos, decât primindu-I euharistic Trupul și Sângele? Evident deci că cel care, într-un fel sau altul, se îndepărtează de Hristos pierde principiul unității și sfărâmă ființa spirituală a cuplului care, asemenea Bisericii, se sprijină pe piatra cea din capul unghiului, adică pe însuși Hristos Iisus .

întotdeauna, urmarea păcatului e îndepărtarea de comuniunea euharistică; tocmai de aceea ne este

indispensabil să-L primim pe Hristos prin Taina Slăvită a împărtășaniei lăsată, să nu uităm, „spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”. Taina Mărturisirii, precedând Euharistia, e esențială din acest punct de vedere, pentru că scopul său imediat este acela de reconciliere vizibilă, obiectivă, poruncită de însuși Mântuitorul: „Deci dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău, și apoi, venind, adu darul tău”³. Deci chiar înaintea mărturisirii, prin rugăciunea împreună a cuplului, atât de bineplăcută lui Dumnezeu, iertarea mutuală a greșelilor se vedește a fi necesară. Dacă, bunăoară, unul dintre cei doi se îndepărtează de Biserică, acesta va altera unitatea cuplului, care e organismul unui trup eclezial bazat pe Hristos. Căsnicia creștină nu are altă bază decât pe Hristos, în unitatea Sa cu Tatăl, cu Duhul Sfânt și cu Biserica-mireasă. Nu ne putem separa de Hristos, rămânând totuși în Biserica Sa; iar în afara Bisericii nu ne putem uni cu Hristos. Ar însemna să-L divizăm pe Fiul lui Dumnezeu, ceea ce e imposibil. Unitatea cuplului rezidă numai și numai în Hristos, Care e inseparabil de Biserica Sa. Cel care se îndepărtează de Biserică se rupe de Hristos. O Taină nu e un principiu mecanic sau administrativ; nu constă doar în consemnarea faptului că unul sau altul a fost botezat în cutare zi, la cutare oră, sau că cineva a fost căsătorit cu altcineva de un preot, într-o zi, la o anumită oră, și cu asta basta. Tainele sunt vii și arzătoare, pentru că toate se hrănesc din Sfânta Treime. Fiecare Taină aduce

¹ Mat. 5, 23—24. — n. trad.

în om mărturia prezenței de viață dătătoare a Duhului Sfânt, care lucrează împreună, dar în același timp distinct, cu Fiul, la împlinirea voinței Tatălui. Taina este sinonimul vieții. Tainele sunt viața Bisericii căci prin ele, Hristos se oferă pe Sine tuturor credincioșilor, prin lucrarea Duhului Sfânt. Cum ne-am putea imagina că taina unității poate trăi în afara locului harismatic al comuniunii, care e adunarea, Ecclesia, aflată mereu sub veșnica ascultare a lui Hristos, unicul ei fundament? După învățătura ortodoxă, cuplul se înscrie în mod firesc în Biserică, în măsura în care se clădește pe același fundament; pe de altă parte, aceeași învățătură ne arată că Tainele nu lucrează în afara Bisericii. Să căutăm deci mai la adânc, spre dezvăluirea acestui mister.

În Taina Cununiei, cuplul nu-și mai aparține sieși, de vreme ce chiar esența unității sale, esența realității sale ca familie nu stă în sine, ci în Hristos Iisus. În afara Unului divin nu există unitate. Fără Hristos, nu se poate vorbi de o unitate a cuplului și deci de o Taină a Cununiei. Cei care se căsătoresc creștinește se unesc mai întâi, cu Hristos și, prin intermediul acestei uniuni, se unesc între ei. Cuplul aparține unității sale, cuplul aparține lui Hristos și se așază, astfel, în slujba Bisericii Sale. Primul scop al cuplului va fi, deci, acela de a-L sluji pe Hristos, în Biserica Sa, căreia îi devine, firesc, parte însemnată. În cazul în care cuplul se închide și trăiește doar pentru sine, egoist, se îndepărtează de unitatea sa reală, Iisus Hristos, inseparabil de Biserică. Hristos poate cere totul cuplului, iar cuplul trebuie să-I ofere totul lui Hristos. Altfel comuniunea dispare, deoarece nu mai pornește de la principiul cel adevărat. În viața

duhovnicească nu e loc de neutralitate: „0, de-ai fi rece sau fierbinte! Astfel, fiindcă ești căldicel — nici fierbinte, nici rece — am să te vărs din gura Mea”. Cel care nu-și dedică viața lui Hristos, fie că e sau nu conștient, devine sclav al prințului acestei lumi. Orice cuplu lipsit de conștiința că stă în slujba lui Hristos sau care nu face eforturi vizibile în acest sens e sortit pieirii, chiar dacă persistă într-o aparență, de altfel iluzorie, a unității. E o iluzie, pentru că nu e suficient ca bărbatul și femeia să trăiască împreună și să se suporte unul pe altul respectând convențiile lumii sau în virtutea unor interese, și acestea lumești. Din punct de vedere spiritual, un asemenea cuplu, o asemenea familie pur și simplu nu mai există! Ceea ce, desigur, nu înseamnă nici pe departe că șansa unei renașteri ar fi imposibilă, dacă bărbatul și femeia se hotărăsc să-și schimbe viața. Dumnezeu este mult milostiv și nu există talant îngropat atât de adânc, încât să nu poată fi dezgropat și, apoi, redăruit spre creștere și înmulțire interioară. sunt și cazuri în care cei doi caută o înțelegere intelectuală sau afectivă și pe aceasta își clădesc unitatea. Dar, mai devreme sau mai târziu, viermele degradării care roade în taină se va vădi. Căci fundamentul unui asemenea cuplu nu e aurul veșnic, ci fierul acestei lumi, care în cele din urmă tot în rugină sfârșește. Știu că spun cuvinte care îi vor scandaliza, fără îndoială, pe mulți cititori. Totuși, aceasta e realitatea mistică a Tainei Cununiei, așa cum o mărturisește și o trăiește Biserica ortodoxă. Desigur, sunt și nuanțe de consemnat. Spre exemplu, există cupluri care nu se află în mod obiectiv în Biserică, dar care, fără a cunoaște legea iubirii, fac mai mult decât că o cunosc: o trăiesc. Cei doi sunt întorși unul că-

tre celălalt și își răspândesc în jur cu generozitate o iubire care, chiar dacă ei nu sunt conștienți de acest lucru, le vine ca un dar de la Dumnezeu. Aceștia, sigur, se sprijină pe Hristos, fără a putea fi vorba, însă, de lucrarea vreunei Taine. Aceștia, sigur, nu se vor dezintegra deoarece, chiar dacă nu vor atinge niciodată unitatea harismatică a lui Hristos, fără să știe, converg spre ea. Ceea ce contempli te preschimbă, chiar dacă e de neatins. Iar în împărăția cerurilor, locul lor va fi mult mai de cinste decât al multora dintre aceia care, bucurându-se de darul Tainei unității, ulterior se îndepărtează de el. Ei sunt aceia despre care Sfânta Scriptura spune: „Căci când păgânii — astăzi am spune mai degrabă necredincioșii — care nu au lege, din fire fac ale legii, aceștia, neavând lege, își sunt loruși lege, ceea ce urată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor și prin judecățile lor, care îi învinovătesc sau îi apără [...] Fiindcă nu cei ce aud legea sunt drepti la Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea vor fi îndreptați”.

NOTE

- (1) Sf. Ioan Hrisostom. *A 6-a omilie către Efeseni*.
- (2) Mat. 6, 11.
- (3) Ioan 6, 48.
- (4) Mat. 25, 14—30.
- (5) Cuvinte pe care preotul le rostește în timpul Sf. Liturghii a Sf. Ioan Gură de Aur, înainte de a împărtăși credincioșii.
- (6) Apoc. 3, 15—16.
- (7) Rom. 2, 14—15; Rom. 2, 13.

CAPITOLUL 3

ADEVĂRATA IUBIRE

A-ți iubi aproapele așa cum Dumnezeu ne iubește pe fiecare — iată modelul singurei adevărate iubiri, atât în privința căsătoriei, cât și a iubirii aproapelui. Dumnezeu însuși deosebește iubirea divină de sentimentele omenești: „cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine”. Acest avertisment al Domnului e de neînțeles, dacă nu ne e cunoscut faptul că în limba greacă, în care a fost scrisă Evanghelia, există mai multe cuvinte care denumesc iubirea, fiecare având o semnificație proprie. Aici, cu privire la sentimentele umane de prietenie și afecțiune, Iisus folosește cuvântul *phileo*, care traduce ebraicul *reiTri*. Astfel, Hristos ne pune în gardă împotriva unei afecțiuni sentimentale excesive, care întunecă adevărata iubire divină. În general, iubirea divină e tradusă în grecește prin *agape*, ceea ce corespunde ebraicului *ahihih*. „Dumnezeu este iubire” . „dragostea lui Dumnezeu”, dragostea pe care Dumnezeu o are pentru noi, dar și porunca: „să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău, [...] iar pe aproa-

pele tău ca pe tine însuși" sau „poruncă nouă vă dau vouă: să vă iubiți unii pe alții precum Eu v-am iubit pe voi, așa să vă iubiți unii pe alții" — peste tot, în aceste locuri, e folosit cuvântul *agape*. Acest *agape*, această iubire despre care marii înduhovnici-ți ai Bisericii spun că nu mai e un nume (omenesc), ci esența însăși a lui Dumnezeu, deosebește natura necreată și divină a acestei iubiri de sentimentele omenești care, oricum, rămân limitate. E o iubire harismatică, desăvârșitoare a misterului unității familiei. În Taina Cununiei, iubirea umană e sfințită și amplificată de acest dar ceresc. Adeseori se întâmplă ca mirii să primească încă înainte de căsătorie arvuna acestei iubiri-agape, tocmai în vederea căsătoriei. Dar trebuie să discernem: fără această iubire-agape, nici un cuplu nu poate subzista. Se sfârșim, se sfâșie, se destramă. Unirea e imposibilă fără sprijinul iubirii divine a Celui Care e una prin fire. Pasiunea pe care adeseori o simțim pentru celălalt nu e iubire. Cel mai adesea, în astfel de cazuri e vorba de un sentiment egocentric, întors spre propria persoană, spre propriul eu, și care se rotește, se consumă pe sine însuși. De altfel. Părinții Bisericii au definit această formă de „iubire" prin *philote* — adică iubire de sine, care e chiar opusă iubirii-agape. În fond, iubirea dumnezeiască e dăruire de sine, lepădare de sine, mereu și mereu și mereu în folosul celui iubit sunt transfigurate. Dacă sentimentele umane nu sunt transfigurate de harul divin, rămân cumva atrofiate, amputate de plenitudinea lor potențială și originară.

Realitatea iubirii umane se regăsește în comuniunea dintre om și Dumnezeu, Care e unica iubire desăvârșită. Să devii una cu Dumnezeu, să te unești

cu Dumnezeu — constituie țelul suprem al vieții duhovnicești și doar despre o asemenea comuniune se poate spune că e bazată pe iubire. Bineînțeles că Dumnezeu iese în întâmpinarea sentimentelor umane, dar pentru a le transfigura. El însuși a trăit sentimentele umane, dar luminate de iubirea Sa dumnezeiască. Asemenea tuturor darurilor create, sentimentele omenești rămân omenești, menținând o anumită imperfecțiune dacă nu sunt desăvârșite prin harismele dumnezeiești necreate. Dorința de a fi una cu persoana iubită poate proveni atât dintr-un egoism exclusivist, cât și dintr-un har dumnezeiesc. Dorința harismatică de a fi una cu celălalt se manifestă în primul rând prin lepădarea de sine în folosul celuilalt — lepădare de eul paseist, legat de educație, de imaginile pe care a apucat să și le facă despre sine sau pe care alții i le-au impus. Cel iubit devine astfel mai important decât propria-i viață, punând în chestiune propria persoană, adică toate vechile obiceiuri, toate micile tabieturi care hrăneau, fără doar și poate, un anume egocentrism. O astfel de dragoste deschide calea spre pierderea sufletului și spre aflarea lui renăscut, înviat într-o nouă ființă, adevărată, descoperită în privirea plină de iubire a celuilalt. În comuniunea iubirii harismatice, sufletul moare spre a învia. Numai iubirea dumnezeiască împlinește comuniunea dintre om și Dumnezeu și comuniunea dintre oameni căci, în Dumnezeu, între iubire și comuniune domnește un acord perfect.

Pasiunea omenească duce la egocentrism și la iubire de sine. Omul se iubește pe sine, prin intermediul celuilalt, propunându-și propria imagine și nu descoperind ființa profundă a celuilalt. Nu pe celălalt îl iubește, ci se iubește tot pe sine. Iubi-

rea dumnezeiască, în schimb, dezvăluie realitatea celuilalt, adevăratul său ipostas. Părinții Bisericii arată că doar iubirea dumnezeiască poate face ca două ființe să devină una". Nici o altă iubire nu poate desăvârși această comuniune ci dimpotrivă, generează și amplifică egoismul și despărțirea. Unitatea cuplului se desăvârșește în măsura în care cei doi lucrează iubirea necreată, pe care au primit-o din plin ca dar ceresc, prin Taina Sfântă a Cununii. Comuniunea se hrănește cu iubire. Fără iubire, nu poate fi vorba de comuniune. Și cum rugăciunea, iubire fiind, se hrănește și ea cu iubire, descoperim, iată, caracterul indispensabil al rugăciunii împreună, prin care cuplul își poate înfige rădăcinile în *agape*. Căsătoria e Taina iubirii tocmai pentru că e Taina unității.

Aceste preliminarii sunt utile pentru a înțelege necesitatea ca cei doi să se iubească unul pe celălalt așa cum Dumnezeu ne iubește pe fiecare, adică să se privească așa cum Dumnezeu ne privește, să se ierte așa cum Dumnezeu ne iartă, să-și poarte unul altuia poverile cu răbdare, așa cum Dumnezeu răbdător este cu noi cu toți, să lucreze cu nădejde la schimbarea în bine, așa cum Dumnezeu lucrează cu fiecare în parte. Sentimentele omenești nu sunt suficiente pentru toate acestea. Judecata aspră, nerăbdarea, intoleranța, egoismul — cu ușurință fac ravagii într-un cămin care nu trăiește dimensiunea harismatică a iubirii dumnezeiești. Întotdeauna, cuplul trebuie să-și amintească faptul că familia e o experiență duhovnicească și ascetică, clădită pe iubirea lui Hristos, Care ne-a spus că nu este iubire mai mare decât aceea ca cineva să-și pună sufletul pentru cel pe care-l iubește.

NOTE

- (1) Mat. 10, 37.
- (2) Iov 2, 11; Pr. 18, 19, 24, s.a.
- (3) Deut. 7, 8; III Reg. 10, 9; Ier. 31, 3; Os. 3, 1; ș.a.
- (4) I Ioan 4, 8, 16.
- (5) II Cor. 8, 13; I Ioan, 4, 9.
- (6) I Ioan 4, 16.'
- (7) Mat. 22, 37—39.
- (8) Ioan 13, 34.
- (9) Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnele iubirii dumnezeiești*, III.
- (10) Sf. Ioan Hrisostom, *P.G.*, 61—280.
- (11) *Ibid.*, *P.G.*, 51—230.

CAPITOLUL 4

PRIVIREA CELUILALT

Vederea soțului sau a soției prin ochii lui Dumnezeu e un dar care neîncetat trebuie cerut în rugăciunea împreună: „Ajută-mi Doamne și arată-mi-l pe soțul meu — sau pe soția mea — pe care mi l-ai dat, așa cum Tu însuși îl vezi”. E o cerere esențială pentru viața cuplului, deoarece depășește orice înțelepciune și orice raționament omenesc, viciate de căderea adamică prin lucrarea prințului acestei lumi. Privirea dumnezeiască e deasupra păcatului, deasupra obscurității și dezvăluie întotdeauna potențialitatea sufletească a celuilalt. Nimeni nu e perfect. Dar viața spirituală ne cere să nu rămânem niciodată pe pozițiile definitive ale asprei judecăți: „el este așa și așa — ea are un caracter așa și pe dincolo — e un om imposibil, nu se va schimba niciodată etc”. Dacă și Dumnezeu ne-ar privi în același fel, n-am mai avea nici o șansă de a ne îndrepta.

Prea adesea, oamenii se privesc unii pe alții cu ochi întunecați, lipsiți de lumina necreată a harului divin și de adevărata iubire. Ne fotografiem aproapele în delict și apoi, asemenea unor șantajști, îi fluturăm prin fața ochilor fotografia ori de

câte ori avem ocazia: „Vezi, uită-te bine, așa ești tu, așa și nu altfel!”. Dar un asemenea mod de a-l trata nu doar că îl împiedică să se schimbe, ci îl și precipită spre o cădere mult mai mare. Cel care-și judecă aproapele în inima sa e un asasin sufletesc. Tocmai de aceea, Hristos nu a ostenit să ne-o repete: „nu judecați ca să nu fiți judecați. Căci cu judecata cu care judecați, veți fi judecați și cu măsura cu care măsurați, vi se va măsura”. Doamne, cât de folositoare e această poruncă pentru viața spirituală, dar mai cu seamă pentru viața spirituală a cuplului! Acolo unde e loc pentru judecată, nu e loc pentru o viață spirituală autentică. O inimă care judecă se leapădă de Cel Care a murit pe cruce spu-nând: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac”. Judecarea aproapelui e, cu siguranță, păcatul cel mai răspândit pe fața pământului, cel mai devastator și cel mai puțin cunoscut, căci prea puțini sunt aceia care își dau seama că judecă — într-atât această patimă a devenit o a doua natură! Și e chiar patima care cel mai adesea duce cuplul la pieire. Dacă își face simțită prezența și nu e alungată, combătută de inimi care se smeresc și cer de la Dumnezeu pacea și împăcarea — iar acestea nu se dobân-desc fără încercări — familia va fi în mare pericol. Războiul dus împotriva judecății e un război al tuturor familiilor creștine, căci vrăjmașul Bisericii și al seminției umane se folosește de această armă pentru a distruge viața spirituală încă în fașă fiind, pentru a diviza tot ce e unit, pentru a fărâmița căsnicia. Dumnezeu îngăduie această luptă, pentru ca ieșind biruitor cu ajutorul armelor harului divin, omul să se purifice de elementele naturii căzute și de plăsmuirile lumii materiale, cu toate seducțiile lor.

Si

Judecata e cum nu se poate mai subtilă, pentru că nu începe cu o condamnare directă a celuiilalt, ci prin „simpla constatare” la început, a unei diferențe, a ceva care e puțin altfel și-l separă, îl distinge pe celălalt de restul lumii. A nu fi în rând cu un anume conformism care constituie, cu modele sale, iluzia acestei lumi, al cărei prinț e Satan, deja presupune să fii expus judecării celor a căror privire, nepurificată de Dumnezeu, e „mondenă”, lumească și nu duhovnicească. De-atâtea ori ne-am putea surprinde pe noi înșine privindu-ne aproapele nimic mai mult decât uimiți de faptul că e altfel — iar aceasta se poate numi, deja, judecare. Bunăoară rasismul: nu e decât o „simplă constatare”, dar conține în ea nici mai mult nici mai puțin decât o condamnare la moarte! La fel și atunci când no întemnițăm aproapele într-un comportament ne-jativ, *mnvo* d(\sigui- că poate fi real, și hotărâm noi cu niciodată nu se va putea schimba — tot condamnare la moarte se numește. Pentru că îi refuzăm posibilitatea, șansa de a se transforma, de a trăi, de a evolua. Și aceasta tot judecată se numește.

În cuplu, privirea e fundamentală. Ochii limpezi sunt icoana ochilor dumnezeiești. În ochii lui Dumnezeu, Petru, care se lepădase de Hristos, și-a văzut nu doar iertarea ci și răscumpărarea, transformarea și devenirea duhovnicească. În ochii lui Dumnezeu, femeia păcătoasă își descoperea nu doar iertarea, ci și posibilitatea unei alte vieți, cu totul înnoite: „Mergi; de-acum să nu mai păcătuiești”. Câtă încredere și credință, în aceste cuvinte! . . . Dacă Dumnezeu nu ar avea încredere în omul care a păcătuit și s-a îndepărtat de El, omul n-ar mai fi capabil să creadă nici în Dumnezeu, nici în sine însuși. Nu și-ar mai putea reveni. Cât de importantă

(' privirea celuiilalt! . . . Dacă e o privire înțelegă-loare, iubitoare, plină de încredere și de speranță, câte posibilități nu-i deschide celuiilalt de a se ridica, (le a se schimba, de a-și continua înaintarea .. . Harul lui Dumnezeu trece întotdeauna prin ochii ce-hiilalt. Iată unul dintre principiile de bază ale vieții spirituale în Taina Cununii.

De altfel, omul își vede aproapele cam tot așa cum se vede pe sine. Dacă își descoperă sufletul în ochii lui Dumnezeu, Care îi arată greșelile și în același timp i le iartă's tocmai prin experiența darului de a fi iertat, adică iubit, va învăța ca și el, după cuvintele din Tatăl Nostru, să ierte la rândul său. Dacă din contră, se culpabilizează și, din orgoliu, refuză iertarea, adică se judecă și se condamnă singur, socotind că numai și numai părerea pe care o are el despre sine contează, refuzând privirea lui Dumnezeu, un asemenea om va fi cu siguranță necruțător față de aproapele său! Privirea lui Dumnezeu este TOTUL în viața spirituală și cu atât mai mult în experiența mistică a familiei. Dacă această privire lipsește, e înlocuită pe loc în inima omului de viziunea lumească, cu propriile-i înțelepciuni, legi, războaie și dezastre: uscăciunea spirituală își va întinde curând imperiul peste o asemenea inimă. Atunci, bărbatul și femeia astfel atinși vor continua păcatul lui Adam și al Evei care, seduși de șarpe și alegând să-l vadă pe celălalt și să se vadă pe sine lipsiți de privirea lui Dumnezeu, au descoperit binele și răul, ca prime elemente ale judecării. Revenirea întru privirea lui Dumnezeu, în lumina transfigurată care luminează și discerne totul, e cel mai important efort ascetic spre care trebuie să tindem, rugându-ne neîncetat, cu multă și mare smerenie.

O altă ispită a falsei iubiri e aceea a monotoniei,

a uniformității: „Trebuie să fim la fel”. Aceste cuvinte ascund chiar Anti-Trinitatea! Dumnezeu e unul în ființă, dar întreit în persoane cu totul distincte. Fiecare persoană e diferită de celelalte două, fiind egale în unicitate, în esență și în comuniune. Prin judecăți nu doar constatăm o diferență, dar ajungem să o și transformăm în piedică pentru viața personală: „dacă nu ești ca mine, nu vom putea trăi împreună niciodată”, „fă-te ca mine”. Nu! . . . Iată, astfel ajungem să negăm și întruparea. Dacă Dumnezeu ar fi rămas numai Dumnezeu, omul nu s-ar fi putut niciodată îndumnezei. Dumnezeu devine însă om — rămânând în același timp Dumnezeu — tocmai pentru ca omul să poată deveni Dumnezeu — rămânând în același timp om. Dumnezeu s-a făcut om, pentru ca noi să putem deveni întru El. Iubirea adevărată aduce revelația persoanelor și a naturilor. Dumnezeu nu uniformizează, nu face să dispară umanul în folosul divinului, nici nu aneantizează ipostasul, ci dimpotrivă, dezvăluie identitatea profundă și reală a celui alt. Prin adevărata iubire, fiecare se străduie să devină celălalt, adică se deschide spre viața și spre privirea acestuia. Pe măsură ce se apropie de Dumnezeu, omul primește prin intermediul energiilor necreate, printr-un fel de adopțiune, natura divină și i se revelează, treptat, adevărul său ipostas. Pe măsură ce descoperă comuniunea cu soțul, în căsnicie, și renunță la sine, la vechile sale prejudecăți, din iubire pentru celălalt, omul renaște întru adevărata sa persoană duhovnicească, în omul lăuntric.

Cel care-și iartă aproapele o face ca și cum l-ar ruga pe Dumnezeu să-i ierte toate greșelile, având încredințarea că va fi iertat negreșit. Cel care nu

iartă nimic, dar îi cere Domnului să fie iertat, nu e nici măcar ascultat, căci rugăciunea lui e minciună înaintea lui Dumnezeu. Iată ce spune Hristos: „de veți ierta oamenilor greșelile lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc; iar de nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelile voastre”*. Dacă fiecare, în momentul în care ne simțim îmboldiți să ne judecăm aproapele, am auzi iarăși și iarăși, ca și cum chiar nouă ne-ar fi spus, cuvântul Mântuitorului: „Cel fără de păcat dintre voi să arunce cel dintâi piatra” — cu siguranță că în aceeași clipă ne-am opri. Dar Domnul vrea ca iertarea noastră să nu se oprească la cei care-și recunosc greșelile pe față. Oricât ar fi de sinceră, o asemenea iertare nu e suficientă. Sigur că unora le e greu să ierte și o greșală recunoscută, pentru care cel ce a comis-o se călește ne-spuse; le e greu, pentru că mereu o raportează la paguba suferită. Dar cei care gândesc astfel fac din iertare un soi de afacere personală, ceea ce e complet fals. Iertarea nu e o afacere personală, ci e „marea afacere” a lui Dumnezeu. Căci iertarea aproapelui nu poate fi trăită în afara Crucii Aceluia Care a fost răstignit pentru ridicarea păcatelor lumii și pentru mântuirea acesteia. Iertarea nu ține de nici o dimensiune omenească, ci provine din harul necreat al iubirii dumnezeiești, care zămislește în suflet milostenia. Omenirea și-a dobândit iertarea prin sacrificiul de bunăvoie al Fiului lui Dumnezeu, Cuvântul-Trup, pe cruce. Numai și numai pentru că Dumnezeu l-a iertat pe om, i-a șters datoria asemenea stăpânului din pilda cu cel care datora zece mii de talanți și numai datorită energiei acestei iertări, ne putem noi ierta unii pe alții. Cel care își iartă aproapele o face cu puterea harului

T

primit spre iertarea propriilor păcate. Iertarea nu e o proprietate personală a omului. Aici, omul e doar un intendent al iertării dumnezeiești, pe care neîncetat trebuie să o reverse asupra aproapelui său. Astfel, iertarea e cea care precede căința, regretul, și nu invers. Căci ce nădejde ar mai fi pentru om, dacă iertarea nu ar veni înaintea căinței? Căința, când vine, doar înrădăcinează sufletul în iertarea divină.

Iertarea e o faptă dumnezeiască, e legea absolută pe care Hristos a dat-o Bisericii Sale. Fără această lege, nu se poate realiza nici o legătură, nici în Biserică și nici în prototipul său care am văzut că e familia. Omul trebuie să-și ierte aproapele încă înainte ca acesta să-și fi dat seama de greșeala săvârșită, căci adevărata iertare nu e o simplă trecere cu vederea, ci presupune nădejdea în schimbarea pozitivă a celuilalt. Parabola fiului risipitor* vorbește despre un părinte care și-a lăsat fiul să plece departe, fără a-l judeca, dar începe să-i aștepte întoarcerea încă din clipa despărțirii, nădăjduind cu toată dragostea că, odată și-odată, va reveni. Iată, deja a iertat! Iar acest har plin de iubire al iertării nu întârzie să cuprindă inima fiului cu speranța revenirii, a pocăinței. Și încă de departe văzându-și fiul întorcându-se, tatăl îi fuge înainte pentru a-l îmbrățișa. Ochii tatălui nu au judecat nici o clipă, nici nu au condamnat, nici nu l-au alungat pe fiul care, totuși, s-a purtat atât de rău. Ochii tatălui nu-l întemnițează pe fiu în greșeală, ci dimpotrivă, îl eliberează, trezind în el dorința de *metanoia*¹. Tocmai această privire dumnezeiască, în paternitatea Sa divină, Domnul nostru Iisus Hristos ne cere să o avem mereu și mereu pentru aproapele nostru.

Dacă legea aceasta e nesocotită, cuplul devine o absurditate. În familie, omul învață să ierte și să fie iertat. Dacă bărbatul și femeia trăiesc întru această privire, se vor bucura de negrăite progrese spirituale. Nimic nu le va fi imposibil, pentru că împlinirea iubirii aproapelui și a lui Dumnezeu conține toate poruncile. Prin Taina Cununiei, omul învață să-și privească aproapele cu o privire dumnezeiască. În fond, dobândirea privirii lui Dumnezeu trebuie să fie dorința duhovnicească a tuturor credincioșilor, dar parcă totuși, oarecum îndeosebi, a celor uniți prin Taina Sfântă a Căsătoriei.

NOTE

- (1) Mat. 7, 1—2.
- (2) Luc. 23, 24.
- (3) Ioan 8, 11.
- (4) Sf. Isaac Șirul, *Cuvinte despre sfintele nevoițe*.
- (5) „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri” — Mat. 4, 9—13.
- (6) Mat. 6, 14—15.
- (7) Ioan 8, 7.
- (8) Alaf. 18, 23—35.
- (9) Luc. 15, 11—32.
- (10) În limba greacă: „schimbare de direcție a intelectului, întoarcere”. În mod obișnuit, e tradus cu „pocăință”.

CAPITOLUL 5

TAINA SFÂNTA A UNITĂȚII

Rugăciunea împreună a cuplului e bazată pe unitatea harismatică a familiei. De aceea, e important ca cei doi să aprofundeze teologic natura acestei comuniuni, pentru a-și afla astfel un sprijin cât mai temeinic. „Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă” — e porunca pe care Iisus Hristos însuși ne-a lăsat-o cu privire la natura căsătoriei. Mântuitorul dezvăluie această natură ca fiind, în esență, o Taină a comuniunii, a unității, o unitate pe care chiar Dumnezeu o conferă familiei creștine: „ce a împreunat Dumnezeu. . . ”. Lucrarea lui Dumnezeu se cultivă în comuniunea harismatică a Tainei, în sânul căminului. Această realitate mistică e amintită și în rugăciunile pe care preotul, în Biserica Ortodoxă, le rostește în cadrul Sfintei Slujbe săvârșite cu ocazia Cununiei: „însuși și acum Stăpâne, întinde mâna Ta din Sfântul Tău locaș și unește pe robul Tău (N) cu roaba Ta (N), pentru că de către Tine se însoțește bărbatul cu femeia”². De altfel, în aceeași slujbă, preotul oficiant rostește la un moment dat și cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos: „și pe care i-a unit Dumnezeu, omul să nu-i despartă”³.

În viața spirituală a creștinului ortodox există o lege absolută, care oricând poate fi folosită spre cercetare interioară: „după roadele lor îi veți cunoaște”^{*}. Cu alte cuvinte, nimeni nu-i poate oferi celuiilalt ceva ce nu deține sau nu este el însuși. Iar Dumnezeu singur e Unul. Acest atribut de a fi Unul nu aparține decât numai și numai lui Dumnezeu, El singur având deci puterea de a oferi unitatea celor care cred în El: „Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una. [. . .] Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu între ei și Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârșiți în unime. . . ”. Dumnezeu stabilește un raport de sinonimie între unime și iubirea dumnezeiască. După învățătura ortodoxă, căsătoria e o Taină care cere o conștientizare esențială: nu bărbatul și femeia sunt cei ce se unesc înaintea lui Dumnezeu. Nici bărbatul și nici femeia nu au, în sine, în firea lor, capacitatea de a fi unime: deci nu-și pot oferi unul altuia ceva ce nu au. Dumnezeu este Acela Care-i unește prin Taina Cununiei ; Dumnezeu, ca unitate în esență a bărbatului și a femeii. Dumnezeu e chiar iubirea pe care bărbatul și femeia și-o vor oferi de acum unul altuia și prin care, de aci înainte, vor comunica între ei. „Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă” — e cuvântul absolut al Fiului Omului, care așează semnificația reală a unității conjugale. Prin aceasta, după binecuvântarea nupțială, căsătoria e desăvârșită în unitatea ei, întru iubire. E perfectă, e desăvârșită asemenea talanților pe care stăpânul din pildă¹ i-a lăsat pe mâna slujitorilor săi. De acum, totul depinde de bărbat și de femeie, care pot îngropa talantul încredințat sau îl pot înmulți.

Iată deci cum căsnicia nu e o simplă asociere omenească, fondată pe obiceiuri sau pe principii mai mult sau mai puțin burgheze. Căsătoria „la Biserică” nu e doar o recunoaștere a unui cuplu deja unit, căruia i se adaugă o binecuvântare. Căsătoria e, înainte de orice, unirea săvârșită de însuși Dumnezeu, după recunoașterea intuitivă și alegerea reciprocă a bărbatului și a femeii care doresc să trăiască împreună această taină a unimii dumnezeiești. . . Căsătoria își are principiul în primul act al creațiunii, prin care bărbatul și femeia au fost făcuți tocmai pentru a fi una. Dumnezeu i-a creat pe Adam și pe Eva pentru cea mai desăvârșită iubirea unuia pentru celălalt, în care să se reflecte misterul Dumnezeirii. Căci cu adevărat, Cununia îl introduce pe om în viața dumnezeiască. Unitatea căsniciei e cea vestită de Hristos. În familie, bărbatul și femeia trăiesc din unimea Dumnezeirii. Viața tainică, tri-unică a Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt, care ne îngăduie să numim persoanele distincte în absoluta unitate a unicului Dumnezeu întreit în Persoane, se răspândește în cuplu întărindu-i, prin Taina Cununii, unimea. „Ca ei să fie desăvârșiți în unime” — e cuvântul prin care Hristos nu stabilește doar comuniunea dintre om și Dumnezeu — fără care orice fel de unitate e imposibilă — ci, în același timp, conferă și omului caracterul de ființă unică, dar și capabilă de a deveni una împreună cu o altă ființă unică, prin căsătorie. Tatăl este unic. Fiul este unic. Duhul Sfânt este unic. Cu toate acestea, unitatea nu rezultă din simpla adunare a celor trei; pentru că doar Unul există, care să fie în același timp Tată și Fiul și Duh Sfânt. Dumnezeu este unul, în Sine. În taina esenței Sale, El își desăvârșește propria unitate. Unindu-se cu

firea umană, prin întrupare. El realizează și unimea Dumnezeului-Om, Iisus Hristos, un singur ipostas, dar cu totul Dumnezeu și cu totul Om. Iar acest act, al iubirii față de creatura omenească, e tocmai icoana căsniciei.

Porunca de a fi una e adresată întregii seminții omenești, atât celor căsătoriți, cât și celor necăsătoriți, călugărilor și călugărițelor. Dar cum fiecare Taină poartă în sine o experiență spirituală, Taina Cununii lucrează această unime a lui Dumnezeu cu omul, în vederea înfăptuirii comuniunii mistice dintre Creator și creatură, precum și a creaturilor între ele, unite prin chiar Principiul existenței lor. În acest sens, am putea spune că scopul căsătoriei nu e simpla unire dintre un bărbat și o femeie — fapt de altfel realizat prin Taina Cununii, care poate fi adâncit și desăvârșit — ci unirea cu Cel Unic, unirea cu Hristos, singurul care poate dărua căminului adevărata unime. Dar, după cum se vede, acesta e țelul oricărei experiențe spirituale. Experiența spirituală a căsniciei vizează în mod direct împlinirea poruncii iubirii: „Poruncă nouă vă dau vouă: să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe alții. Întru aceasta vor recunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții””. Să iubești omul, așa cum Fiul Omului iubește omul: adică smerindu-te, pentru a te face asemenea celuiilalt, depășindu-ți sentimentele omenești sau mai bine zis sfințindu-le, prin revărsarea iubirii dumnezeiești. Să iubești omul, așa cum însuși Dumnezeu îl iubește, în umanitatea Sa. Căci Fiul Omului a iubit omul asemenea lui Dumnezeu și asemenea omului, iubirea dumnezeiască transfigurând în iUr trăirile omenești. „Să-l iubești pe aproapele tau ca

pe tine însuși" — spune Hristos, legând această poruncă de cea dintâi: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău"² Mai mare decât aceasta nu este altă poruncă" — învață Mântuitorul. Experiența mistică a căsniciei mă deprinde să-L iubesc pe Dumnezeu — acest „aproape" cel mai apropiat nouă, acest „soț" — ca pe mine însumi. Prin înfăptuirea acestei iubiri, eu, om, mă pot îndumnezei. Devenind în mod real una cu celălalt, iubindu-l ca pe mine însumi, adică lucrând comuniunea cuplului în chiar esența acestuia, care e iubirea dumnezeiască — eu, om, îl întâlnesc pe Dumnezeu. „Iubiți-vă unii pe alții, așa cum Eu v-am iubit pe voi" — e modelul comuniunii perfect înfăptuită de Hristos, prin împlinirea celor două mari porunci vetero-testamentare.

Scopul, așadar, al căsătoriei, este unirea cu Dumnezeu. Din acest motiv, Biserica Ortodoxă prezintă familia creștină ca pe o cale duhovnicească deosebit de importantă, ca pe un „loc" mistic în care bărbatul și femeia luptă interior întru unirea cu Atotțiitorul.

- (7) Mat. 25, 14—30.
- (8) Teofil al Antiohiei, *Ad Antolyicum*, 2, 28.
- (9) Ioan 17.
- (10) Ioan 13, 34—35.
- (11) Mat. 22, 39.
- (12) Mat. 22, 37.
- (13) Marc. 12, 31.

NOTE

- (1) Mat. 19, 6; Marc. 10, 9.
- (2) Slujba Căsătoriei, Rugăciunea a 3-a.
- (3) *Ibid.* Rugăciunea întâi.
- (4) Mat. 7, 16—20.
- (5) Ioan 17, 21.
- (6) Ioan 17, 22—23.

CAPITOLUL 6

ASCEZA VIEȚII DE ZI CU ZI

Viața ascetică în căsnicie nu e o chestiune sublimă, dar cu desăvârșire inexistentă, ci o realitate care ține, la modul cel mai concret, de viața noastră zilnică. O căsnicie e alcătuită din lucruri mici, dar nebănuite de mari și din lucruri mari, dar nebănuite de mici. Asemenea vieții omului, viața cuplului e cu totul spirituală. Și nu există absolut nimic care să nu influențeze, într-un fel sau altul, această dimensiune. Aici, de obicei, cel care se angajează pe un asemenea drum se izbește de un prim fals obstacol: ispita de a percepe, maniheist, o distincție netă și un antagonism artificial între viața spirituală și viața socială. Biserica, participarea la viața liturgică, rugăciunea — ar constitui elementele vieții spirituale, iar viața cotidiană din familie, munca pentru asigurarea unei existențe materiale — ar fi elementele vieții sociale, să-i zicem profane, care ajunge să se constituie astfel ca o a doua existență a noastră, unde, fără prea multe ezitări, ne-am putea permite să fim egoiști, să dăm frâu liber ispitelor de putere, de lene, de judecată . . . în fapt, această fisură e strecurată pe nesimțite de cel rău, pentru a ne slăbi și sfârâma cu mai multă

ușurință voia cea bună. În situația când cele mai mărunte lucruri din viața de zi cu zi nu sunt trăite, în căsnicie, ca autentice experiențe spirituale, ca încercări care vizează în mod direct iubirea harismatică dintre cei doi, familia va fi afectată în însăși esența ei. Lucrurile mărunte le țin în viață pe cele mărețe. Împărțirea treburilor casnice bunăoară e o dovadă de iubire prin care voia cea bună a inimii e eliberată astfel ca soții, lucrând împreună, să s(> ajute mereu unul pe celălalt, slujindu-și unul altuia. O femeie ortodoxă foarte credincioasă spunea cândva, pe bună dreptate: „Eu îl aflu pe Hristos ori de câte ori spăl vasele”. Pe bună dreptate pentru că, trăit ca o ofrandă adusă celui alt, spre slujirea în folosul lui, până și spălarea vaselor te poate ajuta să simți prezența reală a lui Hristos. Și acesta nu e decât un exemplu. Căci, pentru acea femeie, Hristos e cu siguranță prezent în toate actele vieții sale cotidiene, câtă vreme ea le trăiește în rugăciune și, ca rugăciune, chiar în adevărata comuniune cu Dumnezeu.

Dar, pentru a ajunge la această sacralizare a activităților de zi cu zi, câteva reguli cât se poate de precise se cer respectate.

Mai întâi conștientizarea faptului că, pentru creștin, orice faptă, orice lucrare, nu e dreaptă dacă nu e înfăptuită înaintea lui Dumnezeu. Pentru creștinul care lucrează într-un birou, într-o societate, într-o uzină, adevăratul șef nu e directorul său, ci Hristos Iisus însuși. Dacă e cineva care are îndoieli în această privință, să asculte cuvântul Mântuitorului care spune: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni”. Cel care are ca „șef” pe Hristos, îi pune înainte, în mod firesc, totul. În rugăciunea la începutul lucrului, îi cere să fie păzit astfel ca toate de-

mersurile sale să fie drepte înaintea Lui. În fața fiecărei dificultăți, în loc să înceapă cu acuze la adresa cuiva, care i se pare lui că împiedică realizarea unui proiect, credinciosul se roagă lui Dumnezeu pentru a descoperi ce atitudine interioară ar trebui *el* să adopte. Căci adeseori, prin greutățile de care ne lovim la locul de muncă Dumnezeu ne dezvăluie nu piedici exterioare, ci piedici interioare, care se opun devenirii noastre duhovnicești. De pildă, dacă cel care se roagă realizează că suferă de un prea mare atașament la cele lumești și se smerește pe sine în fața Domnului, această modificare de atitudine va rezolva o situație exterioară care, înainte, nu părea să aibă vreo legătură evidentă cu problema interioară și, în plus, părea imposibil de rezolvat. Cel care se roagă află astfel că obstacolele exterioare nu sunt decât semne de recunoaștere ale unor piedici interioare și descoperă că între sine și lume există o minunată armonie, o nouă armonie, bazată pe Hristos Iisus. Care a biruit lumea.

În al doilea rând, se pune problema responsabilității. În cadrul existenței, există două categorii de ființe: victimele de profesie și responsabilii sau cei care se simt responsabili. Cei dintâi socotesc că toate nenorocirile și toate dificultățile li se întâmplă din cauza întregii lumi. În raport cu existența, aceștia sunt iresponsabili. Cei din a doua categorie, „iau seama cu grijă cum umblă, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt”. A răscumpăra vremea unei zile rele înseamnă a lucra cu discernământ duhovnicesc. Aceștia, departe de a pune încercările zilnice pe seama „ghinionului”, pe seama inexorabilei „fatalități”, își întorc privirea spre sine și, învinuindu-se pe sine, se descoperă: „tot ce este pe față se descoperă

prin lumină, căci tot ceea ce este descoperit, lumină este. Pentru aceea se zice: „Deșteaptă-te cel ce dormi, și te scoală din morți, și te va lumina Hris-los”. Sfinții Părinți socotesc învinuirea de sine ca pe una dintre cele mai mari virtuți ale vieții spiri-luale: „toate virtuțile și-au aflat un sălaș, numai învinuirea de sine nu are unde să-și plece capul, și cu mare greutate răzbește omul fără aceasta” — spune atât de frumos Avva Pimen. Cel care se învinuiește pe sine, arată Părinții, își atribuie sieși toate nenorocirile care i se întâmplă. Astfel, chiar dacă istoric vorbind e nedreptățit, el va descoperi ce anume din sine e nedrept, murdar, întunecat și va profita de ocazie pentru ca, prin lumina necreată, să împrăștie tenebrele, să curețe mizeria și să îndrepte strâmbătatea. El se va ridica din somnul morții interioare, pentru a învia împreună cu Hristos. Bineînțeles că o asemenea atitudine nu presupune o demisie a creștinului din fața nedreptății. Dimpotrivă, după regăsirea păcii interioare, va putea să acționeze cu mai multă forță și mai eficient. De aceea spun Părinții că, atunci când încercarea vine pe neașteptate, nu trebuie să ne legăm de cel prin care am fost surprinși, de vreme ce mai de folos ne este atât nouă, cât și aceluia, să descoperim care e adevărata țintă, pentru a putea dobândi un câștig. În fond, aceasta e și voia lui Dumnezeu. Adeseori, aceste atacuri au ca scop curățirea sufletului de păcatele trecutului, care întotdeauna lasă în urma lor adânci răni duhovnicești. „Omul cuminte, gândindu-se la puterea tămăduitoare a judecăților dumnezeiești, poartă cu mulțumire necazurile venite prin ele, nefăcând pe nimeni vinovat pentru ele, decât păcatele sale”. „Iar cel nebun, necunoscând Providența atotânțe-

leaptă a lui Dumnezeu, păcătuiește și când e muștră, socotind fie pe Dumnezeu, fie pe oameni ca pricinuitori ai relelor sale"". Astfel, e deosebit de important pentru viața de zi cu zi ca fiecare să-I ajute pe celălalt în sensul dobândirii unei asemenea conștientizări. Seara, după săvârșirea rugăciunii împreună, o convorbire duhovnicească e de mare folos atât pentru clarificarea tuturor momentelor zilei trecute, cit și pentru aprofundarea comuniunii dintre cei doi. Dar, încă de dimineața, omul trebuie să-și înceapă ziua cu hotărârea de a I-o oferi lui Dumnezeu. Mare nevoie avem să cerem să fim călăuziți! Ziua, fie că e petrecută la locul de muncă sau acasă, dacă nu e începută cu rugăciune, nu are nici un temei. Nu poate fi rodnică de vreme ce, nereculegându-se, credinciosul nu e cu gândul la Dumnezeu. Lui trebuie să-I încredințăm, prin rugăciune, toate greutățile și neputințele noastre; Lui trebuie să-i cerem, prin rugăciune, lumina, ajutorul și discernământul harului ceresc. Astfel, toate problemele noastre se vor rezolva în modul cel mai firesc. Așa cum deschidem ușa, în fiecare dimineață, pentru a ieși din casă, la fel avem nevoie să deschidem ușa fiecărei zile, cu Dumnezeu, printr-a rugăciune cât de mică. Și tot așa cum pășim pe drum spre serviciu, avem nevoie să pășim pe drumul rugăciunii inimii, pe tot parcursul care ne desparte de locul de muncă. „Doamne Iisus e Hristoa-se. Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine ■ păcătosul” — aceste cuvinte, repetate neîncetat, | sunt o armă de neînving împotriva spiritului lumii. Prin ele, sufletul își amintește mereu câtă nevoie are de ajutorul harului dumnezeiesc, iar ochii celui care se roagă se limpezesc și văd că, prin toate cele lumești, se află în arenă, luptând împotriva fiarelor

4

sălbatică ale seducțiilor lumii: vanități, onoruri, dorințe de putere etc. Apoi, atunci când deschidem ușa locului de muncă, avem nevoie să ne deschidem ușa inimii spre harul ceresc, pentru a nu privi cele înconjurătoare cu ochi lumești, adică „logic”, ci cu ochi dumnezeiești. În viața spirituală întâlnim o mulțime de uși care așteaptă să fie deschise numai și numai prin rugăciune.

La fel stau lucrurile și pentru cei care lucrează acasă. Niciodată nu trebuie începută o zi de lucru fără rugăciune. Bine e să-L întrebăm pe Dumnezeu până și în ce ordine să facem tot ce avem de făcut. Știu că unora le pare poate exagerat. Ce treabă poate avea Dumnezeu cu făcutul curățeniei la mine în casă? Dumnezeu se ocupă cu lucruri mult mai importante. Totuși, de ce Dumnezeu, Același Care „lucrează toate în toți”, ar fi absent din viața de zi cu zi a fiecăruia?! Rugăciunea la locul de muncă, aducerea înaintea lui Dumnezeu a problemelor de serviciu ne ajută, în fond și la urma urmei, tocmai să nu-L excludem pe Dumnezeu din munca noastră. Din nefericire, această „excludere” e înfăptuită în mare grabă și cu multă ușurință! Câți creștini nu stabilesc această dihotomie între muncă și viața lor spirituală?!

Cel care se roagă lui Dumnezeu să-i lumineze munca mărturisește că nu se rușinează de El în neamul acestaj ci îl primește în viața sa! Un asemenea bărbat — sau femeie — caută ca toate faptele sale să fie pline de suflarea Duhului Sfânt și face să se pogoare, în existența sa, chiar împărăția cerurilor. Întreaga sa viață devine o superbă rugăciune de preaslăvire a lui Dumnezeu. Iar cel care-și supune astfel viața Domnului, atât în cămin cât și la locul de muncă, primește negrăit răspunsul dumnezeiesc,

printr-o iluminare cu totul deosebită a existenței sale zilnice. Mai întâi, totul îi apare ca fiind rugăciune: „Eu îl aflu pe Hristos ori de câte ori spăl vasele” — devine o realitate spirituală, pentru că toate actele vieții apar transfigurate. Și sunt cu adevărat transfigurate, de vreme ce sunt conștient luminate cu lumina dumnezeiască. Încercările nu mai sunt socotite ca întâmplătoare, ci ca necesare și firești evoluției spirituale. Casa aranjată nu mai e goală, ci plină de Duh Sfânt.

Adeseori, în căsnicie, dificultatea pe care unul dintre cei doi o încearcă atunci când e vorba să împlinească vreo trebuință menajeră e semn al unei probleme duhovnicești. Dumnezeu verifică omul, cel mai adesea, prin lucruri mici și de-abia după ce vede că și le asumă pe acestea mici, îi încredințează altele mai mari. Dacă de pildă, armonia cuplului a fost tulburată prin judecarea aproapelui, prin sărirea peste rugăciune, prin lipsa de la Sf. împărtășanie sau prin evitarea dialogului pentru a descoperi și soluționa vreo problemă, obligațiile casnice se vor resimți ca foarte greu, dacă nu chiar imposibil de îndeplinit. Cunoscutul „lasă-mă să te las” și dezordinea dintr-o asemenea casă sunt un semn deosebit de neliniștitor pentru viața spirituală a aceluia cămin, cel mai adesea chiar pentru un adulter, vădit sau încă ascuns. Iar adulterul nu e numai trupesc. Simplul fapt de a se rupe voit de celălalt judecându-l, lepădându-l, refuzându-i iertarea, provoacă o dezordine vizibilă peste tot prin casă. Fiecare simte că treburile casei sunt mult prea covârșitoare. Același lucru se petrece și la locul de muncă. Lucrul devine mult prea greu, imposibil de asumat. Dar e posibilă și o atitudine chiar inversă, când omul are impresia că poate fugi de res-

ponsabilitățile cuplului și de privirea lui Dumnezeu, surmenându-se prin muncă. Atunci însă nu mai muncește firesc, ci dând frâu liber dorinței de stă-pânire. Un director, un șef de birou, un șef de echipă își pot îndeplini atribuțiile fie cu bunătațe, fie încercând să-i zdrobească, să-i subjuge pe ceilalți. Unii încearcă să-și compenseze eșecul vieții conjugale printr-o reușită pe plan profesional. Dar asemenea oameni dezertează din sinul propriului cămin, luându-și ca alibi profesiunea. Capcana surmenajului sau a unei prea mari dăruiri personale în muncă ne amenință pe fiecare, pentru că societatea creează un sentiment de culpabilitate cu privire la cel care ne plătește: „trebuie să merit ceea ce câștig”, „e de datoria mea să muncesc până târziu”, „toată lumea face ore suplimentare, nu se poate să nu fac și eu un efort în plus”. E ciudat cum, astfel, sacrificându-ne viața de familie, avem impresia că ne sacrificăm pe noi înșine tocmai în folosul familiei. Iată de ce e indispensabil ca rugăciunea să însoțească lucrul: pentru că nu omul, îmbibat cu înțelepciunea poluată a lumii, e cel care poate să discearnă în acest domeniu. Încredințându-ne lui Dumnezeu, întotdeauna ni se revelează ce anume e drept înaintea Lui și ce nu. De exemplu, o persoană cu responsabilități într-o întreprindere, dacă are conștiința slujirii lui Dumnezeu, se va strădui să acorde mai mare importanță unei sărbători creștine, chiar dacă aceasta poate părea în detrimentul carierei sale — decât muncii. Un creștin ortodox a fost nevoit cândva să viziteze un Salon important, unde avea să-i întâlnească pe principalii conducători ai firmei la care lucra. Dar acea zi coincidea cu una dintre marile sărbători ale Bisericii Ortodoxe. Rugându-se și stând de vorbă cu Părintele său duhovni-

cesc, acesta din urmă l-a sfătuit că ar fi bine să-L slujească pe Hristos mai întâi. Spre marea sa uimire, patronii i-au înțeles atitudinea și chiar l-au apreciat pentru aceasta.

Viața spirituală se fisurează, dacă nu e sprijinită cu rugăciunea și în timpul lucrului. În fapt, dacă omul nu se roagă în toată vremea, în toate momentele vieții sale cotidiene, ființa sa spirituală se sufocă. Pe de altă parte, starea de ne-rugăciune favorizează pătrunderea în suflet a unor moduri de a reacționa, de a reflecta, de a gândi, legate de spiritul veacului, pe care Hristos îl numește și mamona, adică idolul banului și al puterii. „Nimeni nu poate să slujească la doi domni [...]; nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona”. Cuvintele Mântuitorului sunt cum nu se poate mai categorice. În timpul zilei, foarte ușor ne putem face sclavi de-ai lui mamona când, de pildă, în loc să ne așezăm cu fiecare gând și faptă înaintea lui Hristos, căutăm răspunsuri în legile care asigură succesul în această lume. Seara, întorși acasă, chiar dacă ne vom căzni sincer să aflăm calea rugăciunii, ne vom izbi fără îndoială de fisurile spirituale din timpul zilei. Ne e mai ușor să înțelegem, acum, contradicțiile din parabola nunții fiului de împărat i'. În această parabolă, Mântuitorul aseamănă împărăția cerurilor cu un împărat care a făcut nuntă fiului său, dar cei invitați nu vor să vină. Atunci, împăratul își trimite slugile la răspântiile drumurilor, să cheme pe oricine vor găsi: cerșetori, uități de lume, ologi. La masă, unul singur e aflat fără haină de nuntă, purtând în continuare haina lumii acesteia, și e azvârlit în întunericul cel mai din afară. Nedreptatea, de altfel aparentă, e flagrantă; câți oare, dintre ceilalți invitați „cu for-

ța”, vor fi avut cu adevărat haina de nuntă? Evident, nici unul. Dar de îndată ce, pășind pe poarta palatului, aceștia văd, în strălucirea luminii și în frumusețea ce-i înconjoară, că nu sunt îmbrăcați potrivit unei asemenea situații, cu toții cer să li se dea haină de nuntă. Nu-și păstrează, deci, vechile veșminte, o dată ce au intrat în împărăție, ei merg dincolo de trecutul lor, pentru a se înveșmânta cu noile realități spirituale. Celui care s-a așezat la masă și se reproșează, deci, faptul că a vrut să-și păstreze vechiul mod de a gândi — vechile veșminte — și în același timp să se bucure și de urcatele viitoarei împărății. Or, tocmai această contradicție îl condamnă, îl aruncă în haos, în agitație, în nervozitate, în îndoială, în surmenaj, în descurajare, în deznădejde până la ispita de a-și lăsa singur viața și până în nenumăratele ispite ale cărnii. Omul își trăiește astfel propriile rupturi, propriile sciziuni, resimțind acut sfârșirea și separarea de Dumnezeu. Mulți creștini trăiesc asemenea dileme dureroase, pentru că își neglijează o parte esențială a vieții lor spirituale: timpul în care muncesc. Adeseori, omul clădește două lumi incompatibile: o lume profană, guvernată de legi care se opun celor dumnezeiești, și o iluzorie lume spirituală, guvernată de legi absente din realitate. „Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ — spune Hristos, arătându-ne calea cerului, pe Pământ”. „După cum e împlinită voia Ta în cer, tot așa să se împlinească și pe pământ” — iată ce înseamnă această rugăciune. Omul trebuie să sacralizeze profanul: omul sfințește locul. Nu există nici un loc unde Dumnezeu să nu poată fi și *J* poată stăpâni. Rugăciunea din timpul lucrului e una dintre necesitățile absolute ale vieții spirituale.

Dar mai mult, rugăciunea din timpul lucrului, după o vreme, ajunge să preschimbe lucrul însuși în rugăciune. Acesta e sensul poruncii Apostolului Pa-vel: „Rugați-vă neîncetat!” Neîncetat, adică în orice situație și cu orice ocazie,

Două ar fi, deci, regulile de aur indispensabile vieții conjugale.

Prima: aducerea înaintea lui Dumnezeu, prin rugăciunea împreună, a tuturor dificultăților vieții materiale. A proceda altcum e totuna cu a rupe planul spiritual de cel material, a rupe religiosul de profan și, deci, a crea o falsă dihotomie. Dumnezeu cunoaște prea bine grijile omenești: „Nu vă îngrijiți pentru sufletul vostru ce veți mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca: au nu este sufletul mai mult decât hrana și trupul mai mult decât îmbrăcămintea? [...] Că după toate acestea se străduiesc neamurile; știe doar Tatăl vostru Cel ceresc că aveți nevoie de ele. Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei””. A-ți aduce înaintea lui Dumnezeu, prin rugăciune, grijile materiale, înseamnă că îți așezi existența sub suprema Sa autoritate și că nu cauți remedii în lumea de aici. Înseamnă că renunți la neliniști, pentru a face loc insufării drepte a Duhului Sfânt, adică împărăției cerești, de care Tatăl știe prea bine câtă nevoie avem. Dăruindu-se Providenței și discernământului pe care curând îl va dobândi, omul leapădă raționamentele ieșite din înțelepciunea lumii. Cuplul care se roagă supunându-și toate grijile materiale judecății lui Dumnezeu vedește că toată existența sa e clădită pe stânca spirituală, care e Hristos, astfel încât nici un val nu o

va putea surpa. Dar pentru a se ajunge aici, e necesar ca cei doi să-și încredințeze în fiecare dimineață ziua în mâinile Domnului, prin rugăciunea împreună, primind astfel razele tainice ale luminii învierii. Pentru creștin, răsăritul e timpul de rugăciune plin de bucuria Celui înviat. Această rugăciune a dimineții, atât de dragă călugărilor, care în fiecare zi sărbătoresc, la vremea Utreniei, învierea, umple sufletul de pacea bucuriei pascale și, astfel, îl întărește pentru toată ziua.

A doua regulă de aur, care derivă din prima, e de a purta, înainte sau după rugăciune, o convorbire duhovnicească în doi, sub privirile lui Dumnezeu. Atunci, în pacea care se instalează după rugăciune, soluțiile clare apar în mod firesc, disipând orice dificultate, în privința oricăror probleme, fie că sunt legate de menaj, de creșterea copiilor, de dificultățile personale ale cuplului etc.

Mai întâi deci rugăciunea, apoi convorbirea în lumina necreată și apoi fapta, în concordanță cu acestea.

„Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui” are următorul înțeles: împărăția lui Dumnezeu, aici, e Duhul Sfânt, Cel Care se roagă în fiecare ființă rugătoare. Omul care se roagă „respiră” duhovnicește și scapă din sufocarea provocată de miasmele acestui veac. Rugăciunea așează tot gândul și toată fapta sub suflarea dumnezeiască. Rugăciunea de seară e mai potrivită pentru plânsul de sine, pentru mărturisirea păcatelor înaintea lui Dumnezeu și pentru iertarea reciprocă a greșelilor cuplului. Dar cel care adoarme plângând se va trezi în lumina învierii. Și după rugăciunea de seară e bună o convorbire duhovnicească, în care să se

răspândește fără nici o piedică. Iată ce înseamnă să cauți în viață, înainte de orice altceva, împărăția cerurilor, adică Duhul Sfânt și dreptatea lui Dumnezeu, adică faptele și adică darurile Sale. Și totul ni se va adăuga, apoi, cu prisosință.

CAPITOLUL 7

ARHETIPURI SPIRITUALE PENTRU CĂSNICIE

NOTE

- (1) Mat. 6, 24.
- (2) Ioan 16, 33.
- (3) Efes, 5, 15.
- (4) Efes. 5, 13—14.
- (5) Avva Pimen, *Apoftegme*, 136.
- (6) Sf. Maxim Mărturisitorul, *A doua sută a capetelor despre dragoste*, 42*.
- (7) *Ibid.*
- (8) *Ibid.*, 45.
- (9) *Ibid.*, 46.
- (10) *Ibid.*
- (11) I Cor. 12,6.
- (12) Marc. 8, 38; Luc. 9, 26.
- (13) Mat. 6, 24.
- (14) Mat. 22, 1—14.
- (15) Mat. 6, 25—34.
- (16) Sf. Grigorie Sinaitul, *Despre viața contemplativă și despre cele două feluri de rugăciune*, 3.
- (17) Sf. Isaac Șirul, *Cuvinte despre sfintele nevoițe*, XXXV. 174**.
- (18) *Ibid.*

* Vezi și *Filocalia rom.*, voi. 2, trad. pr. prof. dr. D. Stănă-loae, Ed. Harisma, Buc, 1993, p. 89 — n. trad. *¹ In *Filocalia rom.*, voi. 10, p. 195 ss. — n. trad. ■ ;■

„Femeile să se supună bărbaților ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui Mântuitor și este. Ci precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru totul" i. Iată un text care a suscitât nenumărate comentarii nefavorabile, mai ales în secolul nostru. Mulți au văzut aici o inferiorizare a femeii în raport cu bărbatul. Totuși, acest text e charta mistică a familiei creștine, legea divină pe care Duhul Sfânt i-a revelat-o Apostolului, pentru Biserică. Nu putem vorbi despre experiență mistică, în cadrul căsniciei, fără a o înscrie în acest text sacru. De altfel, Sfântul Pavel își începe discursul oferindu-ne direct cheia în-țelegii lui: „Supuneți-vă unul altuia, întru frica lui Hristos" 2. Această supunere de bunăvoie celuilalt, adică ascultarea, e legea de bază a vieții comunitare. Pentru ca doi să poată deveni unu, e necesar să existe un al doilea. Dacă acest al doilea e disprețuit, subjugat, desconsiderat, uitat, judecat, trecut mereu cu vederea, strivit — e ca și cum el, de fapt, n-ar exista. Talantul nu mai e cultivat în doi, ci

îngropat de-a dreptul. Cu privire la textul de mai sus, Tradiția ortodoxă învață că bărbatul și femeia au parte în egală măsură la autoritate și la independență. Apostolul nu face aici decât să arate că nici unul dintre membrii cuplului nu-și aparține sieși, ci că fiecare aparține celuilalt. De aici perfecta egalitate dintre ei-'. Dar urmarea textului epistolei lămurește care e, în fapt, natura „superiorității” bărbatului asupra femeii — căci e o antinomie aici, de vreme ce Părinții Bisericii afirmă în același timp, că textul trebuie înțeles așa cum e: „bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui Mântuitor și este”. Dacă e egalitate, atunci aceasta pentru că nici unul nu-și mai aparține sieși, ci bărbatul aparține femeii, iar femeia aparține bărbatului. În același timp, se poate vorbi și despre nu o inegalitate ci, mai precis, despre o ierarhie, despre o ordine: bărbatul este capul familiei, iar femeia îi este trupul. Iată ce spune în continuare Sf. Pavel: „Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea””. Ce face Hristos, capul Bisericii? Se smerește, se golește, își asumă condiția de rob și își dă viața. Dar, de aci înainte, și Biserica trebuie să facă la fel. Egalitatea apare prin smerenie. Ierarhia apare prin exemplu și prin asceză: toți sunt egali, atunci când cel mai mare se face asemenea celui mai mic. Hristos spală picioarele Bisericii, spălând picioarele Apostolilor. Hristos se supune Bisericii, ascultând și împlinind rugămintea Maicii Sale — ca arhetip fundamental al Bisericii — la nunta din Cana când, pentru a o asculta, trece chiar peste timpul plinirii vremii Sale: „încă n-a venit ceasul Meu”. Hristos își dă viața pentru Biserica Sa, lăsându-Se răstignit

pe cruce. Acesta e tipul soțului perfect față de soția sa. suntem foarte departe de a putea vorbi despre o superioritate a bărbatului asupra femeii. Hristos însuși învață: „Regii neamurilor domnesc peste ele și cei ce le stăpânesc se numesc binefăcători. Dar între voi să nu fie astfel, ci cel mai mare dintre voi să fie ca cel mai tânăr, și căpetenia ca acela care slujește. Căci cine este mai mare: cel care stă la masă, sau cel care slujește? Oare nu cel care stă la masă? Iar Eu, în mijlocul vostru, sunt ca unul ce slujește””. Astfel, departe de a inferioriza femeia, imagine a Bisericii în căsnicie, textul arată tocmai lepădarea de sine la care e chemat bărbatul. Cum Biserica îl urmează și ea pe Hristos, dându-și viața pentru El, la fel și femeia, la rândul ei, e chemată să urmeze calea spirituală prin care Hristos S-a dat pe Sine, „ca s-o sfințească, [. . .] și ca s-o înfățișeze Sieși, Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană. Așadar, bărbații sunt datori să-și iubească femeile ca pe înseși trupurile lor. Cel ce-și iubește femeia, pe sine se iubește. Căci nimeni vreodată nu și-a urât trupul său, ci fiecare îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica, pentru că suntem mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui”. În fond, fiecare membru al cuplului e, în același timp, și membru al comunității creștine: „Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare (fiecare) în parte”. Creștinii uniți prin Taina Cununiei sunt uniți prin capul divin, care e Hristos, soț și cap al Bisericii. Deci trebuie să se poarte întru Hristos, asemenea lui Hristos și asemenea Bisericii unită cu dumnezeiescul ei bărbat. Trupurile lor, viețile lor nu le mai aparțin personal, pentru că de aci înainte ei nu mai sunt ai lor,

ci cu totul, trup și suflet, ai lui Hristos. Aceasta e dimensiunea euharistică a căsniciei. Această relație despre care vorbește Apostolul, de supunere reciprocă, e harismatică. E chiar Taina prin care Biserica se unește cu Hristos, e darul comuniunii în iubire, trecută prin *kenoza* divină. Hristos se smerește pe sine chip de om luând, pentru a prea-slăvi dumnezeirea a tot ce e omenesc.

„Și vor fi amândoi un trup”, „atunci când nu mai sunt doi, ci un trup”: „taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică” — rată Apostolul Pavel. Biserica e unită cu Hristos prin chiar Taina unității lui Dumnezeu. Și conchide Apostolul: „astfel și voi, fiecare așa să-și iubească femeia, ca pe sine însuși”*; „iar femeia să se teamă de bărbat” 15.

Dumnezeu 1-a făcut pe om bărbat și femeie, unde bărbat înseamnă Hristos, iar femeie înseamnă Biserică — spun Părinții. Apare aici unul dintre principiile ascezei spirituale din căsnicie: să te porți așa cum se poartă Hristos și Biserica. Ceea ce nu e o figură de stil sau proiectarea unei realități viitoare, îndepărtate. Exigențele Tainei Cununii sunt de împlinit aici și acum: „iubiți-vă după cum și Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt”. Lepădarea de sine și renașterea prin baia apei Cuvântului sunt, deci, condițiile absolute ale căsniciei creștine. Căsnicia nu poate exista fără ca fiecare să-și dăruiască total viața, celuilalt, prin Iisus Hristos. Aceasta e, în realitate, urmarea îndemnului ca soții să se supună unul altuia, întru frica lui Hristos. Relația dintre bărbat și femeie în căsnicia creștină se înscrie în profunzimea tainei comuniunii dintre Hristos și Biserică: inevitabil

și în mod necesar, adevărata căsătorie e inclusă în Biserică. Dacă bărbatul nu devine Hristos în ochii femeii sale, plenitudinea ființei lor spirituale nu se poate realiza. Prin această taină, soțul și soția se zămislesc și se nasc duhovnicește unul pe altul. Hristos dă naștere Bisericii, dar Biserica, a cărei icoană e chiar Maica Domnului, e cea care îl naște pe Hristos în inimile credincioșilor. Astfel zămislesc duhovnicește soțul și soția în căsnicia creștină, fiecare născându-l pe celălalt întru Hristos și primin-du-l, prin celălalt, pe Hristos.

Doar așa, în acest tip de relație harismatică, putem spune că bărbatul e mai întâi, iar femeia e a doua. Dar atenție: preeminența istorică a bărbatului asupra femeii nu e decât o caricatură a acestui adevăr! Dacă acest adevăr nu e realizat după modelul raportului dintre Hristos și Biserică, superioritatea bărbatului asupra femeii nu doar că nu există, dar devine pricină de alienare intolerabilă a amândurora! în fond și la urma urmei, ce face Hristos pentru Biserică? Își dă viața și ia chip de rob. Fiecare soț și soție să mediteze îndelung la cuvântul Mântuitorului care spune: „între voi să nu fie astfel, ci cel mai mare dintre voi să fie ca cel mai tânăr, și căpetenia ca acela care slujește”i. Orice interpretare care se îndepărtează de acest conținut e falsă și periculoasă. „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică” — subliniază Apostolul Pavel și, după el. Părinții Bisericii 9. Supunerea nu există decât ca semn harismatic al unei unități de voință. Fiul nu ascultă și nu se supune Tatălui decât pentru că au o singură voință. Biserica nu e sub ascultarea Fiului decât pentru că are o singură și unică voință cu Acesta. Aici nu poate fi vorba de sclavagism sau de stăpâ-

nire lumească. Ascultarea soției față de soț e semn că cei doi una sunt — arată clar Părinții Bisericii Ortodoxe". În această unitate, atunci când bărbatul sau femeia își exprimă voința, nu mai e vorba de două voințe diferite, ci de o singură voință. Nu poate fi vorba, în plan uman, de o voință supusă a femeii și de o alta, superioară, a bărbatului. Dacă apar divergențe, e pentru că cei doi nu s-au priceput încă să-și afle, împreună, voința unică și au de lucrat, prin rugăciune și iubire, la aflarea ei. Desigur, nu vorbim aici de opinii personale ori de gusturile unuia sau altuia: voința unică a cuplului angajează prin tot ceea ce e esențial în existența lui. Iar dacă viața unei căsnicii e deplină, cu ușurință poate fi observat cum se realizează o osmoză pe aproape toate planurile. Această voie unică a cuplului e manifestată de soț și împlinită de soție. Din momentul în care soția împlinește voia ființei spirituale a cuplului, ea se bucură de autoritate și, mai mult, de cinste-

Toate cele arătate aici sunt principii ale ecleziologiei ortodoxe. De aceea spun Părinții că acela care se pricepe să-și conducă familia e apt să conducă și Biserica; fiindcă familia, casa nu e decât o mică Biserică² — J fond, așa trebuie să fie Biserica însăși — adunarea credincioșilor, a preoților, față de episcopul lor: o singură voință întru Hristos. De aceea, acest fel de autoritate nu poate fi dobândit altfel decât prin har, pentru că atunci când un soț sau un episcop se îndepărtează de voința lui Dumnezeu, prin adulter fizic sau spiritual (erezii), e dator să-și aducă înapoi, la voința Celui Căruia ar trebui să-I fie icoană. Iar dacă soțul sau episcopul refuză să se îndrepte, soția sau Biserica au libertatea de a se îndepărta de la el, ca de la

unul care nu mai vrea să fie icoană a lui Hristos și deci e deja în afara harului. Iată că nu se poate vorbi de o dominație a bărbatului asupra femeii, acolo unde problema trebuie pusă în planul haric dintre Hristos și Biserică. Bineînțeles, e vorba despre un ideal care trebuie atins. Căutarea unimii voinței e necesară și nu poate fi regăsită decât prin rugăciune, prin rugăciunea în care soțul și soția cer ca Dumnezeu să le descopere voia Lui în ceea ce-i privește; iar la rugăciune trebuie adăugat, negreșit, sprijinul indispensabil al Părintelui duhovnicesc.

NOTE

- (1) Efes, 5, 22—25.
- (2) Efes, 5, 21.
- (3) Sf. Ioan Hrisostom, *I-a omilie despre căsătorie*, 4.
- (4) *Ibid.*
- (5) *Ibid.*
- (6) Efes, 5, 25.
- (7) Luc, 22, 25—27.
- (8) Efes, 5, 27—30.
- (9) I Cor, 12, 27.
- (10) *Kenoză* — termen de origine greacă, însemnând golire, deșertare, micșorare, smerire. Vezi și Filip, 2, 7—8.
- (11) Fac, 2, 24; Efes, 5, 31.
- (12) Mat, 19, 6.
- (13) Efes, 5, 32.
- (14) Efes, 5, 33.
- (15) Efes, 5, 33.
- (16) Clement Romanul, *Epistola a doua către Corinteni*.
- (17) Efes, 5, 25—26.
- (18) Luc, 22, 26.
- (19) *Ibid.*, nr. 5.
- (20) *Ibid.*
- (21) *Ibid.*, nr. 6.
- (22) *Ibid.* nr. 6.

o privire profetică, prin care celălalt e văzut în plenitudinea potențialității sale și aceasta adesea încă de la prima întâlnire. Dar, de vreme ce omul a uitat nevoințele vieții spirituale, rugăciunea și, mai ales, renunțarea la sine, nu mai reușește să înțeleagă acest lucru așa cum este el de fapt: ca pe o promisiune ce nu se poate realiza decât cu multe și mari eforturi. Adeseori, fiecare dintre cei doi are impresia că celălalt e foarte aproape de această devenire mai cu seamă în timpul stării de har a începutului vieții împreună, când trăiesc arvuna devenirii potențiale. De aici atâtea decepții, ca să nu spunem chiar crunte deziluzii, atunci când viața de zi cu zi scoate la iveală egoisme, obiceiuri și păreri care se bat cap în cap, tot felul de manii — care contrazic în mod brutal intuiția de la început. Astfel, se întâmplă ca prima impresie să fie imediat refuzată pentru că, în prezentul concret, nu există nici un element care să prevestească un posibil viitor în acest sens. Alteori, prima impresie e doar pusă la îndoială, refuzată, din nou acceptată, în funcție de împrejurări. Se întâmplă însă și ca privirea înainte să fie luată așa cum e și astfel să constituie, din partea fiecăruia, realitatea promisă și, de altfel, posibilă. Atunci, toate eforturile vor converge în sensul acestei evoluții spirituale, fiecare ajutându-l pe celălalt în drumul său. Atingem, aici, una dintre antinomiile spirituale ale vieții în doi. Dacă în mănăstire sau în viața semi-eremitică, cel mai adesea un Bătrân cu mare experiență duhovnicească și cu vizibilă sfințenie își îndreaptă și își călăuzește ucenicul sau ucenicii, în căsnicie e vorba despre o ființă imperfectă, care ajută o altă ființă imperfectă și se lasă ajutat de ea. Bineînțeles că, în Biserica Ortodoxă, rolul Pă-

rintelui duhovnicesc e fundamental în vederea realizării cuplului. Dar cuplul se asumă pe sine. Începutul vieții în doi e o imperfecțiune reciprocă, din punctul de vedere al persoanelor, dar o desăvârșire, din punctul de vedere al harului. Să ne amintim numai că, prin Taină, Hristos însuși devine comuniunea căminului. Deci unitatea cuplului nu trebuie căutată în ceea ce e imperfect, ci în ceea ce e desăvârșit. Căsnicia adună două ființe imperfecte, pentru a le desăvârși. Două ființe imperfecte nu pot trăi împreună și nici nu se pot îndrepta, decât pentru că își clădesc unitatea harică întru Hristos, piatra cea din capul unghiului, și se îndreaptă unii pe alții sub privirea lui Dumnezeu. Această dublă îndreptare presupune ca fiecare să se lepede de propria-i privire, adică de trecut, de concepții, de certitudini, pentru a dobândi privirea dumnezeiască. Astfel, va reuși să vădească celuilalt un chip necunoscut până atunci, necunoscut pentru că păcatul îl ascundea acoperindu-l, și pentru că el însuși nu-și pune problema de ce se purta într-un fel sau altul, de ce avea un anumit mod de a considera viața etc. Întâmpinăm aici o mare dificultate: să-i descoperi celuilalt ce anume te paralizează spiri-tual, dar nu închizându-te într-un chip (cioplit), ci arătându-ți potențialitatea duhovnicească. Marele păcat este că omul se judecă pe sine și își plăsmuiește un chip în care începe să creadă. Își face propriul idol. O trăsătură de caracter, un obicei, un stil de viață, un mod de a gândi — toate devin absolute și suntem tentați să spunem: „ei bine, *acesta* sânt eu”. Dar privirea dumnezeiască a celuilalt e nevoița care problematizează tot ce ține de '*acesta*' și permite schimbarea.

Dumnezeu vede omul într-o frumusețe inimaginabilă, iar atunci când îl privește, i-o dezvăluie toată pe de-a întregul: cel mai adesea, omul nici nu se recunoaște în ea. Iubirea revelează o ființă nouă, nebănuită, care adesea chiar sperie, atât e de diferită! Cu toate acestea, este o ființă reală; numai că e ființa „dinainte” și nu cea „dinapoi”. În căsnicie, fiecare poate dobândi acest dar al adevăratei priviri. Prin iubirea harică, iubești ipostasul adevărat, realitatea spirituală a soțului sau a soției. E o realitate care se dobândește prin războiul nevăzut, de fiecare zi. Viața spirituală a celor căsătoriți nu e diafană, ci ține de concretul cotidianului, unde fiecare arată celuilalt efortul necesar schimbării unui anumit mod de a reacționa, a unei prejudecăți, a unui tip de comportament și efortul necesar devenirii întru ființa sa potențială, încă nedesăvârșită, dar de înfăptuit. Omul are a deveni ceea ce nu este încă, spun Părinții Bisericii. Deci dacă nu uită de sine, mai întâi, lepădând ceea ce este, omul nu va reuși niciodată să ajungă ceea ce are a fi.

Ceea ce nu e posibil fără aflarea liniștii interioare: a împăcării cu sine — care e fundamentul întregii vieți duhovnicești. În Biserica Ortodoxă, această cale a liniștii se numește isihasm — în limba greacă, *isihie* însemnând chiar liniște. Dumnezeu re-crează omul în liniște. Lucrarea liniștii e cea mai mare înfăptuire a vieții spirituale. Dar liniștea este de trei feluri: prima e a ascezei, în care voința omului se exersează în harul dumnezeiesc cu renunțarea la voia proprie și cu aflarea adevăratei identități și e un act de credință asemenea celui al lui Avraam, care pentru credință a lăsat totul și a plecat spre Pământul Făgăduinței. Omul are ten-

dința :de a se defini p6 sine prihtr-0 serie de prisme a ceea ce crede el că alcătuiește propria-i personalitate, ființa sa reală. Dar această definiție, acest „eu sunt”., e legată de natura căzută, la care potrivnicul are acces. Privirile celorlalți, părerile lor joacă un rol deosebit de important în stabilirea acestei identități. Viața spirituală autentică rezidă însă tocmai în sfărâmarea completă a tuturor definițiilor și în renunțarea la ele. Lepădarea de sine e porunca Mântuitorului, definitorie pentru această faptă ascetică: a te lepăda de tine însuși, de șinele înțelepciunii căzute, de șinele supus legilor veacului, pentru a fi creat din nou, înaintea lui Dumnezeu, complet diferit de ceea ce erai în fața lumii. Aflarea liniștii interioare e o experiență spirituală deosebit de înaltă, imposibil de realizat fără ajutorul harului, dar și fără hotărâre personală și fără liberul arbitru al fiecăruia în parte. Pentru că a afla liniștea interioară presupune a relativiza toate certitudinile pe care le aveam înainte, cu privire la propria persoană. Apostolul Pavel exprimă în chip minunat această conștientizare: „Când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului”.

Prima etapă a fost deci aceea în care am conștientizat, prin credință, relativitatea „sinelui” omnesc. Lepădarea de sine e o poruncă reală a Mântuitorului, cu aplicabilitate în această lume. Cea de a doua etapă va fi, apoi, aceea în care cel pornit pe cale primește harul. De abia după ce s-a născut prin liniște, care e inseparabilă de Cuvântul divin, omul își depășește limbajul, gândurile, raționamentele de copil. În fond, Cuvântul absolut. Logosul divin, pentru a putea fi primit, cere liniștea

desăvârșită a sufletului care îl zămislește aici, tre-când prin toată ierarhia cerească. De abia acum, după ce primește această nouă naștere, omul se poate dezbrăca de cele ce țineau de copilărie și de păcat: „Atunci voi cunoaște pe deplin, precum am fost cunoscut și eu” — spune Apostolul Pavel, dându-ne mult de gândit și prin aceste cuvinte. Mai întâi este, așadar, Cel Care cunoaște înaintea omului. „Precum am fost cunoscut și eu” exprimă, de fapt, caracterul perenității acestei cunoașteri. Prin această cunoaștere a Celui Care cunoaște, se pogoară ulterior asupra omului cunoașterea de sine. Mai înainte de aceasta stă, însă, necunoașterea, adică liniștea interioară. Astfel, Dumnezeu îl re-crează pe om în liniște, căci lucrarea lui Dumnezeu se petrece în liniște desăvârșită, în liniștea neînțelegerii creaturii față de Creator. Lucrul făcut nu-l poate nici cuprinde, nici înțelege pe Cel Care l-a creat. Dar devenind și primind necreatul, care e fără început și fără sfârșit, fără tată sau mamă, fără genealogie i** — creatura descoperă tocmai în necunoaș-tere o nouă cunoaștere care surpă toate vechile cunoștințe și mai ales pe cele cu privire la sine. „Căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitoră, iar atunci, față către față; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, precum am fost cunoscut și eu” — iată cuvintele care definesc esența acestei înalte experiențe spirituale. Astfel, tot ceea ce gândește și spune omul, câtă vreme e sub jugul păcatului, deci până ce nu a fost încă „re-născut” din Duhul Sfânt, nu ține de adevărata sa ființă. De abia după ce vor începe să-i vină gânduri și cuvinte drepte, își va putea lepăda vechea fire. Căci „când va veni ceea ce e desăvârșit, atunci ceea ce este în parte se va desființa” — explică Apostolul

Pavel. Viața, când apare, pune capăt morții. Căci ceea ce nu e decât provizoriu e lipsit de existență ontologică. Doar ce e veșnic e viu.

Deci prima etapă a fost aceea a conștientizării, în privirea dumnezeiască și cu ajutorul credinței, a relativității persoanei care nu a fost încă „renăs-cută” în Duhul Sfânt. A doua etapă, a cufundării în Uniște, presupune două mișcări: prima, ascetică, presupune renunțarea la patimi, artificial legate de trăsături de caracter, în realitate nespecifice ființei. A doua va fi tocmai zămislirea în liniște a adevăratei ființe noi și a lucrărilor sale. Moartea și învierea sufletului. Aceste două mișcări sunt conjugate, deoarece apariția unui har provoacă surparea unei patimi. Spre exemplu, iubirea va alunga tot ce i se opune: ură, egoism, indiferență. Dar întotdeauna harul precede moartea patimii.

În continuare, a treia etapă e negrăită și imposibil de explicat în termeni proprii: e starea de uimire în care cade sufletul a cărui minte — partea sa contemplativă ■ — primește icoana lui Hristos, iar Acesta îi revelează adevăratul ipostas și o preschimbă într-o mireasă-fecioară, într-o maică-fecioară ce-L va zămisli în sine pe Hristos. „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” Cuvintele Mântuitorului sunt destul de categorice, aici. Numai și numai puterea iubirii dă omului capacitatea de a se lepăda de sine, de tot ce credea înainte, de toate prejudecățile sufletești Q-Q care se identifica pe sine, pentru a deveni im om nou.

În căsnicie, harul nu e dat întotdeauna direct; cel mai adesea, vine prin celălalt. E una dintre marile taine ale vieții spirituale în doi. Vechile **atitudini**, imagini **despre** sine, vechile concepții se

cern trecând prin ochii plini de iubire ai celuilalt, care dă la o parte orgoliul, vanitatea și toți ceilalți paraziți ai sufletului. Privirea iubitoare a celuilalt pune înainte, apoi, perspectiva devenirii spirituale, a adevăratei „metanoia”, a transformării totale a ființei și te ajută să te simți din ce în ce mai străin de imaginea pe care ți-o plăsmuiești despre tine și să-ți descoperi, treptat, ultimul ipostas al adevăratei tale ființe; această privire plină de iubire a celuilalt e chiar privirea lui Dumnezeu și e o permanentă invitație la schimbare, la evoluție. A-ți lua crucea în fiecare zi — sunt cuvinte care arată că lepădarea de sine e războiul cel mai greu, cel mai obișnuit și cel mai important al vieții spirituale. Crucea simbolizează, aici, încercările prin care învățăm lepădarea de sine. În pilda tânăru-lui bogat, pe care Hristos îl îndeamnă, privindu-l cu drag, să-și vândă averea, să o dea săracilor și să-L urmeze pe El, Mântuitorul combate tocmai acest atașament al sufletului de cele ale lumii, atașament care adeseori merge până la identificare. „Du-te, vinde averea ta” — nu vizează doar banii și proprietățile materiale, ci și falsele bogății interioare ale sufletului, care ajung să se amestece în substanța firească a acestuia”. Vindecarea bogăților este, aici, chiar eliberarea de povara lor — iată imensa victorie a sufletului omenesc, a omului, asupra sa*. Căci mult mai greu e să renunți la aceste bunuri, adânc înrădăcinate în inimă, decât la proprietățile materiale. E mult mai greu să te eliberezi de bunurile interioare, decât de bogățiile ex-terioare. În altă parte, Mântuitorul spune că „cel ce își iubește sufletul îl va pierde; iar cel ce își urăște sufletul în lumea aceasta îl va păstra pentru

viața veșnică”¹⁹. „Dacă grăuntele de grâu, când cade în pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă”²⁰. Omul, pentru a renaște în Duhul Sfânt, trebuie să moară sieși, trebuie să moară concepțiilor despre sine. Iar creștinul care se leapădă de vechile obiceiuri, se leapădă de sine pentru a împlini voia lui Dumnezeu, dobân-dește biruința chiar și asupra sa. „Cel ce își iubește sufletul îl va pierde; iar cel ce își urăște sufletul în lumea aceasta îl va păstra pentru viața veșnică”²¹. Chiar despre acest război nevăzut pe care îl are de dus omul împotriva sa, Mântuitorul spune: „Nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie. Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa, pe noră de soacra sa. Și dușmanii omului vor fi casnicii lui”²² Și aici, exemplul trebuie luat și într-un sens simbolic. Casa îl reprezintă pe om, cu dușmanii lui într-însa. Tatăl e ereditatea psihică, legată de educație, de mediul social, de prejudecăți, de reguli, de legi — care sunt ale lumii și nu ale lui Hristos. Fiica e sufletul însuși, care respinge această legătură de rudenie simbolizată de mamă, și educația, simbolizată prin soacră. Omul vechi intră în contradicție cu omul nou, cu omul pe cale de a se naște, de a se înălța. Omul vechi e rob potrivnicului, pe când omul nou e „sub jugul blând al lui Hristos”. Aceasta e lupta care se duce în interiorul omului.

Omul nou se naște în Duhul Sfânt. „Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu”²³. Nașterea a doua se petrece chiar atunci când omul, și bătrân fiind, intră a doua oară în pântecele maicii sale și se naște²⁴. Cât de precise sunt aceste cu-

vinte! Nu trebuie să uităm că Hristos vorbea în ara-maică, iar în această limbă semitică, la fel ca în ebraică sau în siriacă, Duhul Sfânt este de genul feminin, nu masculin. Astfel, maica din pântecul căreia omul, îmbătrânit de păcat, trebuie să se nască a doua oară, pentru că prima oară s-a îndepărtat, o dată cu Adam și Eva, de seminția lui firească, e chiar Duhul Sfânt, Mângâietorul, cel care zămislește, sporește și hrănește. Omul trebuie așadar să revină la nașterea din Duhul Sfânt, iar pentru aceasta trebuie să moară nașterilor plăsmuite ale lumii. De altfel, mulți dintre Părinții Bisericii, ca bunăoară Isaac Șirul, Diadoh al Foticeii, ș.a., vorbesc în repetate rânduri despre Sfântul Duh la feminin, comparându-L cu o maică. „Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este. Nu te mira că ți-am zis: Trebuie să vă naș-teți de sus. Vântul — Duhul — suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul”²⁶. Hristos arată aici despărțirea netă dintre trup și Duh. Naștere din trup, cu toți factorii ereditari, cu toate cunoștințele, referințele, reperatele și continuitățile specifice. Naștere din Duh, „nu știi de unde vine, nici încotro se duce”, dar tocmai în absența eredității, a referințelor, reperelor, raporturilor cu trecutul sau cu viitorul, cu societatea, familia, educația, adică tocmai liberă de tot ce hrănește omul vechi și prejudecățile sale. E vorba despre o ruptură de toate referințele lumii. Iată cum descoperim, și aici, sensul spiritual al relativității. Creștinul, știindu-se încă sub imperiul impresiilor omului vechi și al iluziilor acestuia, relativizează tot ce resimte ca fiind în sine provizoriu și sortit să dispară o dată cu nașterea deplină în Duh. Crești-

nul conștientizează că ceea ce simte despre sine e trecător, sortit dispariției pentru a lăsa loc pietrei albe a noii sale ființe spirituale, însemnată „cu nume nou, pe care nimeni nu-l știe decât primitorul”. Nimeni nu poate ști numele înscris pe piatra albă, adică nimic din lume nu poate cuprinde, cu elementele și concepțiile lumesti, veșnica noutate a Duhului Sfânt în care omul nou e renăscut. Min-tea care se îndreaptă spre Dumnezeu, adică spre Tatăl ei, trebuie să-și înceteze orice gând lumesc, să se elibereze de orice concept omenesc: atunci îl va primi pe Dumnezeu, fără chip, fără formă, în negrită slavă. Atunci cunoaște că n-a cunoscut nimic, căci obiectul cunoașterii e incomprehensibil. Dumnezeu dăruiește această piatră albă, adică înnoită, celui care biruiește în războiul nevăzut; deci piatra are caracterul unui dar, al unei harisme venită de undeva, dar dintr-un „undeva” în care primitorul de-abia acum e primit pe deplin, ieșind din lume, dar rămânând totuși om. Aici se manifestă absoluta despărțire: numai cel care trăiește această experiență cunoaște numele primit „de undeva”; nimeni altul nu-l poate auzi, pentru că lumea are o înțelepciune care îi este proprie, adică decăzută, și căreia înțelepciunea lui Dumnezeu îi este inaccesibilă. Căsnicia proiectează omul înspre acest nume nou și, aici s-ar putea spune, în intimitatea lor cea mai profundă și în iubirea dumnezeiască, cei doi își cunosc numele tainic unul altuia, uneori chiar unul înaintea celuilalt.

Astfel, în căsnicie, războiul duhovnicesc e dublu, de vreme ce fiecare încearcă să se lepede de sine pentru celălalt, pentru a-l ajuta să se nască spiritual din propria-i realitate profundă, pentru a-și regăsi adevăratul ipostas. Cununa, care în ri-

tualul ortodox se așează pe capul mirilor, e simbolul împărăției Duhului Sfânt, dar și semnul martiriului la care sunt chemați cei doi. Atunci când un bărbat și o femeie sunt uniți prin Taina Sfântă săvârșită de preot, în Biserica Ortodoxă ei au de trecut printr-un ritual care le amintește de această dublă naștere spirituală. E Slujba Cununiei. „Se cunună robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin” — spune preotul, în timp ce cunună mirele. „Se cunună roaba lui Dumnezeu (N) cu robul lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin” — rostește în continuare, în timp ce cunună mireasa. Astfel, fiecare e cununat în numele celui alt, arătându-se că fiecare e cununa martirică a celui alt și, pentru ca semnificația aceasta să fie clară, spre sfârșitul slujbei, soții, încă purtând cununile, conduși de preot, înconjoară de trei ori Evanghelia, arătând că, de aci înainte, Hristos va sta în centrul vieții amândurora. În acest timp, la strană se cântă: „Sfinților mucenici, care bine v-ați nevoit și v-ați încununat, rugați-vă Domnului să se măntuiască sufletele noastre”— făcându-se din nou aluzie la cununile martirice. Dar, între cununie și acest ritual, cei doi sorb din cupa vieții împreună, mai întâi bărbatul și apoi femeia.

Cunună martirică simbolizează, deci, atât povara imperfecțiunilor celui alt, cât și descoperirea, înaintea lui, a propriilor imperfecțiuni. De aceea se rostește în Biserica Ortodoxă, atât de adevărat: „Se cunună robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N).. .” și „Se cunună roaba lui Dumnezeu (N) cu robul lui Dumnezeu (N) ...” — fiecare devenind cununa martiriului, deci a biruin-

ței celui alt. Și numai purtând această cunună, fiecare progresează. Fără cunună, nimeni nu poate intra în împărăția cerurilor, cununa fiind aceea care ne introduce în viața dumnezeiască. Prin această Taină, fiecare îl sprijină pe celălalt să se nască din nou, în adevăratu-i ipostas spiritual. Căci o cunună mai întâi o primești, iar apoi o porți. La fel, fiecare mai întâi îl primește pe celălalt în suflet, iar apoi îl poartă în inimă. Cei doi devin, unul pentru altul, Hristos purtând pe umeri oia cea pierdută, după ce a aflat-o. Fiecare e pentru celălalt crucea, pe care Hristos ne-a poruncit să o luăm, lepădându-ne de noi înșine. Și cu siguranță dacă fiecare își asumă căsnicia astfel, cei doi sunt, împreună, următori ai Mântuitorului. Iar crucea, chiar dacă poartă spre mormântul sufletului pierdut, duce spre lumina, bucuria și slava învierii. Din acest moment, cununile devin semnul prezenței invizibile a lui Hristos, prin Sfântul Duh. Biserica ortodoxă cântă această bucurie chiar în timpul slujbei: „Doamne Dumnezeul nostru, cu mărire și cu cinste încununează-i pe dânșii”. Învierea sufletelor e principala învățătură a vieții spirituale, în ortodoxie. Dar adeseori apare, aici, o deviere devenită deja clasică : nu mai vedem decât învierea, trecând peste adevărul că a învia înseamnă „a te ridica din mor-mânt” și presupune, în prealabil, o asumare voluntară a morții.

Slujba Cununiei conține și o semnificație imperială. A fi cununat înseamnă, pentru celălalt, a-i fi împărat, respectiv împărăteasă. Întotdeauna, imperialitatea e înconjurată cu o aură de sacralitate. E împodobită cu toate frumusețile, așa cum o arată chiar și veșmintele liturgice pe care le poartă suveranii în ziua încoronării lor. Ei bine; așa îl vede

și Dumnezeu pe om: în imperialitatea și frumusețea sa absolută. Dacă Dumnezeu nu ar privi omul astfel, chiar și atunci când acesta e căzut în țina păcatului, nimeni dintre noi nu s-ar mai putea ridica, nimeni nu s-ar mai putea dezbrăca de hainele plăcerilor, ale grijilor lumești, pentru a se înveș-mânta în lumină și frumusețe. Cununa arată, înaintea lui Dumnezeu, frumusețea profundă a fiecărui ipostas care își asumă imperialitatea spirituală. În acel moment, Hristos-împăratul însuși oferă credinciosului puterea de a stăpâni, întru Duhul Sfânt. În trăirea mistică, cel care se roagă se vede pe sine „altfel”, sub privirea lui Dumnezeu, și are conștiința că Hristos îl vede cu adevărat într-o frumusețe de-a dreptul stupefiantă. Atunci, sufletul își spune sieși și îi spune lui Hristos: nu, nu se poate să fiu eu acela. Totuși, vede că ființa sa adevărată, că ipostasul său adevărat e îmbrăcat cu negrită frumusețe și înzestrat cu putere împărătească. Dar această viziune e antinomică deoarece, descoperin-du-și frumusețea, el descoperă și toată urâciunea care umbrește lumina și o întunecă. După învățătura Bisericii Ortodoxe, descoperirea păcatelor și a greșelilor trecutului are loc o dată cu revelarea frumuseții luminii necreate. Cununia e semnul duhovnicesc al frumuseții absolute a celui alt, spre care va trebui să-și îndrepte întreaga viață. Dar pentru ca lucrul acesta să fie posibil, e nevoie ca fiecare dintre cei doi să-l vadă pe celălalt astfel încununit cu slavă: „Doamne Dumnezeu nostru, cu mărirea și cu cinstea încununează-i pe dânșii” — se cântă în Biserică, în acest moment.

Slava și frumusețea luminii lui Dumnezeu și cinstea de a te înveșmânta în ele sunt realitatea

mistică ce îi încununează, la un loc cu martiriul,, pe cei doi miri.

NOTE

- (1) Luc. 10, 35.
- (2) Luc. 10, 34. Samarineanul unge cu ulei și cu vin rănila celui lovit de tâlhari.
- (3) Luc. 10, 34.
- (4) Cuvinte rostite de preotul ortodox atunci când oferă Trupul și Sângele Domnului celor care se împărtășesc.
- (5) Rom. 8, 29—30.
- (6) Grigorie cel Mare, *P.L.*, t. 76, 1234—1235.
- (7) *Ibid.*
- (8) I Cor. 13, 11.
- (9) I Cor. 13, 12.
- (10) I Cor. 13, 12.
- (11) I Cor. 13, 10.
- (12) Mat. 16, 24.
- (13) Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnele iubirii dumnezeiești*.
- (14) Mat. 19, 16—26; Marc. 10, 17—31; Luc. 18, 18—30.
- (15) Sf. Paul din Nola, *Epistole*, 40, 11 ss.
- (16) *Ibid.*
- (17) *Ibid.*
- (18) *Ibid.*
- (19) Ioan 12, 25.
- (20) Ioan 12, 24.
- (21) Sf. Paul din Nola, *Ibid.*, și Mat. 10, 34.
- (22) Mat. 10, 34—36.
- (23) Ioan 3, 3.
- (24) Ioan 3, 4.
- (25) Cuvânt care în limbile greacă și aramaică are aceeași semnificație.
- (26) Ioan 3, 6—8.
- (27) Apoc. 2, 17.
- (28) Theolept Filadelful.
- (29) Apoc. 2, 17.

g — Un Btugur trup ...

CAPITOLUL 9

ÎNCERCĂRILE ȘI ISPITELE CĂSNICIEI

Întotdeauna, între dorința de purificare, de sfințenie, de evoluție și starea prezentului relativ, în care omul se luptă cu sine însuși, se află o mare discrepanță. Realitatea acestei antinomii e adese ori refuzată și mai cu seamă atunci când e vorba despre altcineva decât noi înșine. În căsnicie, fie care se confruntă cu imperfecțiunile și cu nepu tințele celuilalt, care mereu apar și contrazic sim țirea intuită la început, atunci când prin har am putut vedea adevăratul său ipostas, așa cum îl vede și Dumnezeu. Nenumărate sentimente de descu- jare, deznădejdea, nerăbdarea, dar mai cu seamă o senzație de imensă singurătate îi copleșesc ade seori pe membrii cuplului. Fiecare dintre cei doi îl clădește pe celălalt și se clădește pe sine prin acela, iar dacă untelemnul iubirii și al smereniei lipsesc, lucrul devine prilej de nenumărate con flicte. Numai și numai iubirea și smerenia, care se opun egoismului, urii, orgohului, ne pot întări să ne asumăm reciproc slăbiciunile. Altfel, ca o roadă a egoismului, fiecare se simte veșnic neînțeleș de celălalt.

Dacă fiecare, din iubire, se leapădă de sine, încercarea e depășită. Fără armele răbdării divine, cuplul e în mare pericol. Și nu e vorba aici de altă răbdare decât de aceea a tatălui față de fiul risipitor, care pleacă, dar e așteptat mereu cu brațele deschise; nu e vorba decât de răbdarea pe care Dumnezeu însuși le-o dăruiește mirilor, prin Taina Cununiei. Aceeași răbdare, pe care Dumnezeu însuși o are cu fiecare dintre noi și căreia fiecare trebuie să ne deschidem prin rugăciune, pentru a o primi și a o lucra unii cu alții.

Nu de puține ori, omul căzut în iluzia timpului absolutizează clipa prezentă și îi conferă o veșnicie pe care de fapt nu o are, închizându-se, astfel, în eveniment. Deci nu se închide numai în idolul pe care și-l plăsmuiește despre sine, ci îi închide și pe ceilalți în chipuri cioplite și false, situate mereu sub semnul provizoratului. Judecarea aproapelui — căci așa se manifestă acest păcat — e tot una cu deznădăduirea în posibilitatea schimbării, în posi- bilitatea celuilalt de a înainta spre sine. Chipul e cioplit ca pentru totdeauna. Însă cum viața e într-o veșnică înaintare, evident că trebuie să renunțăm la un asemenea prezent, alcătuit din chipuri imaginare. Iar aceasta e una dintre problemele cu care cuplul se confruntă cel mai crunt. E chiar rădăcina tuturor încercărilor și a tuturor ispitelor. Întotdeauna trebuie să nădăduim în revenirea celuilalt, adică în nașterea sa din nou, treptat, întru adevărata și reala sa ființă și în comuniunea profundă pe care o avem cu el prin Hristos. Fără această nădejde, nimic nu are sens. Să nu uităm că judecarea aproapelui e originea deznădejzii! Iar dacă e primită înlăuntru, deznădejdea va rodi în sufletul deja aflat într-o stare de extremă sensibilitate, pricinuită

de durerea sentimentului că e neînțeles de celălalt și lăsat într-o singurătate extrem de chinuitoare; va provoca, în cele din urmă, o stare disponibilă înfăptuirii adulterului. Pentru că adulterul începe din momentul producerii unei sciziuni obiective de celălalt, unde sciziune nu înseamnă neapărat că cei doi renunță să mai trăiască împreună. sunt multe cupluri care își întrețin iluzia unei vieți comunitare, dar inimile lor stau de mult despărțite. Sciziunea există din momentul în care nu mai crezi în celălalt și îți pierzi nădejdea că veți mai putea clădi și înainta împreună.

Fără a căuta cu bună știință adulterul, sufletul ajuns în această stare e mai aproape de păcat decât își poate imagina, pentru că deja se pune intim la dispoziția altuia, care nu mai e soțul sau soția din Taina Cununiei. Semnele pe care le simte cel ce trăiește o asemenea sciziune sunt: impresia că celălalt nu-l mai înțelege, că are în față un zid, că nimeni nu-l mai mângâie și nu-l mai consolează în necazuri și mai ales că e cu totul abandonat. într-un asemenea moment, e suficient să dea peste cineva aflat într-o stare psihică asemănătoare, pentru a crede că va putea găsi tot ce credea că-i lipsește: îmbărbătare, ajutor, înțelegere, dialog, odihnă, o ureche care să asculte — la toate acestea adăugându-se și faptul că aici fiecare dă cu bucurie tot ce are mai bun din sine, liber de constrângerile vieții cotidiene în doi, apăsată de griji materiale, de responsabilități casnice, adică tocmai în afara factorilor de care simte nevoia „să scape”, „să *pe* elibereze”; treptat, tocmai pentru acest gen de „eliberare” ajunge să caute, intenționat, acest fel de întâlniri. E o ispită deja clasică, foarte frecvent întâlnită. Iluzia acestor întâlniri rezidă în faptul că fiecare „joa-

că” pentru sine și numai pentru sine, fără a-și asuma vreun risc în privința noii persoane întâlnite, pentru că nimic din ce e greu în viața de zi cu zi nu e asumat împreună. Pe de altă parte, adecvarea celor două suflete e foarte relativă. Ele nu caută, nu încearcă să evolueze împreună, ci doar s-au întâlnit într-un moment când puteau să-și ofere unul altuia aproape exact ceea ce căutau fiecare atunci, în acel moment. Adesea, traseele lor sunt foarte diferite, deci putem vorbi în asemenea cazuri cel mult de intersecții, de două drumuri care se încrucișează, dar au destinații diferite și, deci, se îndreaptă spre cu totul alte direcții.

Desigur însă că acesta nu e decât un exemplu de ispită posibilă. Există, în același timp, și multe ispите trupești. Dar și acestea provin cel mai adesea dintr-o lipsă de comunicare, căci foarte rar se întâmplă ca omul să fie întors exclusiv spre dorința de juisare carnală. După cum am spus, ispitele trupești vin cel mai adesea dintr-o lipsă a comunicării cu celălalt într-un plan profund, fapt care se traduce printr-o relație intimă încordată. Astfel, ispita trupească se va adăuga la complexul de trăiri descris mai sus, pentru că bărbatul sau femeia își dorește să creadă că e posibil să cunoască fericirea împlinirii și pe acest plan, împreună cu cineva din partea căruia așteaptă înțelegere. în același timp însă, trebuie ținut seama și de tulburarea provocată de frumusețea cuiva sau de un sentiment de putere, de protecție pe care credem că îl emană o altă persoană, atunci când noi înșine suntem în asemenea stări de îndoială și de derută. Dar de ispите trupești nu sunt scutite nici cuplurile care trăiesc în armonie pe toate planurile. în aceste cazuri, sigur că ele nu apar ca semne ale unor probleme

neconștientizate. Aici e vorba de firea umană care, căzută, e atacată și cu astfel de arme. Deci nu trebuie să devină motiv de îngrijorare și, ceea ce e foarte important, într-un cuplu cum e acesta, o asemenea ispită nu trebuie ascunsă de privirile celuilalt! Cel mai bine e să fie imediat mărturisită și, astfel, să fie biruită din fașă. Desigur, celălalt trebuie să fie suficient de înțelegător, de tare și de încrezător în tine, pentru a o putea primi și pentru a-ți întinde mâna, să treceți împreună peste ea. Apoi, ispita trebuie mărturisită și înaintea Părintelui duhovnicesc. În general, aceste două remedii sunt suficiente.

Ispitele trupești sunt degenerări ale naturii căzute. Ele țin de tendințele noastre egocentrice și nu doar de plăcerea trupească în sine, deoarece obiectul lor nu există decât ca fantasmă sau ca manifestare a unui arhetip individual al „celuilalt”. E satisfăcută nu atât dorința trupească, ci o nevoie profundă de putere și de posedare absolută a celuilalt, dar un „celălalt” care de fapt nu există ca ființă reală, cu suflet, cu sensibilitate, care suferă sau căruia, dacă ne unim trupește cu el, îi putem răvăși viața. Căci omul nici măcar nu bănuiește cât de strânsă e legătura dintre suflet și trup, cu atât mai puțin atunci când se reduce pe sine la stadiul animalic al simplei satisfacții trupești. În realitate nu există împreunare trupească neimportantă. De aceea scrie Apostolul Pavel că „cel ce se alipește de desfrânată este un singur trup cu ea”, adică între ei se stabilește o comuniune profundă, chiar dacă nu sunt conștienți de acest lucru. O comuniune care atinge sufletul și, în căsnicie, îl luminează, iar în adulter îl întunecă. Cel care cade în ispita trupească deturneză și risipește în afara căminului

cei doi dinari pe care Hristos i-a încredințat spre îngrijirea celuilalt, își lipsește căsnicia de o comuniune cu totul esențială și murdărește ceea ce era curat. Desacralizează actul intim al săvârșirii într-o sfințenie a zămislirii nuptiale și îi pierde esența tainică, esență care nu trece decât prin fidelitate. E una dintre cele mai mari greșeli spirituale, pentru că în căsnicie, actul intim nu e nici pe departe numai trupesc. E binecuvântat de însuși Dumnezeu. Binecuvântarea lui Dumnezeu e duhovnicească și aduce cu ea tot harul divin. Fiecare trebuie să-și amintească, în ispită, că aceasta nu e decât o încercare lăsată de Dumnezeu spre întărirea sufletului și, dacă nu e săvârșită, nu e un păcat. Dar potrivnicul încearcă să constrângă sufletul să se identifice cu ispita, pentru a-l aduce la falsă încredințare că dorința provine chiar din sine. Lupta duhovnicească constă, aici, tocmai în a nu ne face una cu ispita, conștienți fiind în același timp că, din nebagare de seamă, hpsiți de rugăciune și deci de ajutorul lui Dumnezeu, ușor putem aluneca în ea. E o problemă de discernământ spiritual. De aceea, în asemenea momente e deosebit de important să ne mărturisim Părintelui duhovnicesc.

Nu avem ambiția să tratăm aici toate încercările și ispitele prin care trece un cuplu, ci vrem doar să arătăm, în principal, că începutul adulterului coincide cu începutul separării de celălalt, adică din momentul când nu mai nădăjduim în el și în Dumnezeu, Care e chiar unitatea căsniciei. Dar adulterul poate îmbrăca diverse forme, cum ar fi și aceea a unei munci idealiste, bună în aparență, dar în care omul își sacrifică familia, prietenii, având pe deasupra impresia că se sacrifică pe sine pentru ei. Munca devine astfel un idol — o a doua soție sau

un al doilea soț — mai puternic, mai pretențios, mai devorant decât adevărata soție, decât adevăratul soț. Aici aduce munca desfășurată în afara privirii lui Dumnezeu, nesupusă lui Hristos, numai și numai ca instrument de câștigare a existenței, dacă nu e pusă în slujba adevăratei existențe. „Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni — învață Mântuitorul. „Mamona" e idolul banului, al puterii și e foarte interesant de observat că aceia care i se supun devin veritabili asceți! Dorm foarte puțin, nu se gân-desc decât la munca lor, își fac programul în funcție de munca lor, renunță chiar la vacanțe ... Dumnezeu binecuvântează munca, dacă e făcută în Iu-* mina privirilor Sale și dacă, prin ea, creștinul își mărturisește credința printr-o purtare dreaptă, Hristos nu-l îndeamnă pe Zaheu, vameșul care strângea impozite pentru stăpânirea romană, să-și părăsească slujba. Dar, din momentul în care Mântuitorul îi trece pragul casei, Zaheu nu-și va mai face datoria în duhul lumii, ci în Duhul Adevărului.

Doar omul are tendința de a separa planurile, excluzându-L pe Dumnezeu din viața sa profesională. Hristos, dimpotrivă, dorește să intre și să lumineze toate faptele, toate activitățile noastre, pentru că numai umplându-ne în întregime existența cu El, deci inclusiv munca, ne putem îndrepta.

NOTE

(1) I Cor. 6, 16.

iii,?j iiif V, yvn,v-?sj.j ty

CAPITOLUL 10

PRINCIPII SPIRITUALE PENTRU VIAȚA SEXUALĂ ÎN CĂSNICIE

Nu e lipsit de dificultate să abordăm în mod direct și pozitiv un subiect cum e acela al relațiilor intime din cadrul vieții conjugale, fără a-l șterge mai întâi de praful prejudecăților și tabuurilor care îl opacizează. Conform Tradiției Bisericii Ortodoxe, unirea trupească dintre bărbat și femeie reprezintă unul dintre semnele vizibile ale stării comuniunii sufletești. În cadrul căsniciei, dorința trupească își pierde pseudo-autonomia instinctiv legată de cădere, sublimându-se prin fidelitatea față de cel iubit.

Marea deosebire dintre cuplul căsătorit și cei care trăiesc o viață aparent liberă este aceea că, între cei căsătoriți, sufletul este cel care comandă dorința trupească. „Vreau să mă unesc cu acela (aceea) pe care îl (o) iubesc". În al doilea caz, dorința e cea care comandă sufletului. „îmi place acest bărbat sau această femeie. Mi-l (o) doresc". Aici nu e vorba de nici o comuniune spirituală profundă, în care ființa să se implice pe de-a întregul. Termenul modern de „aventură" definește cum nu se poate mai bine o asemenea relație, precum și caracterul ei pasager, întâmplător.

Deci, pentru a aborda cu bună chibzuință problema relațiilor sexuale din cadrul mariajului, e deosebit de important să ne așezăm în contextul gândirii patristice, pentru a înlătura o primă ambiguitate: să fie oare lăsată împreunarea intimă din căsnicie, în primul rând, dacă nu chiar exclusiv, în vederea procreării? Dacă răspunsul se vedește a fi pozitiv, atunci întreaga viață intimă a cuplului, în cel mai fericit caz, ia forma unui pogorământ, a unei dispense, iar în cel mai rău caz, intră direct sub imperiul păcatului. Astfel, viața intimă a cuplului se transformă într-o „mecanică” procreativă, în care spontaneitatea e interzisă, iar orice act de tandrețe rămâne ilicit!

În Biserica Ortodoxă, împreunarea trupească dintre bărbat și femeie e, cu totul, parte integrantă a Tainei Căsătoriei: „Dă-le lor [. . .] bună înțelegere sufletească și trupească” — se roagă lui Dumnezeu, în fond și la urma urmei, însuși preotul, chiar în timpul săvârșirii Sfintei Taine. Unirea trupească o pecetluiește pe cea sufletească pentru care, cel mai adesea, e ca o oglindă vorbitoare. Același lucru îl lasă Apostolul să se înțeleagă și atunci când scrie: „cinstită să fie nunta întru toate și patul nespurcat. Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu”. Cuvintele Apostolului subliniază sfințenia absolută a căsătoriei, în care afirmă că patul — în termeni simbolici fiind chiar unirea trupească — e nespurcat, fără pată și cast, în sine. După învățătura Bisericii Ortodoxe, unirea trupească dintre bărbat și femeie face parte în mod firesc din Taina Sfântă. Nici pe departe nu este, așa cum unii în mod ipocrit au putut să gândească, partea rușinoasă a căsătoriei! Și trebuie să o afirmăm cu tărie: nici vorbă să fie restrânsă exclusiv la „reproducere”! Această

concepție, conform căreia bărbatul și femeia n-ar fi, atunci când se cunosc trupește, decât niște „reproducători”, e o imensă erezie! O erezie, pentru că nesocotește comuniunea dintre suflet și trup, care stă deasupra acestui mister. Actul iubirii conjugale e icoana unei taine incomensurabile. De aceea spune Apostolul că nunta e cinstită, iar patul nespurcat. Iar Părinții Bisericii, la rândul lor, arată în atâtea locuri că nu doar pentru perpetuarea speciei umane a fost introdusă căsătoria; ci tocmai pentru ca bărbatul și femeia să-și conducă dorința trupească unul spre celălalt. Apostolul Pavel atestă el însuși acest lucru, spunând că „din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său”. Părinții arată că, nerecomandând credincioșilor căsătoria. Apostolul Pavel nu o face îndemnându-i în același timp să aibă și mulți copii, ci să ducă o viață conjugală castă. Ceea ce Apostolul — și, pe urmele lui. Părinții — numește desfrânare sau fornicăție în alte locuri, e actul trupesc dezordonat, săvârșit în afara căsniciei. Sfințenia căsătoriei e fundamental opusă fornicăției. Căsnicia nu e o școală a nerușinării, ci e chiar căminul adevăratei feciorii. Aceasta e semnificația cuvintelor Apostolului Pavel, care spune că „din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său”.

Învățătura Părinților arată că, după cădere, cele două motive pentru care a fost instituită căsătoria sunt curăția moravurilor și perpetuarea speciei. Dar în primul rând e vorba de curăție, de vreme ce oamenii populaseră deja pământul din plin. Astfel, fără false pudori, Părinții Bisericii comentează un alt cuvânt de-al Apostolului: „Femeia nu este stă-până pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici băr-

batul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia". Prin acest cuvânt, Apostolul îi sfătuiește pe cei căsătoriți să nu-și refuze unul altuia, nici bărbatul femeii, nici femeia bărbatului, bucurii și plăceri care, departe de a viza reproducerea, nu au alt scop decât satisfacerea dorinței de celălalt*, o dorință firească și legitimă. Iar legătura care o satisface e chiar dovada fidelității dintre cei doi. Cât de departe suntem, cu gândirea Părinților, de limbajul ipocrit! . . . Iată că Părinții Bisericii vorbesc despre legitimitatea plăcerii în actul de iubire, în care cei doi caută „să-și satisfacă dorința de celălalt".

În fond, egoismul se poate strecura, sub masca puritanismului, și în misterul vieții intime. Și cel mai adesea în detrimentul femeii. Termenul empiric de „pat nupțial" sau de „pat al nunții", care denumește în tradiția ortodoxă plenitudinea sfințeniei actului de iubire și despre care peste tot se spune clar că e nespurcat, acoperă, deci, ceea ce ține de erotismul conjugal. Egoismul apare atunci când cauți să-ți satisfaci doar propriile dorințe, trecând cu vederea dorințele celuilalt. Bărbatul, de exemplu, își poate satisface dorințele fără a mai căuta să-și facă femeia fericită. Și e un exemplu, din nenorocire, foarte des întâlnit. Iar în scrierile Părinților putem găsi incontestabile chemări la alungarea unui asemenea egoism din raporturile intime. „Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia" — limbajul e lipsit de orice ambiguități, simplu și foarte clar.

Actul de iubire trebuie trăit și pentru celălalt. Recunoașterea celuilalt, căutarea plăcerii lui și nu a unei satisfacții egocentrice duce la împlinirea și înflorirea amândurora. Dar, vedem bine, aici nu mai

e o problemă care să țină de trup, ci e vorba de o problemă care ține de suflet — căci atenția acordată celuilalt izvorăște dintr-o privire totală și nu parțială, în ceea ce-l privește.

Chiar dacă nu ține de subiectul acestei cărți, e firesc ca, discutând despre asemenea lucruri, să ne punem și problema contracepției. Părerea noastră în acest sens corespunde întru totul cu cele scrise de Paul Evdokimov în *Taina iubirii*, pe care o și recomandăm celor interesați, spre lectură. Iată aici doar un fragment: „trebuie spus că Biserica Ortodoxă are o poziție destul de pudică în privința vieții intime a cuplului, dar, în același timp, plină de încredere în sentimentul de responsabilitate al soților. Iată ce scrie într-un articol *Despre păcat în teologia ortodoxă*, pr. V. Palașkovsky, cu privire la mijloacele anticoncepționale: <în practica obișnuită a Bisericii ruse, preoții, din discreție, evită să pună întrebări în acest sens . . . întreg domeniul relațiilor dintre soț și soție e prea intim, după părerea duhovnicilor, pentru a fi transformat în câmp de investigații. . . Astfel că, la ora actuală cel puțin, problema anticoncepționalelor nici nu se pune, domeniul nefăcând parte din obiectul întrebărilor duhovnicului, care nu-și dorește să intre în intimitatea unde se realizează comuniunea dintre cei doi în trup și unde prezența unui al treilea ca martor, chiar îmbrăcat în veșminte sacerdotale, și chiar numai pentru a pune întrebări, e superfluă»-. Opinia citată exprimă foarte clar și concret atitudinea ortodoxiei. Fapt esențial, aici, este că Episcopatul ia foarte în serios și înțelege foarte adânc noțiunea de Preoție împărătească a credincioșilor și încununarea soților, care îi sfințește întru o Preoție conjugală. Omul e cu adevărat sfințit împărat,

preot și profet. E o demnitate care nu poate rămâne un simplu joc sau doar un titlu de teologie abstractă. E vorba de o chemare, de o vocație foarte precisă care face apel la deplina maturitate a fiecăruia, pentru ca astfel să-și găsească propriile soluții și să-și ia propriile decizii ca urmare a liberei opțiuni a ființei *adulte*. Persoana își trăiește pe de-a întregul destinul veșnic între propria sa conștiință și privirea lui Dumnezeu. Nici un terț nu poate interveni. Iubirea conjugală nu e mijloc, ci e un scop suprem, e izvor de sfințenie. Aici orice relație de maestru și învățacel e exclusă. «Această taină mare este» — cuvântul Sfântului Pavel ridică la un stadiu major, adult, atât pe cei doi soți, cât și iubirea dintre ei". (Paul Evdokimov, *Sacrement de Vamour*, DDB). Dacă fiecare dintre soți are această atenție, în toate privințele, asupra celuilalt, o va avea cu siguranță și în relațiile intime. Iar dacă sunt egoiști în viața de zi cu zi, cum se vor putea dărui pe sine în actul iubirii?

Viața intimă este oglinda exactă a vieții reale a cuplului. Raporturile intime durabile și fericite sunt atât pecetea, cât și semnul unei comuniuni profunde a sufletelor. Și e cu totul legitim ca fiecare să-și dorească, în această dorință de a fi împreună cu celălalt, să-l facă fericit cunoscându-i trupul. „Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia". Apostolul vorbește simplu și clar. Iar aici nu putem să nu amintim că această „dăruire de sine" în relațiile intime e strâns legată de însuși harul căsniciei și de chiar spiritualitatea cuplului. Aici e vorba de spontaneitatea unei relații trăite în iubirea harismatică a comuniunii căsniciei și nu de vreo analiză teoretică a raporturilor

intime din cadrul cuplului. Părinții Bisericii ne amintesc în multe locuri despre cum ar trebui să fie, dar își așează sfaturile în contextul vieții globale a familiei, centrată nu pe sine însăși, ci pe Hristos. Pe de altă parte, nici nu se pune problema aici ca Biserica Ortodoxă să se amestece în viața intimă a celor doi. Biserica doar amintește, arată ceea ce Tradiția a învățat dintotdeauna. În cele din urmă, cuplului îi revine să-și rezolve problemele înaintea lui Dumnezeu. Deci atunci când Apostolul spune că femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul, și nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia — la care adaugă că nu e bine să se lipsească unul de altul sub pretextul pietății, fără bimă învoială din partea amândurora — el dezvăluie pericolul angelizării cuplului. În fond, tradiția ortodoxă spune că, dacă doar unul dintre cei doi nu mai voiește să se împreune cu celălalt, nu are dreptul să o facă fără consimțământul acestuia. Dacă totuși o face, riscă să sfârșime comuniunea unitatei căsniciei, și să-l arunce nu doar pe cel care nu consimte, ci și pe sine însuși, ca „soț angelic", în egală măsură, în adulter. Nu de puține ori realitatea arată că acela care vrea să se abțină de unul singur de la împreunarea trupească, în scurt timp, e atras într-o „iubire" fals spirituală, spre altcineva. O asemenea „înălțare" a trăirii, însoțită uneori chiar de exaltări mistice, este deja adulter. Și e tocmai pericolul față de care Apostolul ne pune în gardă. De altfel, și canoanele Bisericii Ortodoxe merg în acest sens, stipulând că „dacă vreun episcop sau prezbiter sau diacon sau oricine din cinul preoțesc, se ține departe (s-ar abține) de nuntă și de cărnuri și de vin, nu pentru înfrânare, ci din scârbă, trecând cu vederea (uitând)

de sine și a setei de celălalt. Dar tot în sânul căsniciei pot răbufni, sub aparența acelorași acte, porniri pornografice, ipocrite, venale. Actul trupesc, dacă e trăit ca o distracție și nu ca expresie intimă și erotică a iubirii profunde, cade în păcatul pornografiei. De altfel, o asemenea „unire” chiar îi desparte pe cei doi, care vor căuta curând prin alte părți, aiurea, alte și alte „distracții” sau tocmai iubirea dispărută dintre ei. Ipocrizia apare atunci când unul dintre cei doi se refuză sistematic celuilalt și, chiar fără vreun act trupesc, ajunge să trăiască de unul singur tot soiul de fantasmе erotice. Nu e vorba decât de o falsă curăție în acest caz, foarte periculoasă, pentru că în cele din urmă nu rodește în afara păcatului. Desigur, fantasmеle de care am amintit nu sunt neapărat evident sexuale, carnale, ci se pot manifesta și sub forma unei atracții fals spirituale resimțită pentru altcineva. E o formă de angelism care ascunde patimi deosebit de periculoase.

Problema e foarte complexă pentru că, de cele mai multe ori, doar unul dintre cei doi soți — și cel mai frecvent e cazul bărbatului, dar nu în mod exclusiv — îl dorește mai des, și legitim, pe celălalt. Dar aici lucrurile trebuie să fie clar înțelese: nu înseamnă că acela care trăiește dorințe mai puțin intense sau mai rare ar fi mai curat, mai pur decât celălalt! În aceste cazuri, aproape întotdeauna e vorba exclusiv de chestiuni ce țin de firesc, de ordinea naturii. Dar se poate întâmpla și ca unul dintre cei doi să fi trecut deja pe o treaptă mult mai înaltă spiritual decât celălalt — cazul e însă deosebit de rar. Numai că acest caz, chiar dacă e excepțional, ridică în fapt cele mai puține probleme, pentru că soțul care deja „nu mai trăiește în lume”

are pentru celălalt adevărata iubire și va fi întotdeauna inspirat de Duhul Sfânt, pentru a se uni cu soțul sau cu soția în mod real, fără false rețineri, suspine sau judecăți. Nu trebuie să uităm că demonii trăiesc în abstenență, fără a cunoaște ispitele cărnii, și că o falsă feciorie, însoțită de judecăți la adresa „mediocrității spirituale” a celuilalt, sunt cel mai adesea alibiul unei iubiri care se stinge. În realitate, de cele mai multe ori e vorba, în astfel de cazuri, de o simplă diferență — naturală — de ritm, în privința dorinței de celălalt. Astfel că acela care își dorește mai mult trebuie să-și amintească și să țină seama că împreunarea aceasta e sărbătorirea unei comuniuni adânci cu celălalt și nici pe departe simpla satisfacere a unui instinct. Întotdeauna, deasupra acestei împreunări, se află harul divin. Sigur că nimic nu-l împiedică să-și exprime dorința, dar ca o chemare, ca o invitație, niciodată ca pe un ordin sau ca pe o obligație impusă celuilalt. Iar acesta din urmă, să caute să afle, prin rugăciune și nu altfel, care ar putea fi voia lui Dumnezeu. Cel mai bine e atunci când cei doi se roagă împreună. Știu că pe unii îi șochează limbajul și felul în care pun problema. Dar de ce ar fi absentă voia lui Dumnezeu dintr-un act care, în realitate, pentru marea majoritate a oamenilor, e deosebit de important și ale cărui consecințe și traumatisme, dacă e trăit rău, sunt atât de grave?! Căutarea voii lui Dumnezeu în unirea intimă e importantă, dar trebuie să nuanțăm puțin: voia lui Dumnezeu nu hotărăște singură, decât în cazuri cu totul excepționale, cum ar fi cel al lui Ioachim și al Aneis momentul precis al actului trupesc, ci se exprimă în manifestarea lui. Ceea ce înseamnă că Dumnezeu binecuvântează orice „unire”, câtă vreme

e săvârșită în iubire adevărată, cu bună înțelegere și întru dăruire de sine reciprocă. Să nu uităm că Biserica ortodoxă nu cere înaintea euharistiei doar un post alimentar, ci și unul sexual. Dar aici postul nu implică disprețul față de cele de la care oprește, ci oferă posibilitatea pășirii spre o treaptă superioară.

Deci dacă unul dintre cei doi membri ai cuplului îi impune celuilalt propria voință, fie de împreunare, fie de feciorie, se îndepărtează evident de la voia lui Dumnezeu și din Taina Cununiei. În profunzimea ei, împreunarea intimă e o școală a renunțării la voia proprie, în folosul iubirii de celălalt. Din nefericire, și mai ales în cazul bărbaților, acest act e cel mai adesea întunecat, pentru că se exprimă printr-o dorință „incontrolabilă”, sub forma credinței într-un soi de drept medieval de posesiune absolută, rezultat de pe urma trecerii printr-un ritual, căsătoria, prin care femeia a fost cumpărată de la părinții ei, asemenea unui obiect. Ce cumplită desfigurare a iubirii și a dăruirii de sine! Ce sfâșiere a misterului! Comportându-se astfel, bărbatul poate ajunge să-și violeze literalmente soția. Iar asemenea fapte sunt păcate foarte grave și pot răni căsnicia atât de adânc, până la distrugere. Or, în mod normal, cel care dorește mai mult trebuie să-și ofere dorința sa celuilalt, nu să i-o impună. Iar dăruirea se poate exprima și prin renunțare. La fel și invers, după o rugăciune împreună, celălalt se poate dărui cu puterea iubirii care lucrează în el, chiar și fără dorință, într-un elan de iubire, în elanul plin de tandrețe al dăruirii de sine. Pentru că actul împreunării intime poate aduce, e incontestabil, multă mângâiere celui care trece printr-un necaz sau printr-o încercare: acesta

poate regăsi în chipul celuilalt, care i se revelează în sânul unirii, pacea și liniștea pierdute. În general, rugăciunea poate chiar să însoțească și să urmeze, nu doar să preceadă, unirea intimă. Căci, prin această relație atât de tainică, dacă în cuplu sunt probleme, iar dăruirea reciprocă e inspirată și dorința regăsită, bărbatul și femeia se întâlnesc și se contopesc în chiar sânul comuniunii harismatice a Cununiei. Feciorelnic, ei își unesc trupurile în chiar aceeași mișcare de comuniune care le unește sufletele. Astfel, prin această unitate ascunsă, sufletul lor îl slăvește pe Dumnezeu, iar rugăciunea împreună devine mult mai profundă. În momente de mare dificultate din viața unuia dintre cei doi, nimeni nu poate contesta faptul că Dumnezeu revarsă mult har prin această unire feciorelnică din Taina Căsniciei. Și i-aș ruga pe toți cei care se simt șocați de cele spuse, să reflecteze asupra cuvintelor Apostolului Pavel care îndeamnă, așa cum am văzut mai sus, ca „cinstită să fie nunta întru toate și patul nespurcat”. Dacă unirea dintre bărbat și femeie e cinstită și nespurcată, aceasta nu e de la ei, ci de la Dumnezeu, Care singur e izvorul cinstei și nespurcării. Astfel, unirea intimă e înfăptuită întru sfințenie și har, primind chiar curăția dumnezeiască și prețiosul nume de dar ceresc. De aceea, nici darul mângâierii duhovnicești nu lipsește din ea și, la fel cum Dumnezeu trece adesea, în viața împreună, prin celălalt, pentru a-i lumina, îndrepta și face să înainteze pe cei doi, bineînțeles că tot așa, în anumite cazuri, Domnul își dăruiește mângâierea prin curăția unirii trupesti, căci tocmai această unire El o înzestrează cu tot ce e mai de preț, pentru ca ea însăși să devină de cinste, și cu tot ce e mai curat, pentru ca ea în-

sași să devină curată: o înzestreză, adică, din plin, cu har, care e pace, bucurie, iubire și mângâiere. Taina Sfântă a cununiei, adică harul care lucrează prin ea e prezent și în patul nupțial: de aceea e patul feciorelnic, curat, nespurcat și de cinste.

O altă problemă care privește viața intimă a cuplului și despre care trebuie vorbit în termeni clari e înțelegerea fizică. Dar și această expresie, chiar dacă e destul de modernă, e cum nu se poate mai ambiguă, pentru că relațiile dintre bărbat și femeie nu sunt animalice. Nici la fel de actuala sintagmă de „înțelegere sexuală” nu e deloc satisfăcătoare, pentru că nu ține seama de nimic din ce vine spre această înțelegere dinspre partea sufletului. Și tocmai aportul sufletului, despre care se vorbește astăzi atât de puțin, e cu adevărat fundamental. Se poate întâmpla ca un bărbat și o femeie să se cunoască trupește din spirit de aventură, deci nu în cadrul unei relații durabile, și să reușească o juisare fizică împreună. La fel, se poate întâmpla și ca un bărbat și o femeie să se iubească, să se cunoască și chiar de la începutul relației lor intime să se bucure de înțelegere fizică. Dar sunt două cazuri fundamental diferite. În al doilea, e vorba despre recunoașterea celuilalt în realitatea sa tainică, dar reală, adevărată; despre o descoperire plină de mister a ceva ce depășește ființa cunoscută a fiecăruia dintre membrii cuplului. Sufletul face trupul să vibreze, iar trupul se avântă la unison cu dorința de comuniune a sufletului, asemenea fulgerului care strălucește pentru o clipă în mijlocul nopții, luminând și revelând totul. E fundamental diferit de tot ce poate aduce spiritul de aventură, atât de curent în vremea noastră. Aici găsim, fără îndoială, o înțelegere psihică între cele două ființe

care izbutesc să atingă o anume înțelegere sexuală, dar e o înțelegere foarte provizorie și datorată exclusiv faptului că s-au întâlnit într-un moment precis al existenței lor, când între ele se putea stabili o asemenea adecvare. Dar cum nu au în vedere evoluția, înălțarea împreună, întotdeauna vor ajunge să se despartă. Iar dacă, din întâmplare, se hotărăsc totuși să trăiască împreună, se vor lovi tocmai de problema despre care vorbim.

Chiar și fără a ne propune să studiem în speță toate cazurile, putem spune, totuși, că problema e întâlnită în cazul multor cupluri căsătorite. După o anumită perioadă de timp, cei doi intră într-o lungă și penibilă etapă a vieții lor, în care armonia vieții intime pare să fi dispărut cu totul. Trebuie deci știut că, dacă la începutul relației intime, cei doi au cunoscut o armonie, aceasta nu a fost decât arvuna a ceea ce cuplul va trăi cu adevărat, după edificarea armoniei psihice și spirituale. În fond, între suflet și trup nu există nici o dihotomie. Sufletul nu e separat de trup, în relația intimă trăită în sânul căsătoriei. E absurd să vorbești despre o înțelegere fizică, separat de o înțelegere spirituală! În căsnicie, relația sexuală e oglinda perfectă a relației spirituale dintre cei doi. Iar patul nunții e feciorelnic și nespurcat tocmai pentru că exprimă armonia spirituală profundă dintre cei care se unesc chiar în sânul comuniunii harice a căsniciei, binecuvântată și sfințită de Dumnezeu. Fecioria și curăția vin din inimă și se exprimă prin trup, la fel cum și pornografia tot din inimă iese și tot prin trup se exprimă: „omul cel bun din comoara lui cea bună scoate afară cele bune pe când, omul cel rău, din comoara lui cea rea scoate afară cele rele” — ne învață Mântuitorul. Un pat de nuntă nespurcat, după

cuvântul Apostolului, e un pat de nuntă ai cărui soți au primit, în viața lor spirituală comună, harul curăției și al fecioriei, care se revarsă din belșug peste cei uniți prin Taina Cununiei. Astfel, pe măsură ce soții își adâncesc dimensiunea interioară a harului unității, ei ating diferite trepte ale relației lor intime, care mărturisesc despre aceeași comuniune dintre suflet și trup despre care vorbește și rugăciunea rostită în timpul săvârșirii Tainei Cununiei: „Dă-le lor [...] bună înțelegere sufletească și trupească”. Dacă Dumnezeu însuși acordă această bună înțelegere, atunci, cu adevărat, putem spune despre ea că e harică, adică strâns legată de harul comuniunii, prezent în Taina Cununiei. Și aceasta înseamnă că actul de iubire, trăit și săvârșit în cadrul căsătoriei, asemenea tuturor celorlalte fapte ale vieții conjugale, izvorăște direct din Taină, deci din harul necreat, și nu numai din energiile omenesci. E vorba aici despre tainica sinergie, conlucrare, dintre energiile divine, necreate, și energiile umane, create. Dacă ar fi altfel, nu s-ar mai putea pune problema nespurcăciunii patului. Pentru că nespurcăciunea vine numai prin har. Energiile umane sunt trecătoare și supuse stricăciunii. Astfel, acordul dintre suflet și trup e unul dintre semnele comuniunii profunde dintre cei doi soți, cărora Dumnezeu le dăruiește arvuna a ceea ce vor dobândi mai târziu, atunci când comuniunea lor spirituală va fi pecetluită. Numai înțelegere fizică, singură, nu există. Există o comuniune spirituală, care se întrupează în relația intimă. Curăția acesteia provine din faptul că cele două suflete, unite prin iubire, care e un har necreat al lui Dumnezeu, se avântă unul spre celălalt într-o întâlnire tainică, pe care o sărbătorește, atunci, întreaga lor ființă,

trup și suflet. Să nu uităm că omul nu e doar suflet, ci trup și suflet, care primesc harul Duhului Sfânt. Cum să ajungi serios și durabil la o înțelegere intimă, dacă o separi de strădania edificării comune a cuplului, de o viață spirituală împărtășită, de efortul dăruirii de sine, de un act de iubire adevărat, prin care „vor fi amândoi un trup” și „un suflet”? Istoria lui Tobie exprimă foarte bine această realitate a vieții spirituale din căsnicie. Sara, logodnica lui Tobie, mai fusese pețită înaintea lui de șapte bărbați, care muriseră cu toții în noaptea nunții, îndată ce au intrat la ea. Dar îngerul Rafael îi descoperise lui Tobie că era vorba despre lucrarea unui demon, Asmodeu, ce-i ispitesc pe bărbații care veneau la Sara, să nu caute decât plăcerile trupești. Astfel, aceștia voiau să se unească mai întâi trupește cu Sara și de abia apoi sufletește. Rafael îl sfătuiește deci pe Tobie să înceapă printr-o rugăciune împreună și prin sfințirea camerei cu inima și ficatul peștelui, arse liturgic. Tobie ascultă și, după ce săvârșește sfințirea camerei, se roagă împreună cu Sara: „Binecuvântat ești Tu, Dumnezeul părinților noștri, și binecuvântat este numele Tău cel sfânt și slăvit întru toți vecii! Să te bine-cuvânteze pe Tine cerul și toate făpturile Tale! Tu ai făcut pe Adam și Tu ai făcut pe Eva, femeia lui, pentru a-i fi ajutor și sprijin, și din ei s-a născut neamul omenesc. Tu ai zis: «Nu este bine să fie omul singur; să-i facem un ajutor asemenea lui». Și acum. Doamne, nu plăcerea o caut, luînd pe sora mea, ci o fac cu inimă curată. Binevoiește deci a avea milă de ea și de mine și a ne duce împreună până la bătrânețe. Și a zis și ea cu el: Amin”⁸ Astfel, Tobie așează comuniunea spirituală înaintea celei trupești, care doar o pecetlu-

ieste pe cea dintâi. Rugăciunea care precede unirea intimă (și pe care bărbații dinaintea lui Tobie nu o săvârșiseră încă din prima noapte) arată clar necesitatea de a fi unit spiritual, de a fi re-născut împreună din Duhul Sfânt, pentru a dobândi o relație intimă dreaptă, care să depășească nivelul simplelor poftes trupesti. Tobie și soția lui așteaptă să fie uniți spiritual, înainte de a se cunoaște trupește, prin rugăciune și prin har. Trupul nu trebuie lăsat să tiranizeze sufletul, ci trebuie supus acestuia. Dorința de unire spirituală trebuie să fie mai puternică și să antreneze sufletul, supunându-i dorința trupească: în realitate, așa se împlinește modelul sinergiei divine. Dorința nu trebuie să rămână un instinct, ci trebuie conjugată cu iubirea harică a cuplului, cu dăruirea de sine și cu respectul total față de celălalt. Căsătoria nu e doar o modalitate care oferă dreptul la act intim, ci e o Taină care dăruie harismatic posibilitatea ca relația aceasta să devină nespurcată. De aceea insistă Apostolul, spunând că „cinstită să fie nunte întru toate și patul nespurcat”, și arată prin aceasta harul căsniciei, dar și libertatea fiecăruia dintre cei doi de a o trăi astfel. După cum se vede și din istoria lui Tobie, desfrânarea, fornicția e dorința excesivă, neînfrânată, nesupusă unei iubiri adevărate, care e dăruire de sine; e o relație tiranică, în care unul îl stăpânește pe celălalt, fără a mai căuta comuniunea spirituală.

Comuniunea spirituală se situează pe două planuri. Primul este al disponibilității interioare a celor doi spre unire intimă, manifestată într-un moment privilegiat, în fața lui Dumnezeu: pentru a o recunoaște, e nevoie de intuiție reciprocă și de comunicare. Și e necesar să descoperim aceste mo-

mente atât de importante pentru viața în doi, pentru că atunci de abia, fiecare îl vede pe Hristos în chipul celuilalt. Orice tentativă de unire în afara unei asemenea comuniuni, din simplă dorință sau obișnuință, nu e de folos duhovnicesc ființei spirituale a cuplului. O unire dreaptă, „cu inimă curată” — cum zice Tobie — e aducătoare de mari roade duhovnicești. Al doilea plan, inseparabil de primul, dar care își află înaintarea în armonia vieții intime, e îndelunga și anevoioasa construcție în doi a casei spirituale a amândurora: dacă cei doi nu sunt angajați într-o astfel de lucrare, totul e în zadar.

Atât cinstea nunții cât și nespurcăriunea patului se regăsesc foarte exact aici. Numai că nici cinstea nunții și nici nespurcăriunea patului nu sunt date celor care trăiesc Taina Căsătoriei spre a nu fi cultivate, ci tocmai spre a fi cultivate printr-un comportament spiritual drept. În viața spirituală, harul, fără efortul inimii, nu dă nici un rezultat. E asemenea talantului îngropat cu bună știință. Dar și efortul, lipsit de har, e inutil. Căci aici se lucrează în absența talantului. Deci în gol.

În Taina Sfântă a Căsniciei, relația intimă e oglinda exactă a celor mai adânci relații spirituale ale cuplului. Frumusețea și reușita ei depind de comuniunea pe care o împărtășesc soțul și soția. Nu poate fi vorba de separații artificiale între diversele planuri ale unei căsnicii. Hristos a îngrijit întotdeauna atât trupul, cât și sufletul, la un loc. De ce să rupem, tocmai prin căsătorie, ceea ce e atât de profund unit? Dacă unirea dintre două suflete poartă semnele iubirii, ale dăruirii de sine, cum s-ar mai putea situa întâlnirea lor intimă în

afara acestei iubiri, în afara dăruirii de sine? E adevărat că, aici, trupul nu face decât să-și trimită propriul „sine”. Cei doi își trimit „șinele” sufletelor, să trăiască iubirea la unison. În căsătorie, erotismul se opune pornografiei. Erosul tainic al actului nupțial depășește simpla juisare. Nu poate fi vorba de adevărată juisare în singurătate: o asemenea juisare onanistă e decepționantă și plină de tristețe, pentru că e egoistă. Juisarea trupească nu e nici scopul și nici dovada relației așa-zis „sexuale”. E doar manifestarea, uneori doar intuirea unei întâlniri care se petrece într-un plan mult mai profund, spiritual, duhovnicesc chiar, al celor două ființe care se iubesc. E planul sinelui, care depășește planul trupesc și, în același timp, îl transfigurează.

Antinomic, atunci când bărbatul și femeia ajung împreună la o armonie în viața lor intimă, înseamnă că au ajuns deja la hotarul unui plan mult mai elevat, în care aceasta poate fi depășită, fără a fi nesocotită sau disprețuită. Atunci, omul atinge acel punct tainic, al unui timp și al unui spațiu, care îl desprinde pentru o clipă de lume. A vorbi despre „juisare”, despre „căutarea plăcerii”, nu e doar o limitare foarte simplistă a relației intime din cadrul cuplului, dar e și un fel de plafonare la nivelul alfabetului, însoțită de refuzul de a înțelege că alfabetul ajută la construirea de cuvinte cu sens, care permit oamenilor să se înțeleagă. Juisarea nu e un scop, nici un mijloc, ci e un fel de limbaj ce răsună din cele mai adânci profunzimi ale celor două ființe alese, care își sărbătoresc împreună comuniunea. Iar non-juisarea e semnul unor probleme, de rezolvat în vederea împlinirii acestei comuniuni. Neputința, frigiditatea etc. sunt limbaje

care se cer înțelese și nu motive de culpabilizare morbidă sau semne de non-virilitate ori de non-feminitate. La fel, culpabilizarea juisării și limitarea unirii, de exemplu, la reproducere, e refuzul unui limbaj, prin scindarea artificială a sufletului de trup, ceea ce duce la împiedicarea dezvoltării, prin chipul celuilalt, a tot ceea ce cuvintele omenești sunt incapabile să transmită, iar sufletul să discearnă.

Pentru că tocmai harul iubirii e cel care transfigurează unirea și o sfințește, făcând-o nespurcată și pură.

NOTE

- (1) Evr. 13, 4. (2) SI Ioan Hrisostom, *Despre fericire*, cap. 19.
- (3) Sf. Ioan Hrisostom, *Ibid.* și I Cor. 7, 2.
- (4) *Ibid.*
- (5) Sf. Ioan Hrisostom, *I-a omilie despre căsătorie*, nr. 3.
- (6) *Ibid.* și I Cor. 7, 2. <7)
- Ibid.*
- (8) *Ibid.*
- (9) I Cor. 7, 4—6.
- (10) Fef. Augustin, *Legătura cununiei*, nr. 6.
- (11) *Ibid.*
- (12) Canonul apostolic nr. 51*.
- (13) Canonul apostolic nr. 5”.
- (14) *Histoire de l'Eglise*, V, Guettee, t. III.
- (15) Tradiția arată că Ioachim și Ana au primit la bătrânețe porunca dumnezeiască de a se uni, pentru a o zămisli pe Măria, Maica Domnului.
- (16) Mat. 12, 35.
- (17) *Ibid.*
- (18) Tob. 8, 5—8.

* Am preluat traducerea canoanelor după Arhid. prof. dr. Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 1992, p. 34-

** *Ibid.*, p. 10. A; „«' *v-K»;>v~.,*<v;..i • ■

CĂSNICIA CA INSTITUȚIE PARADISIACA

Unirea dintre bărbat și femeie datează încă dinainte de cădere, chiar încă dinaintea păcatului strămoșesc. Iar amintirea acestei comuniuni primordiale este unul dintre semnele mistice ale profunzimii spirituale a căsniciei. Instituția căsătoriei este, deci, paradisiacă. Pentru că în chiar sânul raiului pământesc, în sânul naturii pe atunci neschimbătoare și netrecătoare. Dumnezeu a spus: „nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el” Atunci Dumnezeu a luat din coasta lui Adam și, dintr-un singur trup, a făcut două ființe. Porunca divină a căsătoriei e situată, așadar, dincolo de bariera păcatului, prin care omul s-a rupt definitiv de paradisul terestru. „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup” — sunt cuvinte rostite *înainte* de cădere. La fel, și porunca dată de către Dumnezeu lui Adam și Evei, de a crește și de a se înmulți, e tot o poruncă paradisiacă.

Prin adâncimea sa, căsnicia poate depăși sabia de flacără vâlvăitoare ridicată de Heruvimii care păzesc drumul spre Eden. În experiența mistică

din căsnicie, din sânul rugăciunii împreună mai ales, poate izvorâ adesea amintirea unirii paradisiace dintre Adam și Eva. Unirea dintre Adam și Eva, înainte de cădere, nu era umbră de carne, de trup, ci era desăvârșită prin însuși principiul unității sale, adică prin Dumnezeu. Tradiția ortodoxă arată că Adam și Eva erau înveșmântați cu necreată lumină, lumină pe care au pierdut-o prin mândrie și nesupunere, primind în schimb îmbrăcăminte de piele\ împodobiți cu veșminte dumnezeiești, Adam și Eva s-au lepădat de ele, atunci când au încălcat pomul primitiv, făcându-se nevrednici pentru altfel de haine decât cele ale cărnii. Veșmântul dumnezeiesc, după Tradiția ortodoxă, este prezența luminoasă a lui Dumnezeu care îi înconjură pe Adam și Eva. Goliciunea nu devine vizibilă decât atunci când această lumină se retrage din jurul lor. Atunci, Adam și Eva se văd îngreunați de grosimea trupului lor, îmbrăcați în piele. Iar în Eden, „pielea de animal”, ucis în acest scop, nu-și are locul, pentru că moartea nu exista încă. Haina de piele e greutatea trupului lipsit de lumină și de slava dumnezeiască ce îi transfigurează pe Adam și Eva. Adam nu-și recunoaște goliciunea decât după ce se leapădă, prin neascultare, de veșmântul divin. În locul veșmântului de lumină, Adam și Eva se îmbracă în haine de rușine și, datorită nesupunerii, sunt dezbrăcați de harul divin și scoși afară din împărăția veșnică.

Tocmai datorită acestei pierderi de har necreat și luminos, ca principiu al unității cuplului, Adam și Eva își resimt atât de dureros goliciunea . . . Goliciune care nu e decât urmarea pierderii veșmântului harului necreat. Pierderea harului divin provoacă celor care și-o amintesc și îi percep conse-

cințele în sufletul lor, o durere insuportabilă. Iar căsnicia poartă semnul acestui mister. Cei doi primesc, prin Taina Cununiei, unitatea desăvârșită și sunt înveșmântați cu toată slava lui Dumnezeu. Cineva dăruit cu ochi duhovnicești ar putea vedea cum, în momentul încununării celor doi, un har luminos se pogoară, pătrunde și unește bărbatul cu femeia. Dar această unitate e sfâșiată de orice păcat săvârșit în casă, pentru că orice păcat se ridică împotriva ei. Adam și Eva au pierdut lumina și au primit trupul, în Edenul din care au fost alungați. Totuși, făgăduința că din sămânța lor va veni Mân-tuitorul sfințește nunta. Iată că Hristos, deja, consfințește căsătoria post-edenică.

Taina căsătoriei, săvârșită după bună rânduială, deține și se bazează chiar pe taina unității totale dintre om și Dumnezeu, unitate cu rădăcini adânci, care ajung până la comuniunea dintre Adam și Dumnezeu dinainte de cădere, comuniune deplin restabilă prin întruparea lui Hristos, noul Adam. Astfel, dacă bărbatul și femeia adâncesc, conlu-crând cu iubirea harică dobândită prin Taina Cununiei, legătura lor cu Hristos, redescoperă unitatea ontologică a cuplului dinainte de păcatul strămoșesc. Atunci apare, mai întâi, o nostalgie plină de nădejde într-o viață nouă, fundamental diferită. Cei doi își dau seama că trupul reprezintă o limită reală în calea iubirii care, tocmai ea, tinde să îl transfigureze. Amintirea Edenului vorbește despre o unire diferită, unde trupul fusese nespurcat, neschimbător și cu totul transfigurat de lumina necreată. Relația intimă nu era exprimată prin forță sau durere. Astăzi, deflorarea femeii de către bărbat se face și prin forță și cu durere. La fel și nașterea, aduce multă durere. În Eden nu exista un

hotar între trup și suflet; acestea erau unite prin comuniunea fundamentală a harului iubirii, care transcende trupul: trupul înfăptuia el însuși lucrările Duhului, lăsând să transpară lumina Sa. La fel era și cu rodul împreunării iubitoare: era luminată de har și se producea fără violență și fără pierderea fecioriei. Bărbatul și femeia care, prin căsnicia lor, ajung împreună pe o treaptă spirituală înaltă, adică își adâncesc conștient comuniunea întru Hristos, ajung la această memorie paradisiacă. Dezbrăcându-se de Erosul divin, de bucuria mistică a iubirii lui Dumnezeu, Adam și Eva s-au predat bucuriei juisării trupesti. Dar cuplul care își lucrează, mai ales prin rugăciunea împreună, unirea cu Hristos, regăsește amintirea acestei comuniuni ancestrale. În ei biruie pacea și mângâierea izvorâte din iubirea divină și le împreună inimile. De aci, soții sunt purtați în întâmpinarea împărăției lui Dumnezeu, a noului Eden. Relația lor se spiritualizează în întregime și e cu totul iradiată de lumina necreată. Simt în ei înșiși, vii, lucrările luminii lui Hristos și, pentru un timp, simt anticipat negrăitul gust al învierii. „Căci la înviere, nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer”*. Atunci, fiecare vede în celălalt chipul lui Hristos.

Dar să precizăm un lucru: anticiparea nu aduce nici o culpabilizare în privința relației intime dintre cei doi; mai mult chiar, această relație trăită, de acum, înaintea lui Hristos, este ea însăși iradiată, devine ea însăși luminoasă. Apoi, anticiparea marchează hotarul dintre două lumi și, în același timp, îi îndeamnă pe cei care o trăiesc să nu-și aștepte moartea pentru a intra în cealaltă lume. Dar acest

din urmă punct nu se hotărăște decât numai și numai cu cercetarea Părintelui duhovnicesc.

Cei care au cunoscut această anticipare și au cultivat-o, apoi, prin rugăciunea împreună, au putut observa o schimbare de comportament în viața lor intimă. Înainte — și cel mai adesea în cazul bărbatului — dorința de unire, cea legată de instinctul naturii omenești, era adesea mai puternică decât ce-a provenită din comuniunea intimă a sufletelor. Deci, mai degrabă își urma trupul decât îl stăpânea. Fapt de altfel firesc, ce nu trebuie cul-pabilizat, deoarece fidelitatea unui bărbat și a unei femei conține deja, în sine, principiul înălțării pe o treaptă superioară. Fidelitatea este deja, în sine, castă, feciorenică. După ce soții primesc adesea, prin rugăciunea lor, anticiparea vieții viitoare, sărbătoarea tainică și frumoasă a nespurcatului pat de nuntă se schimbă fundamental: dorința de unire a sufletelor, de acum, se reflectă în trupuri, ca într-o oglindă. Trupul — carnea — devine astfel oglinda perfectă a sufletului. În istoria Bisericii Ortodoxe, avem nenumărate exemple de sfinți care, trăindu-și unirea conjugală până la atingerea acestei armonii, aleg să nu-și mai aștepte moartea pentru a trăi laolaltă în noua relație întru Hristos, pe care Mântuitorul o aseamănă cu cea a îngerilor din cer. Sf. Paul din Nola și soția sa, Sf. Hilaire de Poitiers* și soția sa, Sf. Grigorie de Nyssa și soția sa, după ce și-au trăit întru sfințenie căsnicia, au renunțat la viața intimă fără însă a se despărți, pentru a trăi încă de aici o nouă treaptă. Și în zilele noastre, mai ales în Grecia, există oameni din diverse medii sociale — însă mai cu seamă din

Sf. Ilarie Pictavianul, în Biserica Răsăriteană — n. trad.

clasele avute — care, după ce trăiesc împreună și își cresc copiii, aleg să trăiască într-o mănăstire sau să ctitorească ei înșiși mănăstiri în care se retrag și, chiar dacă trupește sunt depărtați unul de altul, comuniunea lor sufletească nu e știrbită ci, dimpotrivă, lucrată în continuare. Bineînțeles că cei doi pot trăi această treaptă și fără a se despărți, dar numai cu binecuvântarea Părintelui duhovnicesc.

Există și alte căi de ajungere pe această treaptă, despre care mistică ortodoxă spune că e fructul sublim, dar care, pentru a rodi, presupune ca floarea preafrumoasă ce-a fost să-și lepede toate petalele. Acest fruct e fecioria, iar floarea, în toată frumusețea ei, e sfințenia căsniciei trăită până în cele mai înalte posibilități. Dar să nu se smintească cineva citind aceste rânduri, pentru că nu toți primim, în viața noastră spirituală, același număr de talanți! Căci scris este că mult se va cere celui căruia mult i s-a dat. Iar cum căsnicia conține, în ea însăși, principiul autodepășirii. Dumnezeu dăruiește harisme în funcție de capacitatea fiecărei persoane de a le primi. Cel care are doi talanți și înapoiază patru, înaintea lui Dumnezeu e la fel de cinstit ca și cel cu patru, care dă înapoi opt: dar de la acesta se cere mai mult decât de la cel cu doi, Fiecare Sfântă Taină deschide calea spre împărăția cerurilor, iar cununia este, și ea, o Sfântă Taină, Cununia poartă în sine, harismatic, fecioria împărăției, pentru simplul motiv că este fondată ca instituție paradisiacă. Dumnezeu însuși arată acest sens al căsniciei atunci când, după ce vorbise despre unitatea ei dumnezeiască, spune: „că sunt fa-meni care s-au născut așa din pântecel mamei lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni,

și sunt fameni care s-au făcut fameni pe ei înșiși pentru împărăția cerurilor. Cine poate înțelege să înțeleagă" i2_ Această potențialitate există și în nuntă, pentru că nunta paradisiacă era diferită fundamental de nunta cunoscută nouă, însă nu și „calitativ”. În fond. Părinții Bisericii afirmă că nici păcatul strămoșesc și nici potopul nu au alterat cu nimic sfințenia comuniunii conjugale. De schimbat doar omul s-a schimbat, nu și nunta. Și aici se dezvăluie misterul: nunta întru iubire conjugală, de la Adam și până la Iisus Hristos, e Taina deplină" care transmite sămânța cerească a fecioriei. Deci prin nuntă, chiar dacă unirea trupească atrage pierderea virginității trupești, nespurcăciunea și fecioria sufletului rămân neatinse. Nunta aduce cu sine propria-i antinomie: pentru că, în același timp, presupune atât pierderea cât și dobândirea fecioriei. De fapt, pe de o parte, pierderea virginității nu apare ca o consecință a nunții, ci a păcatului. Pe de altă parte, nunta zămislește virginitatea, pentru că nou-născutul întru feciorie vine pe lume. Tradiția Ortodoxă enunță acest mister, care slăvește atât nunta cât și fecioria, astfel: nunta zămislește fecioria, iar din feciorie se naște însuși Dumnezeu. În fond, Ioachim și Ana s-au unit întru sfințenie în fața lui Dumnezeu, iar fructul acestei uniri a fost Preasfânta și Pururea Fecioara Maria, Maica lui Dumnezeu. Din nunta sfântă se zămislește sfânta feciorie, iar din sfânta feciorie se zămislește chiar Cuvântul lui Dumnezeu. De aceea, atunci când bărbatul și femeia se unesc în nuntă, nu mai poartă chip pământesc, ci se fac după chipul și asemănarea lui Dumnezeu însuși". Deci Hristos, la nunta din Cana, nu a instituit Taina Cununii, ci a confirmat ceva ce era instituit încă din

Eden. Dar aici trebuie spus că, după Hristos, nici o căsătorie nu poate exista în afara lui Hristos, adică în afara Bisericii. Căci Biserica e cerul nou, în care sălășluiește Hristos. Prezent la nunta din Cana împreună cu Maica Sa cea Sfântă, Hristos vedește sfințenia absolută a căsniciei, deci curăția, dar și potențialitatea fecioriei ei. Semnul vizibil pentru acestea este schimbarea apei în vin. Apa simbolizează natura căzută, adusă în nuntă. Dar, prin harul Tainei, această apă se preschimbă în vin: sentimentele omenești, insuficiente pentru construirea unui cuplu, sunt transfigurate de iubirea harică a lui Dumnezeu. Iar această realitate îi face pe cei doi să-și considere și să-și lucreze legătura, astfel încât aceasta să devină paradisiacă.

Nunta, în Eden fiind zămislită, deține în sine sămânța sfântă a relației paradisiace, care depășește trupul și sângele — acestea nemoștenind împărăția. Unii ajung la această comuniune a cuplului în Duhul Sfânt, prin rugăciune și asceză. Alții, chiar convergând spre ea, nu o ating în această lume. În fine, alții reușesc să ajungă pentru că, ajutați de vârsta înaintată, le slăbește firea omenească. Nu vorbim aici despre un mister care trebuie absolutizat, ci nu vrem decât să îi arătăm realitatea potențială, deschisă tuturor creștinilor. Acelora ce răzbesc până aici. Dumnezeu le trimite semne tangibile, pentru a ști că aceasta e voia Lui, cu ei. Chiar dacă le este greu — și ce lepădare nu e dificilă? — nu au nimic de făcut, trebuie să asculte și să se supună lui Dumnezeu, ca adevăratei unități a cuplului lor. Ei își dau seama că a renunța la voia lui Dumnezeu e totuna cu a renunța la unitatea vieții lor conjugale, care și-ar pierde astfel orice realitate, orice rațiune de a fi, de vreme ce e întru

totul fondată întru Iisus Hristos. A se lipsi de voia lui Dumnezeu lor le-ar fi tot una cu a se lipsi de unitatea obiectivă a căsniciei lor. Dar cum asemenea lucruri sunt mari și greu de săvârșit, Tradiția preferă ca pe această cale să nu se angajeze decât cupluri care au atins sau chiar au depășit deja vârsta de cincizeci de ani și și-au crescut copiii.

Foarte important este să înțelegem că, pe o asemenea cale, sub nici o formă nu se pornește fără sfatul și purtarea de grijă a Părintelui duhovnicesc, dacă nu chiar a Episcopului. Pentru că iluziile, exaltările pot crea false dorințe în planul fecioriei; iar unul dintre semnele evidente ale acestei iluzionări e tocmai neglijarea relațiilor sexuale din cadrul cuplului. Or, dintre cei care au depășit deja planul naturii firești, nimeni nu l-a neglijat sau disprețuit vreodată ci, dimpotrivă, a înaintat în profunzimea misterului comuniunii, aprinzându-și trupul cu dorința unirii sufletelor. Aceștia nu au cedat instinctelor ci, din contră, și le-au supus: dorința unirii intime nu le mai venea din trup, ci din duh. Și tocmai pentru că unirea lor s-a dovedit la un moment dat desăvârșită înaintea lui Hristos, apa naturii, care i-a tulburat o vreme, s-a preschimbat în vinul Duhului Sfânt. Atunci, gustând prin rugăciunea împreună din această beție spirituală, cei doi au lucrat împreună la înmulțirea acestei noi și de necuprins dorințe a Erosului divin. Iar din dorința lui Dumnezeu, izvorul unității lor, au fost purtați anticipat în legătura vieții viitoare. Deloc din dispreț, ci pentru că au gustat din supraesențial și prin înmulțirea iubirii și a frumuseții, pășesc împreună pe o treaptă superioară. Dar treapta pe care o părăsesc va rămâne întotdeauna, pentru ei, treapta prin care au reușit să se înalțe mai

sus. în această nouă legătură, cuplul împlinește cu-vântul atât de tainic al Domnului: „sânt fameni care s-au făcut fameni pe ei înșiși pentru împărăția cerurilor”. Au atins, adică, statura călugărului, ducându-și „viața îngerească” în lume.

NOTE

- <1) Fac. 2, 18. (2) Fac. 2, 24. <3) Fac. 1, 28. (4) Fac. 3, 21. <5) Triod; Duminica lăsatului sec de brânză; Izgonirea lui Adam din Rai; Luminânda, Glas 6. <6) *Ihid.*; Ortiros; Cântarea 6. <7) *Ibid.*; Cântarea 7. <8) *Ibid.*; Lunea celei dinții săptămâni a Postului Mare; Cântarea 1, Glas 1. <9) *Ibid.*; Duminica lăsatului sec. de brânză; Izgonirea lui Adam din Rai; Orthros; Cântarea 5.
- (10) Mat. 22, 30.
(11) Mat. 25, 29.
(12) Mat. 19, 12.
(13) Sf. Efrem Șirul, *Omilii către Efeseni*, 5, 32.
(14) *Ibid.*
(15) Sf. Ioan Hrisostom, *P.G.*, 61, 215; 62, 387.
(16) Fer. Augustin.
(17) Sf. Ioan Hrisostom, *P.G.*, 62, 310; Sf. Grigorie de Nazianz. *P.G.*, 37, 37.

ROLUL PĂRINTELUI DUHOVNICESC

În Biserica Ortodoxă, rolul Părintelui duhovnicesc e deosebit de important și, chiar dacă nu acesta e subiectul cărții noastre, lucrarea nu ar fi completă dacă nu am aminti măcar câteva cuvinte în acest sens.

Părintele duhovnicesc are de împlinit două condiții. Mai întâi, trebuie să fie competent în toate cele despre care vorbește. Aici se cuvine o nuanțare: un călugăr, dacă e foarte experimentat într-ale războiului nevăzut, poate călăuzi și el, în drumul lor, persoane căsătorite, căci tot de război nevăzut e vorba și aici: tot de lepădare de sine, tot de nejudicarea aproapelui, tot de a-ți iubi aproapele ca pe tine însuși și așa cum îl iubește Hristos, tot de renașterea în Duh ... A doua condiție, care e egală cu prima, dacă e împlinită, este curăția în cele ale credinței, adică ortodoxia mărturisirii; căci, în acest domeniu, o cât de mică deviere provoacă întotdeauna aberații spirituale și, deci, o scădere a puterii de discernământ mereu păgubitoare.

Părintele duhovnicesc care sprijină cuplul, fie că e Părinte duhovnicesc doar al unuia dintre cei doi, fie al amândurora, e mereu cel mai apropiat

„prieten”. Are să țină seama de întreaga ființă a cuplului și, prin sfaturile sale, să respecte întotdeauna realitatea de fapt a acestuia. Se poate întâmpla ca unul dintre soți — și cel mai adesea bărbatul — să se simtă cuprins uneori de un soi de gelozie la adresa Părintelui duhovnicesc. Îi e dificil să înțeleagă că celălalt are nevoie, și nu doar spre propriul folos duhovnicesc, ci al amândurora să se mărturisească unui al treilea, înzestrat cu har preoțesc. Dar nu e decât o ispită, iar noi știm că încercările țin de firescul vieții spirituale. Dacă viața cuplului e înțeleasă ca o experiență spirituală adevărată, asemenea altor experiențe spirituale, această ispită s-ar face simțită mult mai rar și mai slab. Căci foarte des se întâmplă ca soții să se întoarcă greu spre sine și să aibă nevoie de un altul care să-i ajute „examinându-i”. Și nu e nicidecum lipsit de importanță cine e acesta. De atâtea ori se întâmplă ca, printre sfaturile prietenilor, să se strecoare și elemente negative pentru că ei, netrăind o viață spirituală, nu au nici experiența și nici harul de a-i călăuzi pe alții. Mântuitorul ne-a spus de altfel, despre ei, că un orb nu se poate face călăuză altui orb. În Tradiția Ortodoxă, doar Părintele duhovnicesc e cel care poate fi călăuză. Pentru aceasta, el se leapădă de sine și nu caută răspuns în logica înțelepciunii lumesti, ci caută întrebându-L pe însuși Hristos și bazându-se pe experiența Părinților Bisericii, pe experiența marilor stareți și pe experiența sa personală.

De multe ori. Părintele duhovnicesc e nevoit să-i ajute pe cei doi să se suporte unul pe altul și să nu se judece cu asprime în momentele de grea încercare, atât din frecvențe în viața unui cuplu. Atunci, el are de întrebuințat nădejdea, are a-l în-

demna pe fiecare să se vadă pe sine, să se judece mai degrabă pe sine pentru ca celălalt să poată trăi și pentru ca ființa spirituală a cuplului să nu moară. Sentimentul de gelozie bunăoară, care atât de adesea tulbură bărbatul, poate proveni și dintr-un sentiment exagerat de posesiune: femeia este a mea, îmi aparține numai mie — ceea ce se opune întru totul realității harice a căsniciei, unde cei doi aparțin, în primul rând, lui Hristos, și apoi de abia fiecare aparține celuilalt, dăruindu-se pe sine celuilalt și dăruindu-l pe el, întru Hristos, după cum spune și rugăciunea din Sf. Liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur: „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.” Părintele duhovnicesc — după cum arată legile sfinte ale nunții creștine — e dușmanul tuturor egoismelor, instinctelor de putere și de posesiune care se vădesc în fiecă luptă spirituală purtată în căsnicie, unde toate aceste sentimente de rivalitate sunt insuflate de vrăjmaș, care se simte alungat. De aceea sunt de mărturisit Părintelui duhovnicesc, care e chipul Părintelui adevărat, al Tatălui ceresc. Căruia cei doi soți nu trebuie să uite niciodată că îi sunt, împreună, copii.

"jif 11

POSTFAȚA

DESPRE RELAȚIA PĂRINȚI—COPII

Această lucrare nu vorbește și despre raporturile dintre părinți și copii, care ar putea face subiectul unei alte cărți. Totuși e evident că, o dată ce viața cuplului se desfășoară în armonie, cei doi știu să-și vorbească, să dialogheze. Iar acest dialog e deosebit de important, pentru că atunci când apar dificultăți, crispări, copiii sunt primii care le simt. Cu foarte mici excepții, copiii văd foarte bine dacă părinții lor știu să-și rezolve dificultățile prin dialog și dacă au o viață spirituală de familie, reală.

Valorile iubirii, atât de importante în viața familiei, se cultivă mai întâi în relația dintre soț și soție. Și e firesc ca iubirea aceasta vie să fie percepută ca adevărată valoare. Pentru copil, această valoare e întotdeauna foarte obiectivă, pentru că el o simte ca entitate fundamentală a existenței sale. Copilul nu-și descoperă părinții doar ca persoane, ci ca o entitate, ca o ființă unică în două ipostasuri, tată și mamă, ființă din care simte că face parte ca un membru însuflețit. Astfel, copilul nu trăiește doar din relația pe care o stabilește cu fiecare dintre părinți, separat, ci și din relația părinților, între ei. Iar pentru el, această relație constituie o ființă

obiectivă și reală, din a cărei realitate își hrănește ființa sa profundă. Dacă realitatea aceasta e încordată, agresivă, impregnată de judecăți aspre, copilul, chiar dacă trăiește relații personale bune cu fiecare părinte în parte, va suferi de pe urma ei, iar această suferință se va materializa în modificări de comportament.

Nimeni nu poate oferi altuia ceea ce nu are sau *Tiu* este el însuși. De aceea, calitatea de ființă a cuplului e fundamentală pentru creșterea și înflorirea spirituală a copilului. Copilul poate avea absolut toată percepția existenței falsificată de un model parental negativ. Primind din partea ființei parentale o relație dizarmonică, ea riscă să devină pentru el un fals arhetip al relației cu lumea. Educația începe de la relația dintre soț și soție. Nici un sistem educativ, nici o pedagogie nu vor putea înlocui această relație, dacă e dreaptă, deci trăită în acceptarea existenței celuilalt, a posibilității evoluției, a ajutorului oferit pentru lepădarea prejudecăților, gândurilor necurate etc. Pentru că toate acestea țin direct de iubirea adevărată. Dacă un copil își vede părinții depunând eforturi, fiecare, din iubire imul pentru celălalt, atunci și numai atunci, valoarea pe care își va construi el existența va fi iubirea.

Am terminat de scris această carte în ziua praznicului
Celor Patruzeci de Mucenici din Sebastia,
9 martie 1982 (după calendarul Iulian),
într-o zi de luni, în săptămâna a
patra din Postul Mare.

CUVÂNT DE ÎNCHEIERE LA EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Iată că această carte care a cunoscut în Franța un succes considerabil, fiind citită de aproape 100 000 de persoane, și a fost tradusă ulterior într-un autentic duh de ecumenism în țări care sunt socotite printre cele mai catolice din lume, precum Italia, Polonia, Brazilia, apare în sfârșit și într-o limbă a unui popor căruia îi aparține de drept, în limba unui popor născut o dată cu Ortodoxia și care a dat naștere, la rândul său. Ortodoxiei, revenind cumva, prin această traducere, acasă, într-o Românie dragă inimii noastre, într-o Românie plină de bogăția spirituală a unei credințe din păcate încă prea puțin cunoscută în Europa occidentală.

De la prima ediție a acestei cărți au trecut deja mai Taine de zece ani, timp în care reacțiile stârnite au fost ■dintre cele mai diverse. Eu, ca autor al ei, le-am perceput mai ales în multiplele convorbiri de la om la om pe care le-am purtat de atunci încoace cu persoane interesate de acest subiect și prin nenumăratele întrebări •care mi s-au pus cu ocazia unor conferințe susținute pe această temă. Dintre toate însă, cel mai frecvent revenea următoarea întrebare, al cărei răspuns va constitui chiar subiectul acestui cuvânt de încheiere al ediției în limba

română: „Părinte, nu reușim în nici un fel să-L iubim pe Dumnezeu mai mult decât ne iubim soțul/soția . . . e ceva ce ni se pare cu totul imposibil. Ce ne puteți spune în acest sens?”

Răspunsul drept ne vine tocmai împotriva: avem nevoie să-L iubim mai mult pe Iisus , ca soț al sufletului nostru, decât ne iubim propriul suflet, în care se află iubirea pentru soț/soție. Avem nevoie să-L iubim pe Iisus , soț al inimii noastre, ca și cum am fi cu adevărat îndrăgostiți, adică așa cum El însuși ne amintește: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău .. ." (Luc. 10, 27). Cuvântul este greu și exprimă o iubire totală pe care doar arareori o încercăm pentru Dumnezeu. Și o afirm cu tărie: nici un cuplu nu se poate de-săvârși prin Taina Cununiei dacă cei doi își iubesc, mai mult decât pe Dumnezeu, soțul/soția sau chiar ideea de a fi o familie, în general. De altfel, canonul iubirii prin care cei doi soți se consacră e de natură pur harismatică. Pentru bărbat, „așa cum Hristos iubește Biserica", iar pentru femeie, „așa cum Biserica i se supune lui Hristos". Hristos, prin jertfa de pe cruce pentru Biserică, să-vârșește un act de iubire supremă de care puțini suntem capabili. Totuși, această iubire există. Nu trebuie decât să o lăsăm să răsară, iar apoi s-o cultivăm. Bărbatul care a atins această treaptă a iubirii, pe care ego-ul e crucificat, devine un adevărat preot prin care se desăvârșește taina unirii dintre Hristos și Biserica Sa. „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică" (Ef. 5, 32). Dinspre partea femeii, „supunerea" nu înseamnă aici subjugare sau ascultare oarbă de cuvântul și de voința soțului. Cuvântul trebuie apropiat mai degrabă de conceptul de „asemănare" și trimite, în acest context, la o supunere față de Hristos, nu față de soț. Biserica poartă în sine Icoana lui Hristos, iar soția primește, și ea, acest chip

Tsfânt, pentru a trăi mistic virtuțile lui Hristos, adică perfecta asemănare: smerenia, iubirea, pacea, blândețea, răbdarea, bunătatea etc..

Abia după ce am ajuns la iubirea ne bună de Dumnezeu putem spune că iubirea față de om crește, deci nici nu poate fi vorba că, astfel, ne-am iubi mai puțin aproapele ci, dimpotrivă, dragostea sporește și se revarsă nu doar asupra soțului/soției, ci asupra tuturor oamenilor și, ce-i mai important, chiar și asupra dușmanilor noștri. Doar de la acest stadiu al conștiinței, la care ajungem prin har, devenim capabili de a împlini și cea de a doua poruncă a iubirii, după același cuvânt al lui Hristos Iisus : „să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” pentru că, înainte de a-L iubi pe Dumnezeu, nu ne iubim cu adevărat nici aproapele. Vă pot spune toate acestea pentru că eu însumi trăiesc, împreună cu soția mea, în harul Tainei Cununiei și, pe măsură ce ne apropiem de Dumnezeu, iubirea care ne unește devine mai profundă și mai cuprinzătoare. Mai mult, pe măsură ce descoperim în inimile noastre preeminența iubirii lui Dumnezeu asupra exclusivismului iubirii omenești, primim de la El adevărata iubire divină pentru celălalt. Căsnicia e locul harismatic în care noi experiem totalitatea și infinitul iubirii lui Dumnezeu. De aceea nici nu putem concepe — și vă asigur că nu trăiesc acest lucru doar pentru că sunt preot — o viață în doi, în afara tainei Bisericii. N-ar fi decât o trăire mult împuținată, o iubire strâmtorată, un cuplu amputat de la izvorul realității sale, care e Persoana lui Hristos unit cu Biserica Sa. O legătură liberă, în afara Tainei Cununiei, așa cum foarte mulți oameni trăiesc în zilele noastre, nu are cum să ne conducă la experiențe spirituale ca și cele despre care vorbim acum: numai Sfânta Căsnicie are puterea de a ajuta ființa umană să se depășească pe sine pentru a cunoaște beția iubirii de Dumnezeu, sorbind vinul nunții din Cana. Tocmai pentru că majoritatea familiilor trăiesc în primul rând

pentru sine și de abia în al doilea rând pentru Dumnezeu, epuizează fără să-și dea seama harul Tainei, care nu poate fi cultivat prin egoism. Numai iubirea divină poate fructifica iubirea Tainei Cununiei, înălțând-o întru veșnicie. Dacă citim celebrul comentariu la Cântarea Cântării-lor scris în secolul IV p.C. de către Sfântul Grigorie de Nyssa, care era episcop și căsătorit, nu vom putea spune despre el că nu-și iubea soția, chiar dacă, e evident, pe Hristos îl iubea mult mai mult. Nu e nimic șocant în toate acestea, pentru că Hristos însuși a spus că „cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine” (Mat. 10, 37), pentru ca puțin mai jos să ne aducă aminte porunca veterotestamentară: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul Tău...” (Mat. 22, 37—39) — pe care tocmai am citat-o. Dar, pentru a ne ușura accesul spre această iubire, El însuși S-a făcut om și ni s-a arătat nouă, deve-nindu-ne astfel cel dintâi aproape și descoperindu-ne chipul Său în fiecare om. Întru Hristos trebuie deci să ne iubim aproapele și să ne iubim unii pe alții după această ultimă poruncă pe care El ne-a lăsat-o pentru că, altfel, iubirea se atrofiază, devine infirmă și, adesea, alunecă în egoism și în cea mai exclusivistă iubire de sine. Insist asupra acestei învățături pentru că foarte adesea ne iubim aproapele într-un fel mai degrabă ateu, fără a avea pentru el nici cea mai mică rugăciune și fără a cere, pentru el, privirea plină de dragoste a lui Hristos, adică fără a cere să-l vedem nu cu ochi omenești, care de multe ori sunt atât de aspri în judecată, ci cu acea iubire plină de înțelegere și de con-pasiune a Mântuitorului. Iubirea întru Hristos ne preschimbă privirile pentru celălalt și ne deschide calea spre o cu totul altă viziune, în care îi putem de-acum descoperi nenumărate potențialități ascunse și constituind, de fapt, adevărata sa identitate spirituală,

adevăratul său ipostas, așa cum Hristos l-a cunoscut din-totdeauna și pe care nu îl poate dobândi, actualiza, decât apropiindu-se de El. Dar niciodată nu vom putea cunoaște cu adevărat pe cineva; putem vedea în el doar o direcție, o latură pe care de multe ori el însuși o ignoră, dar care, totuși, constituie adevărata sa persoană neacoperită de păcat, ci dezvăluită de Hristos Iisus . Numai Dumnezeu poate cunoaște într-adevăr totalitatea unei ființe.

La sfârșitul vremii, la Judecata de Apoi, Hristos ne va cerceta și modul în care i-am privit, de-a lungul vieții pământești, pe cei din jur, dar mai cu seamă pe vrăjmași și pe cei care ne-au persecutat. De ce oare această exigență a lui Dumnezeu în legătură cu cei care ne-au făcut rău, exigență rostită fără nici un echivoc, ca poruncă: „iar Eu vă zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor că vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc" (Mat. 5, 44)? Pentru că Hristos îl poartă în trupul Său crucificat și pe acest om care astăzi te urăște și se poartă rău cu tine, dar mâine e chemat să devină un sfânt al Bisericii. Cuvântul Mântuitorului „să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul" (Ioan 13, 34) — e plin de această privire. Hristos își lasă asupra noastră o privire plină de iubire și de nădejde, pe când noi suntem adânciți în păcat. Spunând „precum Eu v-am iubit", ne arată și că „El ne-a iubit pe noi" mai întâi (I Ioan 4, 10) și, pe când noi zăceam zdrențuiți în închisori, el ne admira deja în Palatul Său ceresc, împodobiți, prin har necreat, cu veșminte împărătești. Dacă Hristos nu ne-ar fi privit astfel încă înainte ca noi să pornim spre bine și spre frumos, ne-ar fi fost cu totul imposibil să ne schimbăm. De-a lungul vieții noastre, întâlnim de multe ori oameni pe care îi catalogăm ca incurabili și îi privim fără cruțare, împiedicându-i astfel să se vindece. Căci judecata aceasta este; atunci când privim

un păcătos, nu vedem în el decât un blestemat, o ființă care nu se va schimba niciodată. Se întâmplă oare altfel în sânul multora dintre familiile noastre unde, chiar dacă nu se ajunge la divorț, de-a lungul anilor, între cei doi soți se instaurează o ură neîmpăcată care ține până la moarte, iar uneori se prelungeste chiar și după sfârșitul unuia dintre ei? Ca preot, m-am confruntat în nenumărate rânduri cu asemenea situații. Nu vreau să susțin aici că divorțul, în aceste cazuri, ar fi singura soluție. Ura trăită de cei doi ajunge să distrugă, în timp, realitatea Tainei iubirii și să o înlocuiască o dată cu moartea lor spirituală. Întotdeauna l-am sfătuit pe acela dintre ei care încă mă mai putea înțelege, să-și întemeieze atitudinile pe învățăturile încredințate și mai sus. Rezum, în continuare, un asemenea dialog pe care l-am avut cu o femeie ce-mi declarase că își ura soțul. I-am spus deci:

„— Hristos nu a murit numai și numai pentru păcatele tale, nu s-a rugat numai și numai pentru tine, ci a murit și pentru soțul tău, pe care tu îl urăști. S-a întrupat și în el, în trupul lui rănit de păcat. Astăzi tu îmi spui că-ți urăști soțul, dar să știi că Hristos, Căruia tu te rogi în fiecare zi, n-a încetat nici o clipă să-l iubească!

— Dar ce să mă fac, Părinte? Mi-a făcut așa și așa . . . Nu mai pot să-l iert.

— Atunci înseamnă că îl urăști și pe Hristos!

— Cum să-L urăsc, când eu mă rog Lui în fiecare zi.

— În fiecare zi, rugăciunea ta e mincinoasă, pentru că nu e îndreptată spre Hristos Răstignit. Dacă ar fi așa, ai vedea că Hristos nu e singur pe cruce. În trupul Lui rănit l-ai vedea pe soțul tău, alături de toți aceia pentru care El a murit și a înviat. Cel care se roagă fără să ierte se află în cea mai cumplită amăgire spirituală!

— Dar ce să mai fac, Părinte? Nu ne mai vorbim aproape deloc, iar când o facem, ne certăm. Trăim în aceeași casă, dar suntem ca doi străini.

— Nu trebuie să începi prin a încerca; să-i vorbești. Roagă-te pentru el, spunându-i lui Hristos așa: **«Doamne, am credința că Tu nu ai încetat să-1 iubești pe X, soțul meu. De aceea, te rog să-mi dai puterea de a-1 privi cu privirea Ta și de a-1 iubi cu iubirea Ta. Totodată, te rog să-mi ierți toată aspra judecată pe care am aruncat-o asupra lui prin gând, faptă sau cuvânt, atât direct cât și vorbindu-1 de rău înaintea altora, rude sau cunoscuți»**. Fă astfel și vei vedea că, după un timp, el va fi acela care va simți că îl privești cu alți ochi și, încetul cu încetul, împreună cu tine, se va schimba".

Pot să vă spun, acum, că minunea chiar s-a înfăptuit. Și nu doar în acest caz ci și în nenumărate alte cazuri asemănătoare, indiferent de vârsta celor doi. În fond, problema e aceeași în privința tuturor relațiilor interumane. Avem icoana Protomartirului Arhidiacon Ștefan, cel ucis cu pietre. Chiar atunci, în acel loc, se afla un om care consimțise la crimă și păzea hainele celor care le dezbră-caseră pentru a-1 putea lovi cu pietre mai bine pe Ștefan. Acest om era Saul. Dar Sfântul Ștefan vede cerurile des-chizându-se și pe Hristos înconjurat de Slavă; apoi, privirile lui pline de iubirea Mântuitorului se încrucișează cu cele ale lui Saul și văd în el pe viitorul Apostol al Celui pe Care îl prigonea încă. Ce privire! într-un complice la propriul său martir, Sf. Ștefan îl vede deja pe Sf. Pavel. Astăzi asasin, mâine sfânt! Da, de aceea insist repetând că Hristos ne va judeca și pentru felul în care ne privim inclusiv dușmanii, spunându-ne: „Dacă te-ai fi străduit să-1 privești așa ca Mine, s-ar fi schimbat, astăzi ar fi fost un sfânt. Dar tu l-ai condamnat în inima ta și, astfel, l-ai îngropat". Și gândiți-vă că aici nu e vorba doar de dușmani, ci inclusiv de toți aceia pe care noi îi expulzăm din inimile noastre pentru simplul motiv că ceva din personalitatea lor ne agresează. Ceea ce e la fel de grav. Chiar acum câteva zile, cineva mi-a mărturisit difi-

cultatea pe care o întâmpină în comunicarea cu unul dintre membrii Bisericii pe care împreună o cercetează. Duminică de Duminică: nu se poate apropia de el nicicum, nu-și dorește nici măcar să-i vorbească și simte un soi de agresiune din partea personalității respectivei persoane. Iar dacă aceasta îl abordează, trebuie să-și stăpânească o reacție de recul și e evident că nu vrea să angajeze nici cea mai banală conversație. Vedem bine că aici nu e vorba de nici un dușman, de vreme ce nu-i face nici cel mai mic rău, ci de cineva pe care pur și simplu nu are chef să-1 întâlnească pentru că, undeva în adâncul inimii, îl socotește indezirabil datorită comportamentului public și caracterului acestuia. Totuși, ambele persoane trăiesc în aceeași parohie, se împărtășesc din același potir . . . Când i-am sugerat că problema e destul de gravă și se cere soluționată grabnic, mi-a spus: „Să nu mă puneți să mă duc la el și să-i vorbesc! Nu pot face așa ceva." I-am răspuns: „Îți voi cere ceva mult mai greu decât doar să mergi spre și să afișezi un zâmbet artificial, atunci când îi dai bună ziua. Nu, nu căuta să-i vorbești, nici nu te du direct spre el. Nu omul exterior e important, ci cel lăuntric. După fiecare împărtășanie, să cauți spre Hristos, pe care tocmai L-ai primit în tine, și să-I spui așa: **«Doamne, eu și X Te-am primit amândoi în noi înșine. suntem deci frați, de vreme ce ne-am împărtășit împreună din preasfânt Trupul și Sângele Tău. Totodată suntem așezați prin Tine și întru Tine în cea mai înaltă comuniune care poate exista pe pământ între ființele omenești, pentru că tocmai ne-am reînnoit legătura cu Trupul Tău răstignit și înviat»**. Apoi, dacă poți, privește o clipă spre X gân-dind: **«Hristos ne-a unit prin Trupul și prin Sângele Său»**. Să nu uităm că preoții, înainte de a se împărtăși, își oferă unul altuia sărutarea păcii rostind într-un scurt dialog această realitate euharistică fără de care nu pot participa la săvârșirea împărtășaniei: **«— Hristos în mijlocul nostru.**

— Este și va fi«. Acest act de credință, care evidențiază o realitate de care puțini creștini par a fi cu adevărat conștienți, îți va schimba fără îndoială gândurile cu privire la acea persoană și la multe altele, dacă vei persista în el. Dar mai adaugă, totuși, și această rugăciune: «Doamne, dă-mi privirea Ta pentru X, pentru că știu că tot așa cum ai murit pentru păcatele mele, tot așa cum Ți-ai asumat viața mea în trupul Tău, Tu ai murit și pentru păcatele lui X, și în trupul Tău Ți-ai asumat și viața lui și, la fel, pentru fiecare dintre noi ai deschis calea mântuirii». A-L iubi pe Dumnezeu și a-ți iubi aproapele înseamnă a ajunge să percepi chipul lui Hristos în cel al dușmanilor tăi. A ajunge să percepi chipul lui Hristos în cel al soțului/soției. A deveni Hristos, prin cel de lângă tine. Doar după ce am atins această treaptă putem spune că am început să-L iubim într-adevăr pe Hristos Răstignit. Multora nu le face plăcere să-și amintească decât de ipostasul imperial al Mântuitorului, evitând să vorbească despre El în totalitate. Toți creștinii îl acceptă cu bucurie pe Hristos, înviat. Împărtășirea bucuriei pascale nu face pe nimeni să se dea înapoi. Dar la plenitudinea acestei bucurii nu se ajunge chiar așa de simplu. Hristos ne cheamă să-L iubim, mai întâi, pe Cruce. Dar a-L iubi pe Hristos Răstignit înseamnă a-i iubi pe toți aceia pentru care El a murit pe Cruce și cărora El personal le-a răscumpărat viețile, așa cum a făcut și cu ale noastre. Înseamnă, în același timp, a accepta și toate încercările prin care Mântuitorul ne lasă să trecem; mă gândesc, când spun acest lucru, la faptul că mulți dintre cei pe care la un moment dat i-am considerat dușmani, s-au dovedit ulterior a nu fi fost decât instrumente ale economiei divine, pentru mântuirea noastră.

Căsnicia înseamnă unire. La început, căsnicia e unire a soților de către Hristos. Ulterior, căsnicia trebuie să devină unime a soților întru Hristos. Iar pentru ca

lucrul acesta să se înfăptuiască, e nevoie ca fiecare dintre cei doi, și nu doar bărbatul, să devină Hristos pentru celălalt, adică e nevoie ca fiecare să vadă în celălalt, cu privirea lui Hristos, chipul lui Hristos. Or, acest lucru e imposibil dacă cei doi nu realizează, fiecare, că propriul său suflet e mireasă a lui Hristos și că, deci, trebuie să-și dorească împreunarea cu El. Da, căsnicia e unime, unime desăvârșită, care nu poate fi în afara Cuvântului: „Rămâ-neți în Mine și Eu în voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa nici voi, dacă nu rămâneți în Mine" (Ioan 15, 4). Cuvântul are înțeles euharistic și arată faptul că mlădițele nu au nici un rost fără legătura lor intimă cu Via. La fel e și în căsnicie și tocmai de aceea centrul Tainei Cununii e chiar Euharistia. Deasa împărtășanie a celor doi soți va fi întotdeauna punctul forte al familiei. Chiar dacă în timpul săptămânii apar neînțelegeri sau certuri mai neînsemnate între cei doi, dacă ambii se mărturisesc și, împreună, își cer iertare înaintea lui Dumnezeu și își caută vindecarea la Hristos Iisus, nu vor primi doar seva spirituală care îi menține uniți în Viță, unime în trup, în trupul cuplului lor, și unime a unei celule vii din trupul lui Hristos, ci în același timp se vor putea înălța, urcând împreună, treaptă cu treaptă, scara desăvârșirii deschisă înaintea lor prin Taina Sfântă a Cununii.

Vaucresson, 06.12.1994.

CUPRINS

<i>INTRODUCERE</i>	9
Capitolul 1	
RUGĂCIUNEA CUPLULUI	11
Capitolul 2	
MICA BISERICA	20
Capitolul 3	
ADEVĂRATA IUBIRE	25
Capitolul 4	
PRIVIREA CELUI ALT	30
Capitolul 5	
TAINA SFÂNTĂ A UNITĂȚII	38
Capitolul 6	
ASCEZA VIEȚII DE ZI CU ZI	44
Capitolul 7	
ARHETIPURI SPIRITUALE PENTRU CĂSNICIE	59
Capitolul 8	
RĂZBOIUL NEVĂZUT, ÎN DOI	66
Capitolul 9	
ÎNCERCĂRILE ȘI ISPITELE CĂSNICIEI	82

Capitolul 10	
PRINCIPII SPIRITUALE PENTRU VIAȚA SEXUALĂ ÎN CĂSNICIE	89
Capitolul 11	
CĂSNICIA CA INSTITUȚIE PARADISIACĂ	110
Capitolul 12	
ROLUL PĂRINTELUI DUHOVNICESC	120
<i>POSTFAȚĂ. DESPRE RELAȚIA PĂRINȚI—COPII</i>	123
<i>CUVINT DE ÎNCHEIERE LA EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ .</i>	126

DE ACELAȘI AUTOR

Theotokos. Mărie Mere de Dieu dans la spiritualité Ortliodoxe, Editions Presence, Paris, 1982 (**Theotokos. Măria Maica Domnului în spiritualitatea ortodoxă**);

) **Sur la terre comme au Ciel. La vie spirituelle au quotidien**, Ed. Nouvelle Cite, Paris, 1985 (**Pe pământ la fel ca în Cer. Viața spirituală în cotidian**);

Seconde Naissance. De l'homme de l'angoisse à l'homme de la Resurrection, Ed. Nouvelle Cite, Paris, 1986 (**A doua Naștere. De la omul angoasei la omul învierii**);

La vie en Son Nom. La priere du Nom de Jesus et ses methodes spirituelles, Ed. Presence, Paris, 1992 (**Viața în Numele Lui. Rugăciunea Numelui lui Iisus și metodele ei spirituale**);

Mon fils est ne au Ciel. Meditation d'un pretre or-thodoxe sur la mort de son fils, Ed. Fayard, Paris, 1993 (**Fiul meu s-a născut la Cer. Meditația unui preot ortodox asupra morții fiului său**).

LA EDITURA „AMARCORD”

AU APĂRUT:

Nikolai Berdiaev: **împărăția Spiritului și împărăția Cezarului** (Colecția „SYMPOSITION”)

Ioan Scărarul: **Scara Raiului** (Colecția „CUM PATRIBUS”)

C. G. Jung; K. Kerényi: **Copilul divin. Fecioara divină. Introducere în esența mitologiei** (Colecția „CÂMP DESCHIS”)

Joseph de Maistre: **Istorie și masonerie** (Colecția „CELĂLALT VEAC AL XVIII-LEA FRANCEZ”)

Joseph Conrad: **Oglinda mării** (Colecția „SCARA INTERIOARA”)

Virgil Nemoianu: **Arhipelag interior** (Colecția „SCARA INTERIOARĂ”)

Ivan Evseev: **Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale** (Seria „DICȚIONARE AMARCORD”)

G. I. Tohăneanu: **Dicționar de imagini pierdute** (Seria „DICȚIONARE AMARCORD”)

J. N. Preyer: **Monografia orașului liber crăiesc Timișoara** (ediție bilingvă germano-română; ediția I: 1853)

* * * **Calendar ELBA 1995. Timișoara la început de secol și la sfârșit de mileniu** ...

ÎN CURS DE APARIȚIE:

Annick de Souzenelle: **Simbolismul corpului uman** (Colecția „CIMP DESCHIS”)

* * * **Dialoguri despre Ființă** (ediție bilingvă româno-franceză)

Cornel Ungureanu: **La Vest de Eden. O introducere în literatura exilului** (Seria „ISTORIE ȘI CRITICA LITERARA”)

Conf. dr. Ioana Nica, șef lucr. Doina Onisei, șef lucr. Vir-gil Cârligeriu: **Patologia pulpei dentare** (Seria „CARTE MEDICALA”)

Prof. dr. Vasile Fufezan și colab.: **Chirurgie și ortopedie pediatrică** (Seria „CARTE MEDICALĂ”)

ISBN 973-97051-0-3

Redactor: DOINA LICA
Tehnoredactor: ERIKA DIOSZEGHY

Bun de tipar: 6.III.1995.
Apărut: 1995.
Coli tipar: 8,75.

Tiparul executat sub comanda nr. 53/1995,
la Imprimeria de Vest R.A., Oradea,
str. Mareșal Ion Antonescu nr. 105.
ROMÂNIA

M.